

★ **URBACT**
Driving change for
better cities

Ewolucja w kierunku miasta z pszczelą ścieżką

WYTYCZNE I PODRÓŻ TRANSFEROWA MIAST
W SIECI BeePathNet

Zespół BeePathNet

MIASTO DOBRYCH PRAKTYK — GŁÓWNY PARTNER:

Miasto Lublana, Słowenia

Maruška Markovčič, koordynator projektu i koordynator lokalnej grupy URBACT, Klemen Strmšnik, ekspert URBACT, mag. Vesna Erhart, referent ds. komunikacji w sieci, Gorazd Maslo, Luka Sešel, Branka Trčak, Urška Stražišar, Ema Mair Šobak i Špela Kodre

PARTNERSKIE MIASTA TRANSFEROWE:

Miasto Amarante, Portugalia

Mafalda Alves i Tiago Ferreira, koordynator projektu, Ana Lírio, koordynator lokalnej grupy URBACT, Sónia Files, referent ds. komunikacji, Patricia Pereira i Adao Ribeiro

Miasto Bansko, Bułgaria

Tsvetanka Obetsanova, koordynator projektu, koordynator lokalnej grupy URBACT, Tanya Stancheva, koordynator lokalnej grupy URBACT, Elena Gerina, referent ds. komunikacji i Elena Todeva

Miasto Bergamo, Włochy

Gabriele Rinaldi, koordynator projektu, Mara Sugni, koordynator lokalnej grupy URBACT, Cinzia Terruzzi, referent ds. komunikacji, Nadia Tonoli i Elisabetta Zana

Miasto Bydgoszcz, Polska

Natalia Majewska i Bożena Katarzyna Napierała, koordynator projektu i referent ds. komunikacji, Justyna Olszewska, koordynator lokalnej grupy URBACT, Agnieszka Kowalska i Agnieszka Kurzeja

Miasto Cesena, Włochy

Roberto Zoffoli, koordynator projektu, Saveria Testanon, koordynator lokalnej grupy URBACT oraz Elena Giovannini i Mario Laghi, referent ds. komunikacji

Hegyvidek — 12. dzielnica Budapesztu, Węgry

Attila Varga, koordynator projektu, Nóra Laki, koordynator lokalnej grupy URBACT, Viktória Soós i Miklós Kelenffy, referent ds. komunikacji, Zsófia Hamza i Erzsébet Puglitsné Szamák

Miasto Nea Propontida, Grecja

Elisavet Papoulidou, koordynator projektu, PhD Fani Hatjina, koordynator grupy lokalnej URBACT, Anastasia Liourta, referent ds. komunikacji, PhD Leonidas Charistos, Stavros Kalpakis, Asterios Papastergiou i Andreas Lelekas

Miasto Osijek, Chorwacja

Helena Kolenić, koordynator projektu i koordynator lokalnej grupy URBACT, Vesna Brezovac, referent ds. komunikacji, Srećko Kukić i Ivan Kristijan Majić

Miasto Sosnowiec, Polska

Edyta Wykurz, koordynator projektu, Barbara Kossowska-Siwiak, koordynator lokalnej grupy URBACT, Agnieszka Walczak, referent ds. komunikacji i Ewa Karaban

Kolofon:

Ewolucja w kierunku miasta z pszczelą ścieżką — wytyczne i podróż transferowa miast w sieci BeePathNet

TEKST:	Klemen Strmšnik, Maruška Markovčič, Vesna Erhart, Ana Lírio, Attila Varga, Bożena Katarzyna Napierała, Elisavet Papoulidou, Fani Hatjina, Justyna Olszewska, Mafalda Alves, Natalia Majewska, Nóra Laki, Roberto Zoffoli, Saveria Teston i Tiago Ferreira Ekspert-konsultant URBACT: Stefanie Weber
ZDJĘCIA:	Ákos Nagy, Alexandre Vieira, Ana Kopač, Ana Lírio, Anna Izdebska, Antonis Pashos, archiwum Apiprodukt, Čebelarstvo Žerjal, archiwum BEEing, archiwum BTC d.d., archiwum miasta Cesena, archiwum miasta Ljubljana, archiwum Čebelarstvo Jere, archiwum Gelateria Leoni, archiwum Hegyvidek, 12. dzielnicy Budapesztu, archiwum Il Campo dei Fiori, archiwum zamku w Lublanie, archiwum Ljubljana Tourism, archiwum gminy Bydgoszcz, archiwum Quinta da Macieira, archiwum Runas Hidromel, archiwum Słoweńskiego Muzeum Etnograficznego, archiwum Stay to Talk, archiwum Studio Bomba, archiwum Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, archiwum Zavod Eneja, Asterios Papastergiou, Athina Apostoloudi, B. Cvetković, B. Kladnik, archiwum BeePathNet, Borut Kajbič, Bożena Katarzyna Napierała, Charalambos Toubekis, Dawid Kilon, archiwum Dolmen, Doris Kordić, Dunja Wedam, Elefterios Pantelakis, Elena Ferrario, Elisavet Papoulidou, Evangelia Biniou, Fani Hatjina, György Sárközy, Guido Cortese, Ioannis Sarakatsanos, Irena Zdovc, István Rácz, Jože Bavcon, Jure Rus, Klemen Strmšnik, Lucija Žvokelj, Luka Dakskobler, Maj Valerij, Marina Panagiotidou, Marko Habič, Miha Fras, Miha Špiček, Monika Wójcik-Musiak, Nikos Pashalidis, Nikos Tsaldaris, Nina Ilić, Pedro Fonseca, Péter Csontos, Urška Ilić, Vasileios Tsigganos, Vicky Fantidou, Vicky Tsigganou, Vlasta Jenčič i Žiga Koritnik
TEUMACZENIE I KOREKTA:	Solten Group
PROJEKT:	Borut Kajbič
PUBLIKACJA:	Mestna občina Ljubljana / Miasto Lublana i program URBACT III w ramach sieci BeePathNet Reloaded URBACT Egzemplarz bezpłatny Lublana, 2022

Szanowny czytelniku,

Jest to skrócona edycja pełnych wytycznych **Kroki ewolucji w kierunku miasta przyjaznego dla pszczół**, w których podsumowaliśmy wszystkie kluczowe aspekty naszej podróży transferowej, która została po raz pierwszy opracowana w 2020 r., w ścisłej współpracy z pierwszymi pięcioma partnerami sieci BeePathNet. Niniejszy dokument jest wydaniem kieszonkowym — choć wyjątkowo dużych rozmiarów — którego celem jest zachęcenie nowych miast do podążania naszymi krokami i miejmy nadzieję, przeczytania pełnej wersji wytycznych — które są prawie pięciokrotnie obszerniejsze. W tym kieszonkowym wydaniu dodaliśmy odnośniki do inspirujących historii i dobrych praktyk z czterech dodatkowych miast, które dołączyły do nas w sieci BeePathNet-Reloaded, w latach 2021–2022.

Musimy podkreślić, że oba dokumenty są wynikiem prac sieci transferowych BeePathNet i BeePathNet-Reloaded, które były współfinansowane i wdrażane w ramach programu URBACT. Dlatego też oba dokumenty w dużym stopniu opierają się na metodach, narzędziach, a nawet słownictwie URBACT. Na przykład sieć transferowa (TN) jest jednym z trzech rodzajów projektów opracowanych w ramach programu URBACT III. Podobnie lokalna grupa URBACT (ULG) to grupa interesariuszy, którzy współpracują ze sobą w celu rozwiązania istotnych problemów i opracowania długoterminowej strategii na szczeblu lokalnym. Aby zapoznanie się z obydwoma wydaniem wytycznych było jeszcze bardziej owocne, zapraszamy do dalszej analizy metody, narzędzi i podejścia URBACT na stronie urbact.eu. Więcej informacji na temat podejścia partycypacyjnego i narzędzi wykorzystywanych w obu projektach można znaleźć na stronie 15 pełnej wersji wytycznych.

Kieszonkowa wersja cyfrowa wytycznych jest dostępna w języku bułgarskim, chorwackim, angielskim, francuskim, niemieckim, greckim, węgierskim, włoskim, polskim, portugalskim, słoweńskim i hiszpańskim, a wersja pełna wytycznych jest dostępna tylko w języku angielskim. Wszystkie wersje można znaleźć na stronie urbact.eu/bees.

Ewolucja w kierunku miasta z pszczelą ścieżką

Czy słyszeliście to bzyczenie w Europie? Daje dużo do myślenia...

Pszczoły należą do najważniejszych zapylaczy w naszym ekosystemie. Według raportu Organizacji ds. Żywności i Rolnictwa Organizacji Narodów Zjednoczonych „Dlaczego pszczoły są ważne?”, trzy z czterech upraw, które są przeznaczone do użytku przez człowieka zależą w jakiś sposób od zapylaczy. W rzeczywistości zapylacze mają wpływ na 35% światowych gruntów rolnych. W miastach transferowych URBACT nie jest inaczej.

Niestety, ze względu na zmieniające się warunki środowiskowe, utratę siedlisk i gatunki inwazyjne, kryzys klimatyczny i stosowanie pestycydów, pszczoły są zagrożone i znajdują się w Europejskiej Czerwonej Księdze Komisji Europejskiej. Rolnictwo i, szerzej, systemy żywnościowe przyczyniają się do znacznej części emisji gazów cieplarnianych. Są one główną przyczyną degradacji środowiska i mają niezaprzeczalny wpływ na nierówności społeczno-gospodarcze i zdrowotne. Tradycyjny sposób produkcji, dystrybucji, przetwarzania, transportu i konsumpcji żywności jest zarówno piętą achillesową, jak i dźwignią działań w dziedzinie klimatu.

Miasta są kluczowym motorem zmian kulturowych, społecznych i gospodarczych. Szacuje się również, że 70% światowej żywności spożywane jest na obszarach miejskich. Wysiłki Lublany (Słowenii), w ramach dobrych praktyk URBACT i obu edycji sieci transferowej BeePathNet jako miasta lidera, są żywym dowodem tego, co można osiągnąć na szczeblu lokalnym, a także w skali europejskiej. Miasta partnerskie sieci BeePathNet przekonują się na własnej skórze, co pszczoły mogą wnieść w zakresie wspierania lokalnych przedsiębiorstw, edukowania dzieci, tworzenia rozwojowych społeczności i pchania ludzi ku bardziej ekologicznym sposobom produkcji i konsumpcji żywności.

W tym obszarze w ramach programu URBACT powstaje szeroki wachlarz różnych projektów, sieci i innych inicjatyw, od pszczół po ogrody miejskie, a nawet stołówki szkolne. Dzięki URBACT, ponad 60 miast skierowało się ku bardziej zrównoważonym lokalnym ekosystemom żywnościowym. W programie nawiązano współpracę ze stowarzyszeniem **Eurocities**, **Mediolańskim Paktem Miejskiej Polityki Żywnościowej**, **panelem ekspertów IPES-Food** i **organizacjami pozarządowymi Nourish Scotland** oraz **ICLEI – Local Governments for Sustainability**. Program stanowił także wsparcie w zakresie polityki i upowszechniania deklaracji żywnościowej z Glasgow oraz wyjątku żywnościowego UnPlus-Bio w artykule opiniotwórczym o zamówieniach publicznych.

Wszystkie wymienione powyżej treści, zebrane w ramach działań Centrum Wiedzy URBACT są dostępne dla szerszej publiczności (urbact.eu/food). Szczególny nacisk kładzie się na 10 kluczowych składników zmiany: strategiczne tworzenie zasad, produkcję, transformację, dystrybucję, miejsca pracy i umiejętności, solidarność, budowanie społeczności, marketing i branding, edukacja w zakresie żywności i podnoszenie świadomości. Podobnie, niniejszy podręcznik „kieszonkowy” jest wzbogacającym źródłem umożliwiającym dzielenie się wiedzą i dobrymi praktykami ze społeczeństwem obywatelskim, przedstawicielami miast i wybranymi przedstawicielami w UE i poza nią.

Życzymy owocnego czytania! I niech się dzieje!
Zespół URBACT

Przedmowa Maruška

Wzbogacanie miejskiej dżungli pszczołami

W jaki sposób pomysł zamienił się w dobre praktyki, a dobre praktyki w podróż transferową?

I w jaki sposób nasza podróż transferowa stała się misją dziesięciu miast.

Oto przed Państwem nie tylko przewodnik po miejskim pszczelarstwie — choć w swoim podstawowym założeniu nim właśnie jest! Jednak dla mnie to coś znacznie więcej niż zwykłe wytyczne...

Dlatego zapraszam do lektury raczej jako opowieści o skromnej idei, jej niezręcznych początkach i wszystkich wspaniałych ludziach, którzy dostrzegli jej potencjał, ich wysiłkach, by zapewnić jej rozwój, a także o wyjątkowym programie współpracy UE, który w końcu nazwał pierwotną ideę tym, czym zawsze była: dobrą praktyką — co zostało potwierdzone etykietą URBACT.

A to był dopiero początek, bo w tym momencie historia zmieniała się w podróż, w której członkowie zespołu Lublany nagle znaleźli się w towarzystwie dziesięciu pełnych pasji i kreatywności partnerskich miast transferowych oraz znakomitych i zaangażowanych ekspertów. Dopiero na końcu tej podróży widzę, jak duże szczęście mieliśmy i jak wspaniałe było to doświadczenie.

Pasjonująca przedmowa, prawda?! Uczciwe ostrzeżenie dla wszystkich zainteresowanych miejskim pszczelarstwem, dobre praktyki w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA lub jej transferu do innego miasta to mieszanka 10% kreatywności, 20% ciężkiej pracy i wsparcia operacyjnego, 30% wolontariatu, uporu i siły woli oraz 40% czystej pasji. Aby zmienić nastawienie u naszych obywateli i zamienić nasze miejskie dżungle na lepsze, potrzebna jest konkretna „mieszanka” różnych czynników.

I wiecie co? Tak jak wy teraz, Lublana zaczynała od gołego pomysłu.

Opierając się na tej „mieszance” i wsparciu ze strony władz miasta, w ciągu zaledwie trzech lat stworzyliśmy sieć 35 członków-ochotników z różnych środowisk — pszczelarzy, instytucji edukacyjnych, kulturalnych i zdrowotnych, firm, organizacji pozarządowych itp. Zaprojektowaliśmy PSZCZELĄ ŚCIEŻKĘ w taki sposób, aby stała się siecią interesariuszy, ścieżką turystyki i edukacji, programem edukacyjnym, jak również think-tankiem i inkubatorem pracującym na rzecz rozwoju nowych pomysłów w zakresie przedsiębiorczości w ścisłej współpracy z członkami.

Ale wówczas natknęliśmy się na tę fantastyczną okazję przeniesienia naszych dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA do pięciu innych miast UE w ramach sieci transferowej URBACT. I tak narodziła się sieć BeePathNet. Powstała jako projekt pilotażowy, mający na celu potwierdzenie możliwości przenoszenia dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, a także elastyczności i trwałości opracowanych rozwiązań. W pierwszej rundzie sieci BeePathNet, przekazaliśmy nasze dobre praktyki pięciu miastom UE. Udany transfer został po raz kolejny nagrodzony przez URBACT i dostąpiliśmy zaszczytu podzielenia się wiedzą zdobytą w wyniku tego doświadczenia z dodatkowymi czterema miastami w ramach sieci transferowej BeePathNet-Reloaded.

Maruška Markovčič,
pszczelęj królowej
w sieci BeePathNet

Na początku nasi partnerzy transferowi również byli sceptyczni — przywołując różnice środowiskowe, kulturowe, operacyjne, polityczne, a nawet prawne. Ale cztery lata później wszyscy z powodzeniem przystosowali dobre praktyki w zakresie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA do własnych miast. Zrobili też coś więcej — dodatkowo wdrożyli swoje własne usprawnienia, poprawki i konkretne dobre praktyki. Ukształtowali proces transferu na swój sposób, opracowując własne, unikatowe pszczele ścieżki, a także pomagali wprowadzać ulepszenia i wspierali ewolucję PSZCZELEJ ŚCIEŻKI w Lublanie.

Ale miasta transferowe nie zrobiły tego same. Podobnie jak my w Lublanie, stworzyły ochotnicze lokalne grupy obywateli, zwane także lokalnymi grupami URBACT — stanowiące „serce i duszę” każdej pszczelej ścieżki. Dziś, pod koniec działania sieci BeePathNet, możemy być dumni z ponad 450 lokalnych członków grupy w dziesięciu miastach pszczelej ścieżki. A to dopiero początek...

Jak tego dokonaliśmy? To właśnie chcemy wyjaśnić, a Państwu pozwolić odkryć w niniejszych wytycznych.

Nie ma jednak potrzeby kopiowania wszystkich pomysłów przedstawionych w kolejnych rozdziałach. Mamy nadzieję, że będą one dla Państwa inspiracją, więc zachęcamy do ich modyfikacji w zależności od potrzeb. Realizujemy inicjatywy w sposób taki, jaki nam najbardziej odpowiada, a jeszcze lepiej, wdrażamy własne pomysły. Zapraszamy do dołączenia do naszej sieci miast pszczelej ścieżki. Uczmy się od siebie nawzajem!

Drodzy Adele, Kristijanie, Nualo, Eddy, Stefanie i wszyscy członkowie niesamowicie unikalnego sekretariatu URBACT

Dziękujemy za uwolnienie naszego potencjału pozwalającemu nam rozwijać się i rozszerzać na całą Europę. Możemy jedynie mieć nadzieję, że nasza trudna praca i szczerą wdzięczność są wystarczającą nagrodą za całe otrzymane od Państwa wsparcie.

Drodzy, wyjątkowi i wspaniali partnerzy transferowi, wszyscy mieszkacie w miastach z własnymi wspaniałymi bohaterami.

Uwierzcie lub nie, ale kiedy patrzę na Wasze pszczele ścieżki, widzę, że odzwierciedlają one naturę Waszego miasta, ale także charakter, entuzjazm i wspaniałe idee — Wasze i członków Waszej lokalnej grupy URBACT. W ciągu tych czterech lat nauczyliście mnie tak wiele, dziękuję za wzbogacenie mnie i PSZCZELEJ ŚCIEŻKI w Lublanie. Szczerze wierzę, że w przyszłości będziemy nadal rozwijać się i ewoluować razem.

Szanowny Panie Burmistrzu i drodzy koledzy Lublany.

Bez wiary w ten „głupiutki pomysł” i Waszego wsparcia w kolejnych latach, nie byłoby PSZCZELEJ ŚCIEŻKI ani sieci BeePathNet. Wszyscy możemy być naprawdę dumni z tego, co osiągnęliśmy razem i czego możemy oczekiwać w przyszłości.

To powinno rozumieć się samo przez się, ale uważam, że trzeba to powiedzieć na głos... Wszystkie te efekty nie byłyby możliwe bez naszego **głównego zespołu ds. zarządzania siecią BeePathNet** i zaangażowanej pomocy z zewnątrz. Tak więc, Gorazdzie, Luko, Branko, Urško, Klemenie, Vesno, Emo i Špelo, dziękujemy za Wasze pomysły, energię, ciężką pracę i entuzjazm. Czuję, że ta przygoda przybliżyła nas do siebie i przekształciła nas w prawdziwą pszczelą rodzinę!

Maruška Markovčič

pszczelej królowej w sieci BeePathNet

Ewolucja w kierunku miasta z pszczelą ścieżką — wytyczne i podróż transferowa miast w sieci BeePathNet

W tej skróconej edycji pełnych wytycznych „Kroki ewolucji w kierunku miasta przyjaznego dla pszczoł”, podsumowaliśmy wszystkie kluczowe aspekty naszej podróży transferowej. Mamy nadzieję, że zachęci to nowe miasta do pójścia naszymi śladami, a w konsekwencji do zapoznania się z pełną wersją wytycznych, która jest prawie pięciokrotnie grubsza niż niniejszy przewodnik. Pierwotna wersja wytycznych została opracowana w 2020 r., w ścisłej współpracy z pierwszymi miastami zaangażowanymi w projekt BeePathNet. W tym wydaniu dodaliśmy odnośniki do inspirujących historii i dobrych praktyk z czterech kolejnych nowych miast, które również przeniosły ducha Lublany, w ciągu ostatnich dwóch lat będąc partnerami sieci BeePathNet-Reloaded Network.

W tej „wersji kieszonkowej” znajdą Państwo teoretyczną część kluczowych modułów i przykładów innowacyjnych historii z dziesięciu miast UE z ośmiu krajów: Lublana (Słowenia), Bansko (Bułgaria), Osijek (Chorwacja), Nea Propontida (Grecja), Hegyvidék — 12. dzielnica Budapesztu (Węgry), Bergamo i Cesena (Włochy), Bydgoszcz i Sosnowiec (Polska) i wreszcie Amarante (Portugalia). Ten indeks będzie również informować, jakich dodatkowych informacji można spodziewać się w pełnej wersji przewodnika.

Rozdział I

1

Ewolucja: Od PSZCZELEJ ŚCIEŻKI miasta Lublany do BeePathNet

Twórcy PSZCZELEJ ŚCIEŻKI miasta Lublany nie poprzestali jedynie na fizycznej ścieżce turystycznej, ale przekształcali przedsięwzięcie w sieć różnych interesariuszy, opracowali programy edukacyjne i związany z pszczelarstwem „THINK-TANK”...

Miasto Lublana nagrodzone oznaczeniem dobrych praktyk URBACT postanowiło podzielić się swoimi dobrymi praktykami w zakresie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI z innymi miastami. Te europejskie miasta były już w pewien sposób do siebie podobne. Podobieństwa dotyczyły w większości odpowiednich warunków klimatycznych dla pszczelarstwa, różnych rodzajów pszczoł, a także różnych sytuacji związanych z postrzeganiem pszczoł przez społeczeństwo. Bardzo zróżnicowane, a jednocześnie doskonałe wyniki, we wszystkich miastach partnerskich potwierdziły możliwość przenoszenia oryginalnych dobrych praktyk w zakresie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, które zostały nagrodzone przez URBACT.

Rozdział II

17

Główne moduły tematyczne wykorzystywane przez sieć BeePathNet

Eksperti z miast Lublana (Słowenia), Amarante (Portugalia), Bydgoszcz (Polska), Cesena (Włochy), Hegyvidek (Węgry) i Nea Propontida (Grecja) opracowali sześć modułów tematycznych, w których można znaleźć inspirujące historie z dziesięciu miast.

Bioróżnorodność — fundament dobrych praktyk w ramach Pszczelej Ścieżki	17
Edukacja — inwestowanie w naszą przyszłość	23
Turystyka — tworzenie historii pszczół i budowanie pszczelej ścieżki w mieście	29
Produkty pszczele na pszczelej ścieżce — nieograniczone możliwości innowacji i tworzenia ekologicznych miejsc pracy	36
Podnoszenie świadomości — od projektu po ruch przyjazny dla pszczół w mieście	42
Rojenie — adaptacja ludzi do zwyczajów pszczół miejskich	47

Rozdział III

53

Szczęśliwa trójka!

Zanim rozpoczną Państwo własną podróż transferową, zachęcamy do zapoznania się z trzema aspektami, o których należy pamiętać i które są nierozłączne:

UMYSŁ — przegląd kluczowych kanałów komunikacji sieci BeePathNet, które pozwolą zyskać szersze spojrzenie na temat

SŁOWA — kilka przyjaznych porad Klemena Strymšnika, głównego eksperta URBACT i Vesny Erhart, referenta ds. komunikacji w sieci. Oboje byli mocno zaangażowani w zarządzanie tym pszczelim projektem

AKCJA — zaproszenie do przyłączenia się do ruchu Miasto Pszczelej Ścieżki

Rozdział I

Ewolucja: Od PSZCZELEJ ŚCIEŻKI miasta Lublany do BeePathNet

Twórcy PSZCZELNEJ ŚCIEŻKI miasta Lublany nie poprzestali jedynie na fizycznej ścieżce turystycznej, ale przekształcali przedsięwzięcie w sieć różnych interesariuszy, opracowali programy edukacyjne i związane z pszczelarstwem „THINK-TANK”...

Miasto Lublana nagrodzone oznaczeniem dobrych praktyk URBACT postanowiło podzielić się swoimi dobrymi praktykami w zakresie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI z innymi miastami. Te europejskie miasta były już w pewien sposób do siebie podobne. Podobieństwa dotyczyły w większości odpowiednich warunków klimatycznych dla pszczelarstwa, różnych rodzajów pszczół, a także różnych sytuacji związanych z postrzeganiem pszczół przez społeczeństwo. Bardzo zróżnicowane, a jednocześnie doskonałe wyniki, we wszystkich miastach partnerskich potwierdziły możliwość przenoszenia oryginalnych dobrych praktyk w zakresie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, które zostały nagrodzone przez URBACT.

1.

Dobre praktyki miasta Lublany

Ule na dachu SKB Bank
Autor: Luka Dakskobler

PSZCZELA ŚCIEŻKA stała się synonimem wszystkich działań związanych z pszczołami i pszczelarstwem miejskim w Lublanie.

PSZCZELA ŚCIEŻKA — spojrzenie wstecz na tradycję Lublany i przyszłość

W 2014 r. Sekcja ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich miasta Lublana rozpoczęła szereg działań — zgodnie z wytycznymi Słoweńskiego Stowarzyszenia Pszczelarzy — na rzecz ustanowienia przyjaznego dla pszczelarzy środowiska miejskiego i aktywnego rozwoju lokalnego pszczelarstwa miejskiego.

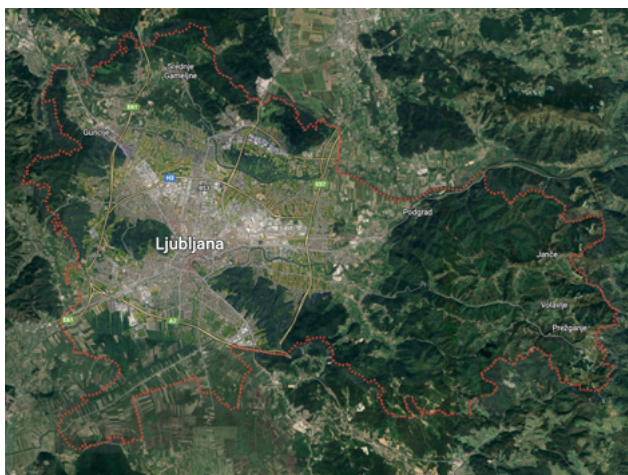
Ze względu na złożoność wyzwań związanych z działaniami, utworzono grupę roboczą, której zadaniem była realizacja wyznaczonych celów. Grupa robocza przygotowała program nazwany PSZCZELĄ ŚCIEŻKĄ. Program ten jest zasadniczo planem działania, który ma przyczynić się do wprowadzenia w życie strategii rozwoju obszarów wiejskich w Lublanie na lata 2014–2020. Jej działalność była i nadal jest finansowana z budżetu gminy.

Program PSZCZELA ŚCIEŻKA zaprojektowano i oparto na zasadach uczestnictwa uzgodnionych przez urzędników miasta i najważniejszych interesariuszy. W czasie jego realizacji liczono się ze zdaniem ekspertów i podmiotów decydujących. Okazało się to doskonałą praktyką, która pozwoliła PSZCZELEJ ŚCIEŻCE stać się czymś więcej niż tylko roboczym programem czy projektem. Stała się synonimem wszystkich działań związanych z pszczołami i pszczelarstwem w Lublanie. Obecnie PSZCZELA ŚCIEŻKA, która jest czymś więcej niż pierwotnie planowano:

- **TO FIZYCZNA ŚCIEŻKA**, która łączy miejskie i wiejskie części Lublany w jedną mocno połączoną jednostkę. łączy pszczelarzy produkujących miód i inne produkty pszczele z siecią różnych instytucji i organizacji związanych z pszczołami

Panorama miasta Lublina
Źródło: Zamek w Lublinie

Zielone tereny w mieście Lublina
Źródło: Mapy Google

PSZCZELA ŚCIEŻKA
stała się czymś
więcej niż pierwotnie
zakładano!

Obecnie dostarcza ona
informacji na temat
znaczenia ochrony
środowiska, samowy-
starczalności żywno-
ściowej i zachowania
różnorodności biolo-
gicznej.

i pszczelarstwem. W ten sposób zwiedzający mogą doświadczyć Lublany z innej perspektywy, która stanowi dla nich wprowadzenie do dziedzictwa kulturowego i naturalnego związanego z pszczelarstwem i pozwala im być świadkami aktywnych procesów pszczelarskich, a także degustować i zakupić miód oraz inne rodzaje pszczelich produktów.

- **TO SIEĆ** lokalnych pszczelarzy i ich stowarzyszeń, organizacji kulturalnych, edukacyjnych i zdrowotnych, przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych, a także osób zainteresowanych pszczelarstwem i jego rozwojem na terenach miejskich.
- **TO PROGRAM EDUKACYJNY** podnoszący świadomość na temat znaczenia pszczół wśród kluczowych grup docelowych, a także promujący holistyczne i zrównoważone zarządzanie obszarami miejskimi i wiejskimi.
- **TO THINK-TANK I INKUBATOR** dla rozwoju nowych pomysłów na przedsiębiorczość w dziedzinie pszczelarstwa oraz nowych produktów i usług pszczelarskich.
- **TO RUCH**, który łączy wszystkie podmioty i obywateli zainteresowanych utrzymaniem wysokiej świadomości ekologicznej, ochroną pszczół na obszarach miejskich oraz dalszym rozwojem pszczelarstwa miejskiego w Lublinie, a także jest zdecydowanym zwolennikiem międzynarodowej inicjatywy Światowego Dnia Pszczół.

Głównym zadaniem członków grupy PSZCZELA ŚCIEŻKA jest dziś promowanie różnych działań związanych z pszczelarstwem i współtętnieniem pszczół i ludzi w mieście, poprzez dostarczanie informacji na temat znaczenia ochrony środowiska, samowystarczalności żywnościowej i zachowania bioróżnorodności. Dzięki ich wspólnym wysiłkom i osiągnięciom pszczoły powoli stają się coraz ważniejszą częścią codziennego życia Lublany.

Historia pomysłu jednak ma ciąg dalszy w projekcie [BeePathNet](#) w ramach sieci URBACT Transfer. Pszczelarstwo miejskie, w szerszym kontekście, oferuje partnerom z miast transferowych BeePathNet oraz innym miastom europejskim liczne możliwości dalszego rozwoju koncepcji PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, jak również nowych produktów i usług z niej wynikających. Najlepiej świadczy o tym fakt, że PSZCZELA ŚCIEŻKA nie jest w żadnym wypadku gotowym projektem, ale raczej pracą w toku — zmieniającą się i ewoluującą każdego dnia.

O Lublanie

Lublanę swoim domem nazywa 290 tys. obywateli i ponad 180 mln pszczoł.

PSZCZELA ŚCIEŻKA
opiera się na prostym
pomyśle...

Jeśli stworzymy lepsze
warunki życia dla
zapylaczy, stworzymy
lepsze warunki
życia dla naszego
obywatela!

Lublana jest politycznym, administracyjnym, kulturowym i gospodarczym centrum Słowenii, gdzie 290 tys. obywateli i ponad 180 mln pszczoł nie tylko współistnieją, ale także rozwija się. Lublana jest średniej wielkości miastem Europy Środkowej. Charakteryzuje je ważne położenie geostrategiczne, ponieważ znajduje się na naturalnym skrzyżowaniu dróg z Europy Środkowej do Morza Adriatyckiego i Półwyspu Bałkańskiego oraz stanowi najbardziej wysunięty na południe korytarz z Europy Zachodniej przez Alpy do Kotliny Panońskiej. Europejskie korytarze tranzytowe V i X przecinają się tutaj i zapewniają Lublanie dobre połączenia z głównymi miastami europejskimi. Geograficznie zajmuje południową część basenu Lublany wzdłuż brzegu rzek Sava i Ljubljanica. Bagno Lublańskie, wzgórza Rožnik, Golovec i Ljubljanski grad stanowią kliny zieleni, które uformowały obszary miejskie Lublany w charakterystyczny kształt gwiazdy. Prawie trzy czwarte terytorium Lublany pokrywają rodzime lasy, łąki i pola, z których 20% zaklasyfikowano do chronionych obszarów naturalnych.

Lublana zawsze była zielonym miastem z dużymi obszarami lasów miejskich, parków i ogrodów. Dzięki lokalnym mieszkańcom zielony charakter zachował się w całej swojej bogatej historii, a dziś miasto ma do zaoferowania 542 m² publicznych terenów zielonych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Tereny te dodatkowo wzbogaca wiejskie otoczenie Lublany – „zielone drzwi miasta”, które pełnią ważną rolę pod względem samowystarczalności żywnościowej. Ponad 800 gospodarstw rolnych i 350 pszczelarzy posiada 4,5 tys. uli, dzięki czemu związek między miastem a wsią jest bardzo żywy.

Z ekonomicznego punktu widzenia Lublana jest nowoczesnym miastem usługowym, handlowym i zorientowanym na turystykę, posiadającym solidną bazę przemysłową w przemyśle farmaceutycznym, petrochemicznym i spożywczym. W ciągu ostatnich kilku lat miasto zostało zrewitalizowane dzięki licznym inwestycjom. Wysiłki na rzecz poprawy warunków życia na obszarach miejskich zostały docenione, a Lublana do 2017 r. otrzymała kilka ważnych nagród – stała się jednym ze 100 najbardziej przyjaznych dla środowiska miejsc na świecie (2017), najbardziej przyjazną dla pszczoł gminą (2017) i Europejską Stolicą Zieloną (2016).

Instytucja partnerska	Miasto Lublana (Mestni trg 1, 1000 Lublana, Słowenia)
Region i kraj	Region statystyczny środkowej Słowenii, Słowenia
Ludność w granicach miasta	290 tys. mieszkańców
Wpływ projektu/obszar oddziaływania	Region miejski Lublany (535 tys. mieszkańców)
Powierzchnia w granicach miasta	27 499 ha
Typ klimatu / ekoregion	Przełajowy między alpejskim a kontynentalnym
Rodzaj użytkowania gruntów w mieście limity	Obszary miejskie — 4 414,3 ha (16,05%) Obszary rolnicze — 10 667,0 ha (38,79%) Lasy — 10 668,0 ha (38,79%) Wody i inne obszary — 1 749,7 ha (6,36%)
Zatrudnienie według kluczowych sektorów gospodarki	Usługi — 54% Produkcja, górnictwo i przemysł — 20% Handel i turystyka — 17% Budownictwo — 8% Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo — 1%
Obecna stopa bezrobocia	7,5%

Obecnie Lublana jest tętniącym życiem miastem, zdecydowanym wdrożyć swoją wizję zrównoważonego rozwoju, rozwiązać otwarte problemy środowiskowe, chronić przyrodę i zapewnić wysoką jakość życia swoim obywatelom. Lublana stale umacnia swoją pozycję na tle innych stolic europejskich.

Miejska rewitalizacja placu Kongresni w centrum Lublany.
Autorzy: zdjęcie po lewej Dunja Wedam, zdjęcie po prawej Doris Kordić

Dobre praktyki

Na początku lat 70. XX wieku Lublana doświadczała stale rosnącego procesu uprzemysłowienia i urbanizacji. Doprowadziło to do znacznego rozszerzenia obszaru miejskiego kosztem gruntów rolnych, lasów i zielonych obszarów miejskich. Wiele wiosek wokół Lublany zostało włączonych do miejskiej struktury miasta lub stało się jego przedmieściami. W połączeniu z coraz większym zanieczyszczeniem, sytuacja spowodowała znaczne obniżenie jakości środowiska i warunków życia.

W konsekwencji w latach 80. i 90 coraz więcej młodych rodzin przeniosło się na przedmieścia ze względu na lepsze warunki życia na obrzeżach miasta. Ta dominująca tendencja rozbudowy przedmieść spowodowała nieuniknioną geriatryzację centrum miasta i starszych dzielnic, a także ich powolne podupadanie, a w niektórych przypadkach nawet degradację. Ale tak jak w naturze, stare musi zrobić miejsce na nowe i miasto weszło do nowego tysiąclecia gotowe do miejskiego odrodzenia.

W poszukiwaniu nowych koncepcji rozwoju, administracja miasta i decydenci potraktowali ekologiczny charakter Lublany jako zaletę i szansę. Obywatele szybko odpowiedzieli i poparli tę ideę, stała się ona jedną z kluczowych kierunków rozwoju. Cechy geograficzne Lublany sprawiły, że wykształciły się dwa podejścia do terytorium miasta – miejskie i wiejskie.

Na obszarach miejskich Lublana uznała wartość lasów miejskich i terenów zielonych i zdecydowała się aktywnie nimi zarządzać i je chronić. Uznała również wartość wysokiej jakości warunków do życia i zajęła się otwartymi kwestiami środowiskowymi poprzez zrównoważoną politykę w zakresie energii, transportu, odpadów i wody. Jednocześnie większy nacisk położono na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Lublana wdrożyła mechanizmy wspierające — jako współfinansowanie, wsparcie dla produktów lokalnych, krótkie łańcuchy dostaw — które umożliwiły rolnikom kontynuowanie działalności rolniczej przy równoczesnym wykorzystaniu bardziej ekologicznego i zrównoważonego podejścia. Nowe strategie rozwoju obszarów wiejskich opierały się na zwiększonej produkcji lokalnych produktów rolnych i leśnych. W związku z tym Lublana zaczęła rozwijać swój własny potencjał w zakresie samowystarczalności żywnościowej.

Dzięki wdrożeniu nowej strategii zrównoważonego rozwoju „Wizja 2050” i nowego planu przestrzennego, miasto Lublana z powodzeniem odnawia swoje obszary miejskie i wiejskie. Dowodem na sukces tego miasta był rok 2014, kiedy Lublana uzyskała tytuł „Europejskiej Zielonej Stolicy 2016”.

Był to wyraźny sygnał zarówno dla obywateli, jak i dla gminy, że są na dobrej drodze. Zapewnił on także wspierające i prężnie rozwijające się środowisko pomysłów na śmielsze ekologiczne inicjatywy i projekty. W kolejnych latach Lublana zachęcała i wspierała nowe koncepcje miejskie, takie jak ogrodnictwo miejskie, leśnictwo miejskie i pszczelarstwo miejskie.

PSZCZELA ŚCIEŻKA idealnie pasuje do potrzeb Lublany w zakresieżywiania miasta, gdy to stanęło u progu nowego tysiąclecia.

Pierwszy miejski ul w Lublanie – zaprojektowany przez architekta Jože Plečnika prawie 100 lat temu.
Autor: Doris Kordić

**Rozwój PSZCZELEJ
ŚCIEŻKI był procesem
z udziałem wielu
podmiotów!**

Proces dobrych praktyk krok po kroku

NA POCZĄTKU... Pierwsze działania na rzecz ochrony pszczół i podnoszenia świadomości na temat ich znaczenia były bardzo ograniczone, nie miały wspólnego mianownika ani celów, nie miały też podstaw w strategicznych dokumentach rozwoju publicznego. Chociaż różnorodność biologiczna została uznana za priorytet w zakresie ochrony środowiska, nie położono jednak szczególnego nacisku na pszczoły i inne dzikie zapylacze. W rzeczywistości oba tematy zostały omówione oddzielnie.

Na tym etapie nie uznano pszczół i innych dzikich zapylaczy za kluczowe dla zachowania różnorodności biologicznej lub samowystarczalności żywnościowej. Nawet jeśli pszczelarstwo miejskie zaczęło się już rozwijać w środowisku pszczelarzy, nie było traktowane jako ważny ruch ekologiczny i nie było uwzględniane w planach urbanistycznych czy rozwojowych. Świadomość znaczenia pszczół wśród obywateli była niska, a ze względu na nadmierne stosowanie pestycydów i środków owadobójczych na zielonych obszarach publicznych same władze miejskie nie wspierały środowiska przyjaznego pszczołom. W tym czasie gmina posunęłaby się jedynie do dofinansowania istniejących związków pszczelarzy, tak jak każdej innej organizacji pozarządowej.

Jednak z czasem miasto Lublana uznało problem zmniejszonej populacji zapylaczy – głównie z powodu stosowania środków owadobójczych i zabijania pszczół przez pestycydy – za poważny problem środowiskowy. W 2014 r. Sekcja ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich w Lublanie rozpoczęła szereg działań zgodnie z wytycznymi Słoweńskiego Stowarzyszenia Pszczelarzy w celu stworzenia przyjaznego pszczołom środowiska miejskiego i aktywnego rozwoju pszczelarstwa miejskiego.

Ze względu na złożoność procesu wdrażania działań powołano grupę roboczą z udziałem przedstawicieli Lublany, pszczelarzy i instytucji eksperckich, a także innych interesariuszy. Ta grupa robocza przygotowała program pt. „PSZCZELA ŚCIEŻKA”, który działał podobnie jak plan działania mający na celu wprowadzenie w życie strategii rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 na szczeblu lokalnym, przy wykorzystaniu budżetu gminnego.

POCZĄTKOWE WYZWANIA... Wdrożenie procesu stanowiącego fundament projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA nie trwało zbyt długo. Trwało to mniej więcej tylko trzy lata, ale w tym krótkim czasie udało się sprostać wielu wyzwaniom:

Wyzwania wewnętrzne związane z władzami miasta i członkami programu PSZCZELA ŚCIEŻKA:

1. Jak przyciągnąć członków grupy roboczej i zadbać o ich aktywny udział w dłuższej perspektywie?
2. Jak włączyć miejskie pszczelarstwo w ogólny miejski kontekst miasta?
3. Jak uregulować pszczelarstwo miejskie, aby zapewnić stosowanie ekologicznych praktyk zawodowych i zmniejszyć liczbę możliwych konfliktów?
4. Jak zaspokoić potrzeby miejskich pszczelarzy i włączyć ich do miejskich projektów i planów rozwoju?

5. W jaki sposób wzmocnić pozycję miejskich pszczelarzy i uznać ich znaczenie w kontekście ochrony środowiska?
6. Jak zachęcić instytucje i przedsiębiorstwa do budowania własnego, ekologicznego obrazu opartego na pszczelarstwie miejskim?
7. Jak projektować miejskie formy uli, aby je regulować jako elementy krajobrazu miejskiego, które przyczyniają się również do budowy dziedzictwa kulturowego?
8. Jak promować pszczoły jako ważny wskaźnik zdrowego środowiska?

Wyzwania zewnętrzne związane z obywatelami i osobami zwiedzającymi Lublanę:

1. Jak ponownie połączyć mieszkańców miasta z naturą i jej procesami?
2. Jak zmienić postrzeganie pszczół i zmniejszyć negatywne stereotypy na ich temat?
3. Jak zwiększyć świadomość znaczenia pszczół wśród obywateli i turystów?
4. Jak opracować skuteczne i wydajne programy edukacyjne dla kluczowych odbiorców docelowych?
5. Jak wprowadzić miejskie pszczelarstwo i prezentować produkty pszczele obywatelom Lublany i nie tylko, między innymi turystom, specjalistom z branży kulinarnej i farmaceutycznej?

MODEL OPERACYJNY... W celu przezwyciężenia opisanych powyżej wyzwań i utworzenia funkcjonalnych i długoterminowo zrównoważonych modeli operacyjnych, PSZCZELA ŚCIEŻKA działa dziś w oparciu o następujące kluczowe zasady:

Zasada „ręki wspierającej” — Miasto Lublana wspierało projekt PSZCZELA ŚCIEŻKA swoim personelem i zapewniło koordynatora, który został przydzielony do projektów w wymiarze 20% swojego czasu pracy. Gmina zapewniła także pomieszczenia na spotkania i finansowanie, w tym wynagrodzenie koordynatora i niewielki budżet projektu. Koordynator jest jednak jedynie osobą, która zapewnia wsparcie, natomiast to członkowie są w pełni odpowiedzialni za rozwój, finansowanie i promocję swoich pomysłów. Własność, jak również sukces lub niepowodzenie działań, jest wyłącznie w rękach członków. Z tego powodu miasto zachęca głównie do praktycznych i konkretnych pomysłów, z akceptacją jednego lub więcej członków grupy roboczej. Jeżeli gmina zdecyduje się na opracowanie samodzielnego projektu lub wzięcie udziału w jednej z inicjatyw grupy, miasto zapewnia własne, oddzielne finansowanie i niezbędne wsparcie.

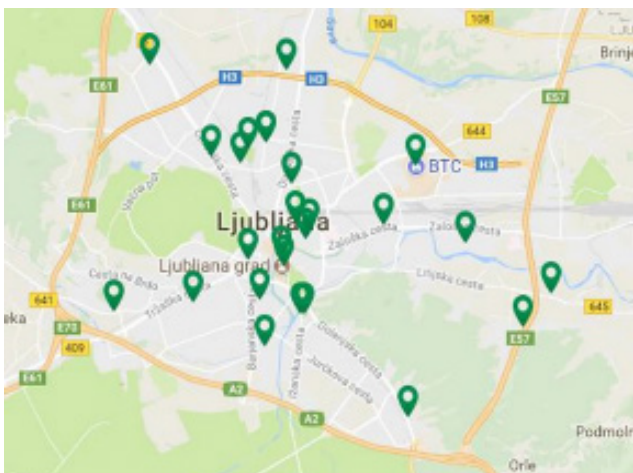
Zasada „uczestnictwa i ochotnika” — członkiem PSZCZELEJ ŚCIEŻKI może zostać każda osoba, instytucja lub firma. Każdy taki podmiot może także opuścić grupę roboczą w dowolnym momencie. Nie ma opłaty członkowskiej, ale wszystkie zaangażowane strony wykonują swoją pracę na zasadzie wolontariatu. Członkowie mogą otwarcie komunikować się lub współpracować w ramach projektu PSZCZELEJ ŚCIEŻKI lub poza nią, o ile przestrzegają jego standardów i zasad. Mogą również promować się na stronie internetowej PSZCZELEJ ŚCIEŻKI i podczas wydarzeń realizowanych w ramach projektu.

Zasada „krótkiego łańcucha dostaw” — bezpośrednia współpraca między członkami projektu PSZCZELEJ ŚCIEŻKI jest bardzo wspierana, gdyż współpraca między lokalnymi podmiotami pozwala na tworzenie krótkich łańcuchów dostaw. Ponadto zasada ta sprzyja przejrzystości i wyższej jakości produktów końcowych.

Zanim zaczniemy zagłębiać się w bardziej szczegółowy opis praktyk dot. projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA, zasadnicze znaczenie ma zrozumienie, że był on rozwijany stopniowo w miarę upływu czasu i we współpracy z członkami projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA. Oprócz tego należy go uznać za elastyczny model, który można dostosować do konkretnych warunków prawnych, kulturowych i środowiskowych w każdym mieście, które chce ponownie wykorzystać takie dobre praktyki. To samo dotyczy lokalnych grup roboczych, których strategia może drastycznie różnić się w zależności od lokalizacji geograficznej. W każdym razie, powyżej opisane zasady muszą być zawsze przestrzegane!

Chociaż projekt PSZCZELA ŚCIEŻKA był realizowany głównie w mieście Lublana i tam się koncentrował, w rzeczywistości wpłynął pozytywnie na cały region miejski Lublany. Wyjaśnia to fakt, że mieszkańcy regionu codziennie dojeżdżają do Lublany, czy to w ce-

Pokonywanie początkowych wyzwań poprzez współpracę miasta z obywatelami, wzajemne wsparcie, twórczość i entuzjazm.

Sieć członków PSZCZELEJ ŚCIEŻKI w Lublinie
Źródło: Miasto Lublana

Regularne spotkania w ramach projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA.
Źródło: Archiwum zdjęć BeePathNet

Każda PSZCZELA ŚCIEŻKA potrzebuje entuzjastycznego, aktywnego, komunikatywnego i wytrwałego lokalnego koordynatora!

lach edukacyjnych, czy zawodowych. W rezultacie wszyscy ludzie korzystają z PSZCZELEJ ŚCIEŻKI. Samo miasto dzieli się na obszar miejski i wiejski, przy czym obszar wiejski koncentruje się na produkcji miodu i produktów pszczelich, a na obszarze miejskim głównym celem jest stworzenie świadomości, edukacja, promocja i sprzedaż takich produktów i usług — oprócz niektórych miejskich działań pszczelarskich.

Z funkcjonalnego punktu widzenia projekt PSZCZELA ŚCIEŻKA składa się z następujących komponentów:

1. **Zarządzanie i koordynacja** — są to zadania koordynatora projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA, której funkcję pełni Maruška Markovčič. W projekcie jest moderatorem, łącznikiem, motywatorem grupy oraz zapewnia ogólne wsparcie. Od 2016 r. koordynacja projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA stała się jednym z jej oficjalnych zadań.
2. **Regularne spotkania** — jak widać z harmonogramu przedstawionego na kolejnych stronach, regularne spotkania były — i nadal są — kluczowym elementem, który służy do informowania, motywowania i koordynowania członków PSZCZELEJ ŚCIEŻKI. Intensywność spotkań spadła jednak z 12 do zaledwie dwóch spotkań rocznie. Co zaskakujące, wynika to z pozytywnych zmian, ponieważ członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA stali się bardziej niezależni i zaczęli współpracować ze sobą w bardziej bezpośredni sposób. Z czasem pośrednictwo między podmiotami staje się coraz mniej potrzebne.
3. **Roczny plan pracy i kalendarz** — gdy członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA stali się bardziej niezależni, stał się on jednym z kluczowych komponentów funkcjonalnych. Członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA spotykają się raz w roku w celu opracowania planu, a następnie pracują niezależnie zgodnie z planowanymi działaniami w ciągu roku. Spotykają się ponownie dopiero pod koniec roku, aby ocenić osiągnięte wyniki.
4. **Wspólny projekt graficzny** — podobnie jak w przypadku każdego innego nadrzędnego projektu, wspólna tożsamość wizualna ma podstawowe znaczenie jako narzędzie promocyjne. Pozwala również na wyraźne etykietowanie kluczowych lokalizacji PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, produktów i usług. Marka jest łatwo rozpoznawalna na przykład podczas wydarzeń podnoszących świadomość.
5. **Narzędzia komunikacyjne** — niezbędna jest również komunikacja wewnętrzna, zwłaszcza gdy członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA stają się bardziej niezależni. Komunikacja w sieci odbywa się głównie za pomocą telefonu lub poczty elektronicznej, natomiast do ogółu społeczeństwa kierowana jest poprzez kilka zewnętrznych kanałów komunikacyjnych.
 - Witryna internetowa [miasta Lublana](#), gdzie dostępne są wszystkie kluczowe informacje na temat misji PSZCZELEJ ŚCIEŻKI: jak zostać członkiem, dobre praktyki, programy dydaktyczne i inne istotne informacje.

- Do dotarcia do obywateli i szerszej publiczności wykorzystywane są profile miasta Lublana na Facebooku i profile użytkowników Facebooka. Serwis Facebook jest szczególnie wykorzystywany do rozpowszechniania informacji o różnych imprezach, które mają miejsce.
- Gazeta i comiesięczny e-biuletyn miasta Lublana.
- Warto również wspomnieć, że członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA regularnie dzielą się informacjami na temat swojej działalności i wspierają działania innych członków związane z miejskim pszczelarstwem oraz odgrywają istotną rolę w procesie rozpowszechniania informacji.

6. **Marki PSZCZELEJ ŚCIEŻKI i miodu Lublańskiego** – Jak już wcześniej wspomniano, członkostwo w PSZCZELEJ ŚCIEŻCE jest bezpłatne, a jej członkowie mogą korzystać z marki przy sprzedaży swoich produktów lub oznakowaniu platform usługowych – pod warunkiem, że są zaangażowani w misję PSZCZELEJ ŚCIEŻKI i aktywnie ją wspierają. Natomiast marka miodu Lublańskiego wymaga spełnienia następujących standardów:

- Miód musi być produkowany na obszarze miasta Lublana;
- Miód może być wyłącznie miodem kasztanowym, miodem z kwiatów polnych lub miodem leśnym (nektarowo-spadziowym);
- Pszczelarze muszą być członkami PSZCZELEJ ŚCIEŻKI i muszą mieć certyfikat słoweńskiego producenta miodu, chroniony oznaczeniem geograficznym w ramach systemu UE.
- Miód Lublański stał się jednym z obowiązkowych upominków z Lublany!

Marka „Miód Lublański”
Źródło: Archiwum zdjęć BeePathNet

7. **Wydarzenia w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA** – Lublana organizuje dwa tradycyjne wydarzenia: pierwsze to „Dzień Miodu”, czyli targi organizowane w centrum miasta w pierwszej połowie października w celu wypromowania członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA oraz ich produktów i usług. Drugie to „Pomóżmy pszczołom w mieście: Obsadźmy miasto kwiatami”, czyli wydarzenie, które odbywa się wiosną we współpracy z BTC City – największym centrum handlowym. W ramach wydarzenia zachęca się mieszkańców do uprawiania roślin miodowych w ogródkach i na balkonach, a w konsekwencji do zapewnienia pszczołom dodatkowych pastwisk, jak również poprawy wyglądu miasta. W 2016 r. wprowadzono gastronomiczne wydarzenie „Tydzień jabłka i miodu”, które miało na celu promocję miodu. Inicjatywa została dobrze przyjęta i jest chwalona przez uczestników. Hotele i restauracje opracowały nowe dania, które od tego czasu stają się częścią ich codziennych menu. Ponadto, członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA zorganizowali kilka mniejszych imprez, np. we współpracy ze słoweńskim Muzeum Etnograficznym w zakresie dziedzictwa pszczelniczego („Miodowe doświadczenie”), w ogrodach botanicznych („Programy różnorodności biologicznej”), we współpracy ze Stowarzyszeniem Pszczelarzy Miejskich („Miejskie pszczelarstwo”) i różne wystawy fotograficzne.

8. **Programy i projekty** – członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA do tej pory opracowali różne programy i projekty, oto kilka z nich:

- Promocja programu pszczelarstwa miejskiego – jeden z najważniejszych programów skupiających się na promowaniu pszczelarstwa miejskiego i zwiększaniu świadomości obywateli poprzez wykłady, wystawy fotograficzne i dni otwarte przy pasiekach.
- Miasto Lublana przygotowało program edukacyjny mający na celu wsparcie pszczelarzy i rolników w rozwijaniu idei przedsiębiorczości. Za pomocą tego instrumentu opracowano kilka pomysłów, z których jednym z najciekawszych jest pomysł na wynajem uli i usług pszczelarzy firmom w mieście, wspierając tym samym ich ekologiczny wizerunek i pozwalając im na sprzedaż własnego miodu.
- Studenci Wydziału Architektury Uniwersytetu w Lublanie przygotowali osiem pomysłów na ule i pasieki dla obszarów miejskich. Projekty wszystkich pomysłów są dostępne w Internecie dla każdego, kto chce budować pasieki w strefie publicznej.

Wydarzenia w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA — od wydarzeń uświadamiających po sadzenie roślin miododajnych i promowanie miodu miejskiego.
Źródło lewego i środkowego zdjęcia: Archiwum zdjęć BeePathNet; autor prawego zdjęcia: Luka Dakskobler

- Turystyczna Lublana — centralna organizacja turystyki przygotowała szkolenia dla przewodników turystycznych i stworzyła dostosowane wycieczki po PSZCZELEJ ŚCIEŻCE w Lublanie w kilku językach. Przewodnicy mogą co roku dokształcać się w zależności od rozwoju programu.

9. **Przepisy i najlepsze praktyki** — aby uregulować pszczoły w publicznych obszarach zielonych, Lublana przygotowała specjalne zalecenia i wytyczne dotyczące niezbędnej edukacji pszczelarzy oraz odległości między ulami — zasady dotyczące ich instalacji w miejscach publicznych zostały zatwierdzone przez władze lokalne. W związku z tym w planie przestrzennym uwzględniono wytyczne dotyczące budowy pasiek w przestrzeniach publicznych, natomiast Sekcja ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich włączyła pszczelarstwo do strategicznego kontekstu miasta i ustanowiła systemy jego współfinansowania w Lublanie.

EWOLUCJA W KIERUNKU PSZCZELEJ ŚCIEŻKI — chronologicznie ewolucję w kierunku PSZCZELEJ ŚCIEŻKI można podzielić na trzy główne fazy:

Etap rozwoju (grudzień 2014 r. – październik 2015 r.): konceptualizacja i rozwój koncepcji inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA po konsultacjach społecznych i ankietach. Powołanie grupy roboczej i realizacja pierwszego w historii wydarzenia: „Dzień miodu” w celu uruchomienia ścieżki. Po jego sukcesie w następnym roku zapewniono nowe finansowanie przyszłych działań.

Faza poprawy (listopad 2015 r. – grudzień 2016 r.): przyjęcie rocznego planu pracy dla członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, z regularnymi spotkaniami co dwa miesiące oraz kontynuowaniem określonych działań w formie „Dnia miodu” i budowy miejskich pasiek. Jako Europejska Zielona Stolica z 2016 r., Lublana poświęca cały miesiąc lipiec różnorodności biologicznej i pszczołom.

Faza włączania problematyki do głównego nurtu życia społecznego (styczeń 2017 r. – dzisiaj): inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA stała się regularną działalnością publiczną — wyznaczono jej własną linię budżetową i koordynatora projektu w pełnym wymiarze czasu. Dzięki zoptymalizowanemu obiegowi pracy wszystkich członków, liczbę spotkań zredukowano do dwóch rocznie: *jedno w styczniu, aby przygotować program na cały rok, a drugie w grudniu, aby ocenić pracę, która została wykonana. Pojawiają się nowe powiązane inicjatywy, takie jak wydarzenia, kampanie uświadamiające — w tym rozwój dedykowanej platformy internetowej — oraz regulacja pszczelarstwa w zielonych przestrzeniach publicznych.*

Przyciąganie zróżnicowanej grupy zmotywowanych interesariuszy okazało się kluczowe dla dotychczasowej ewolucji w kierunku PSZCZELEJ ŚCIEŻKI...

..a my ciągle się rozwijamy!

Projekty w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA — wyniki programów edukacyjnych od przedszkola do uniwersytetu.
Źródło: Archiwum zdjęć BeePathNet

INTERESARIUSZE I GRUPY DOCELOWE — na początku podróży transferowej, w 2017 r., kiedy projekt został oznaczony jako dobra praktyka URBACT, PSZCZELA ŚCIEŻKA liczyła 35 członków w lokalnej grupie roboczej. Jednak dzięki „konceptowi otwartych drzwi” ich liczba wzrosła do 46 do 2022 roku. Każdy członek inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, należący do grupy roboczej, wywodzi się z trzech rodzajów kluczowych interesariuszy:

- Pszczelarze i ich stowarzyszenia, producenci produktów pszczelich i inne przedsiębiorstwa zaangażowane w sprzedaż miodu lub innych produktów i usług związanych z pszczołami.
- Firmy takie jak hotele, restauracje, banki, dostawcy usług telekomunikacyjnych i centra handlowe, jak również organizacje eksperckie w dziedzinie edukacji, badań, dziedzictwa kulturowego i naturalnego.
- Organizacje pozarządowe i inne osoby lub organizacje.

Ponieważ polityczno-operacyjna i finansowa rola administracji miasta jest niezbędna dla powodzenia takiej inicjatywy, w realizację działań w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA zaangażowanych jest siedem wydziałów i sektorów miejskich. Obejmują one takie tematy takie jak ochrona środowiska, rozwój obszarów wiejskich, nieruchomości, urbanistyka, planowanie strategiczne, gospodarka, reagowanie na sytuacje kryzysowe, stosunki międzynarodowe i komunikacja.

Z drugiej strony, kluczowe grupy docelowe można podzielić na cztery następujące typy:

- Mieszkańcy Lublany, w szczególności dzieci, dorośli, seniorzy, rodziny i osoby niepełnosprawne.
- Firmy, zwłaszcza te, które realizują politykę odpowiedzialności korporacyjnej, branża turystyczna oraz inne podmioty zainteresowane promowaniem lub zakupem produktów i usług wytwarzanych w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA.
- Różne instytucje, począwszy od edukacji, badań, dziedzictwa kulturowego i naturalnego aż po inne sektory.
- Turyści i osoby codziennie odwiedzające miasto.

RAMY CZASOWE — konsolidacja PSZCZELEJ ŚCIEŻKI była raczej krótka, bo kształtowanie dobrych praktyk do formy jaką znamy dziś zajęło około trzech lat. Co śmieszne, to prawie tyle samo czasu, ile mieście Lublana zajęło przekazanie swoich doświadczeń innym miastom UE w ramach sieci transferowej URBACT. Przed wszystkim należy wziąć pod uwagę to, że miasta, które chcą odtworzyć model PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, rozpoczynają z różnych pozycji wyjściowych. Nie mogą one oprzeć całej podróży transferowej na założeniu, że będą w stanie skopiować i wkleić dokładnie taki sam model operacyjny ze Słowenii.

Nad dobrymi praktykami należy się pochylić, zrozumieć je dogłębnie, równolegle do uwzględnienia uwarunkowań kontekstowych miasta wdrażającego inicjatywę Pszczelej Ścieżki, a tym samym zwanego partnerskim miastem transferowym. Należy wziąć pod uwagę środowisko w tych miastach transferowych. Z różnych powodów może się zdarzyć, że kontekst lokalny nie jest tak korzystny jak było w przypadku Lublany w 2014 r. Zasada uniwersalności tutaj nie obowiązuje i konieczne ramy czasowe do realizacji podobnego projektu mogą ulec drastycznej zmianie w przypadku innego miasta.

STRUKTURA FINANSOWANIA — miasto Lublana wspiera projekt PSZCZELA ŚCIEŻKA, pokrywając następujące koszty:

- Koszt personelu w postaci jednego koordynatora (20% wynagrodzenia): szacowany na 5000 EUR rocznie.
- Pomieszczenia i inne koszty zebrań: szacowane na 2000 EUR rocznie.
- Budżet projektu: 10 000 EUR rocznie w ciągu pierwszych dwóch lat działalności. W 2018 r. budżet został zwiększony do 20 000 EUR rocznie.

Oznacza to, że co roku miasto Lublana inwestuje kwotę od 17 000 EUR do 27 000 EUR, przy czym dane te nie obejmują wszystkich kosztów i składek od członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, którzy współpracują na zasadach wolontariatu. Podobnie jak w przypadku ram czasowych ważne jest, aby zauważyć, że podane koszty nie są takie same w całej Europie, więc kwota niezbędnych inwestycji będzie zależeć od lokalizacji projektu. Analogicznie finansowanie publiczne często może się zmieniać w zależności od politycznego wsparcia dla tej sprawy, a także od sytuacji finansowej poszczególnych krajów.

**PSZCZELA ŚCIEŻKA
jest żywym dowodem
na to, że niewielkie
finansowanie inicjatyw
obywatelskich może
dać imponujące
rezultaty!**

DOTYCHCZAS OSIĄGNIĘTE WYNIKI — w ciągu trzech lat istnienia, inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA osiągnęła następujące wyniki: aktywna lokalna grupa robocza inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA z 35 członkami, realizująca regularne działania zgodnie z planem rocznym — w tym serię wydarzeń — budowę miejskich pasiek z programami edukacyjnymi na temat pszczół. Ponadto, opracowano i wdrożono działania o charakterze edukacyjnym i turystycznym, w tym wycieczki na PSZCZELEJ ŚCIEŻCE. W Słoweńskim Muzeum Etnograficznym podjęto także działalność rekreacyjną „Miodowe doświadczenie”, a dwa wydarzenia stały się corocznym punktem obowiązkowym dla Lublany: Dzień miodu dla wszystkich członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA oraz wydarzenie uświadamiające organizowane 20 maja z okazji Światowego Dnia Pszczół Narodów Zjednoczonych.

Ponadto, po sukcesie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, szeroko rozpowszechnione zostały nowe przepisy i zalecenia dotyczące pszczelarstwa w miejscach publicznych, a we współpracy z państwową strażą pożarną utworzono usługę likwidacji rojów SOS (więcej informacji na temat likwidacji rojów można znaleźć w rozdziale 7). Czynną promocję pszczół i pszczelarstwa miejskiego dokonywano na szczeblu miejskim w całej Słowenii, m.in. organizowano dni otwarte w pasiekach miejskich, które wspierały miejski ruch pszczelarski. Innymi wskaźnikami szerokiego publicznego zaangażowania są wycieczki z przewodnikiem organizowane przez przewodników turystycznych na PSZCZELEJ ŚCIEŻCE, marka „Lublańskiego miodu” i publiczny ogród Grba z roślinami miododajnymi.

Od 2018 r. zespół Lublany skupił się na transferze: przyznana nagroda za dobre praktyki URBACT zapewniła miejsce możliwość stania się beneficjentem programu, korzystając zarówno z wytycznych metodologicznych, jak i z funduszy na prowadzenie sieci miast — tak, dokładnie, PSZCZELA ŚCIEŻKA staje się siecią BeePathNet. Pierwsza runda tego projektu realizowana w latach 2018–2021 wraz z innymi 22 sieciami transferowymi okazała się tak skuteczna, że gdy URBACT ogłosił nabór do pilotażowego etapu kontynuacji programu dla miast wykazujących się dobrymi praktykami, aby przeprowadzić drugą rundę z nowymi partnerskimi miastami transferowymi, Lublana znalazła się pośród siedmiu takich miast. W ten sposób w 2021 r. rozpoczął się projekt BeePathNet Reloaded, a faza pilotażowa ma zakończyć się do końca 2022 r.

Dlatego też możemy z dumą powiedzieć, że dziewięć europejskich miast z powodzeniem przeniosło oryginalne Dobre praktyki. Nie oznacza to jednak, że PSZCZELA ŚCIEŻKA w Lublanie przestała się rozwijać — wręcz przeciwnie! Liczba członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA wzrosła z 35 w 2017 do 46 w 2022, podczas gdy liczba członków Stowarzyszenia Miejskich Pszczelarzy wzrosła z 19 w 2015 do 50 w 2022. Powstało kilka nowych interesujących miejsc, takich jak replika miejskiego ulu Jože Plečnika z Zamku w Lany (w pobliżu Pragi w Czechach), zaprojektowano i zbudowano poligon edukacyjny itp.

Lublana zainwestowała również w program edukacyjny „Pszczele przedszkole” — kształcąc 79 pedagogów przedszkolnych i wprowadzając cały program w 10 przedszkolach w całej Lublanie. Ponadto, zorganizowano szkolenie edukacyjne dla zainteresowanych pszczelarzy, a troje z nich zostało w pełni przeszkolonych, aby móc przyjmować grupy dzieci i prowadzić edukację praktyczną — w postaci wizyt w ulach zgodnie ze standardami pedagogicznymi. Co równie ważne, pedagodzy przedszkolni uświadomili sobie, że potrzebują stałego wsparcia w formie konsultacji, a czworo z nich otrzymało nominację do „grupy konsultacyjnej”.

Według własnych statystyk z 2022 r., Lublana miała 118 uli w miejskiej części miasta (w obrębie obwodnicy). Przekłada się to na gęstość 9,9 uli na km² — najwyższą w obszarach miejskich, na podstawie wiedzy jaką dysponujemy. Dla porównania Paryż — „miejsce narodzin miejskiego pszczelarstwa” — ma gęstość 1,1 ula na km² w miejskiej części miasta.

Jednak taki sukces niesie ze sobą również nowe wyzwania. Na przykład, duża gęstość uli jest problematyczna ze względu na potencjalnie większe rozprzestrzenianie się chorób. Pszczoły miodne konkurują z innymi dzikimi zapylaczami o żywność itp. W związku z takimi wyzwaniami, rosnącą liczbą członków i nowymi pomysłami, PSZCZELA ŚCIEŻKA musi się nadal rozwijać.

ZAKRES POPRAWY — po zaledwie trzech latach działania i istotnych wynikach opisanych powyżej, wydaje się raczej dziwne, że już w 2017 r. poszukiwano ulepszeń. Szczególnie biorąc pod uwagę, że dobre praktyki były nadal eksperymentem na wczesnym etapie, pracą w toku, z nowymi członkami stale przystępującymi do ruchu i rozpoczynającymi działania, realizowaną w coraz to szerszym zakresie zadań, a nawet w coraz to nowszych miastach. Niemniej zawsze jest miejsce na poprawę i inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA stoi przed jednym szczególnym, nadrzędnym wyzwaniem: wzbudzenia entuzjazmu, motywacji i chęci u członków do dobrowolnego poświęcania swojego czasu. W skrócie, podstawowo-

wym celem dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA jest zapewnienie jej długoterminowej stabilności.

W tym względzie starania ukierunkowane na zrozumienie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, dostosowaniu jej i ponownym wykorzystaniu w innym miejscu jest ostatecznie testem trwałości i możliwości przenoszenia dobrych praktyk. Właśnie w tym miejscu pojawia się wsparcie URBACT. Dzięki utworzeniu sieci miast BeePathNet Lublana była w stanie w dłuższej perspektywie przetestować trwałość swoich dobrych praktyk. Była to również okazja do dalszej poprawy tych istniejących.

Dzięki temu, że miasta transferowe z tej sieci URBACT zawęziły doświadczenia związane z PSZCZELĄ ŚCIEŻKĄ, czynniki sukcesu i potencjalne pułapki, udało się określić aspekty tematyczne, które miały kluczowe znaczenie dla projektu i które bardziej szczegółowo opisano w rozdziale II. W związku z tym opracowano również cztery moduły doskonalenia. W ten sposób sieć BeePathNet bezpośrednio wspiera doskonalenie tego, co już istnieje, jednocześnie zapewniając miastu Lublana przestrzeń do nauki i wymiany informacji, które umożliwiają wyobrażenie sobie przyszłości i ewolucji inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA.

Środowisko sprzyjające rozwojowi dobrych praktyk

Patrząc wstecz, można powiedzieć, że do opracowania podobnej inicjatywy potrzebnych jest kilka komponentów:

WYRAŹNY CEL — na obszarach miejskich — celem inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA był rozwój miejskiego pszczelarstwa w powiązaniu z innymi istniejącymi działaniami — takimi jak dziedzictwo kulturowe, różnorodność biologiczna i edukacja — oraz jego prezentacja obywatelom i zwiedzającym poprzez różne działania. Na obszarach wiejskich głównym celem inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA był rozwój pszczelarstwa z punktu widzenia wsparcia produkcji i dostaw żywności w Lublanie.

PUNKT CENTRALNY — znalezienie właściwej osoby do prowadzenia każdego projektu lub programu jest jednym z najważniejszych, ale często zaniedbywanych, warunków wstępnych sukcesu. Znalezienie „właściwej” osoby, która jest otwarta, aktywna, nastawiona na cele, pełna pasji na dany temat i potrafi szerzyć entuzjazm wśród wszystkich zainteresowanych stron, nie jest szczególnie łatwe. W przypadku inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA miasto Lublana miało szczęście mieć Maruškę Markovčič, starszego doradcę w Sektorze ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich w Wydziale Ochrony Środowiska. Po określeniu kluczowej osoby, władze miasta muszą zapewnić jej wsparcie operacyjne — elastyczne metody i godziny pracy i zabezpieczone wynagrodzenie — a także zapewnić korzystne warunki pracy — budżet projektu, odpowiednie wyposażenie, sprzęt itp.

SILNE WSPARCIE POLITYCZNE — władze miasta muszą wykazać wolę polityczną, wspierając proponowany plan działania, projekt i pomysły. Wsparcie operacyjne wymaga podejścia międzysektorowego i wiedzy fachowej innych działów. Wsparcie finansowe ma zasadnicze znaczenie i miasto musi pokryć koszty przynajmniej odpowiednich obiektów, w których mogą odbywać się regularne spotkania. Jeśli o tym mowa, posiadanie prawdziwego budżetu naprawdę popycha rzeczy do przodu — nawet jeśli jest to budżet symboliczny, to wciąż jest to wielki wysiłek, który może podnieść na duchu. Ograniczony budżet pokazuje wsparcie i daje zaufanie członkom, ale także pobudza twórczość i paradoksalnie jeszcze sprzyja wolontariatowi.

TWORZENIE SIECI KONTAKTÓW W OKREŚLONYM CELU — ponieważ PSZCZELA ŚCIEŻKA została opracowana na zasadach oddolnych, ważne jest, aby zrozumieć jej wolontariacki charakter. Wszyscy członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA zostali zaproszeni do bezpłatnego przystąpienia do lokalnej grupy roboczej, nie płacą opłaty członkowskiej i wykonują całą swoją pracę na zasadzie wolontariatu. Członkowie dołączają do inicjatywy i ją opuszczają wedle własnego uznania, ale zwykle opuszczają ją dopiero po spełnieniu swoich ambicji. Takie podejście przyciąga do projektu ludzi o określonym profilu — dociekliwych, budujących i napędzanych ideami, którzy są skłonni do współpracy. Na przykład, jedynie niewielki odsetek z 350 pszczelarzy w Lublanie to członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA. Trzeba pamiętać, że nie jest to konkurs popularności, ale raczej think-tank, czy też inkubator dla nowych pomysłów. W tym względzie, wahania i rotacja członków jest w pewnym stopniu nawet pożądana.

W każdej współpracy małe zwycięstwa są tak samo ważne jak te wielkie!

Czasami jeszcze bardziej, ponieważ dzięki nim idziemy do przodu w kierunku realizacji naszych celów.

PRZYNEŃA — ze względu na charakter projektu, ważne jest, aby coś zachęcało członków do podejmowania wspólnego wysiłku. Początkowo PSZCZELA ŚCIEŻKA umożliwiła pszczelarzom i ich stowarzyszeniom omówienie kluczowych możliwości i problemów związanych z pszczelarstwem w miastach. Rozwiązania zostały określone, wdrożone i promowane, co przyciągnęło nowych członków z nowymi pomysłami. W ten sposób platforma komunikacyjna stała się wśród innych inicjatyw przestrzeni do opracowywania nowych produktów i usług związanych z pszczołami, organizowania kampanii promocyjnych i uświadamiających, ulepszania programów edukacyjnych.

TRANSFER WIEDZY — aby przyciągnąć członków, trzeba starać się zrozumieć ich interesy i ambicje, ale także oszacować ich realne możliwości i zdolności do wprowadzania pomysłów w życie. Następnie można wykorzystać sieć do tworzenia i konsolidacji owocnych partnerstw. Jednak osoba będąca punktem centralnym nie może zapominać o swojej roli! Jest moderatorem, łącznikiem, liderem grupy, koordynatorem i dostawcą usług wsparcia. Od samego początku musi być jasne, że za sukces lub porażkę swoich pomysłów odpowiedzialni są członkowie. Podobnie jak w przypadku każdego partnerstwa, celem jest umożliwienie i wspieranie transferu wiedzy.

WSPÓŁDZIAŁANIE Z INNYMI SEKTORAMI — koordynator musi zawsze szukać synergii z innymi sektorami i działaniami. Najprostszym sposobem na to, jako pierwszy krok, jest poszukiwanie każdego historycznego i obecnego kontekstu dotyczącego pszczoł i pszczelarstwa w każdym aspekcie codziennego życia w mieście. Na przykład, można przeanalizować etnografię, kulturę, gastronomię, środowisko, architekturę, gospodarkę lub jakikolwiek inny tematyczny punkt wejścia. W ten sposób można ustalić aspekt historyczny i podstawę wszelkich potencjalnych działań sieciowych i promocyjnych. Otwiera to również oczy osób i firm pracujących w innych sektorach, powołuje do życia nowe wspólnie opracowane produkty i usługi.

ENTUZJAZM — ostatnim, ale prawdopodobnie najważniejszym elementem dobrej praktyki w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA jest aktywne zaangażowanie wszystkich stron. Ze względu na dobrowolne uczestnictwo w tej inicjatywie zasadnicze znaczenie ma utrzymanie wysokiego poziomu entuzjazmu. O ile początkowy entuzjazm w rzeczywistości nie jest bardzo trudny do wykreowania, o tyle utrzymanie go w dłuższej perspektywie jest tym, co wymaga dużego wysiłku, zwłaszcza ze strony koordynatora projektu.

Od dobrych praktyk do modułów transferowych

Aby dobre praktyki w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA były łatwiejsze we wdrażaniu i przenoszeniu do innych miast, praktyka została podzielona na segmenty lub moduły — strukturę metodologiczną lub jej części tematyczne. Poniżej znajdują się moduły, a także kluczowe etapy rozwoju prowadzące do udanej realizacji poszczególnych modułów. Zostały one podzielone na trzy typy:

- Moduły obowiązkowe — niezbędne części potrzebne do transferu dobrych praktyk i ich wizji.
- Moduły nieobowiązkowe — treści, które powinny być przekazywane tylko wtedy, gdy są zgodne z rzeczywistymi potrzebami lub lokalnymi zainteresowaniami.
- Moduły doskonalenia — treść, która reprezentuje dalszą ewolucję dobrych praktyk.

Aby ułatwić transfer dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELEJ ŚCIEŻKI do innych miast, podzieliliśmy je na moduły.

Moduły dobrych praktyk		Etapy opracowywania dobrych praktyk
OBOWIĄZKOWE	Tworzenie aktywnego partnerstwa i zarządzanie nim	1) Identyfikacja kluczowych interesariuszy 2) Mobilizacja kluczowych interesariuszy (pierwsze niezależne spotkanie) 3) Budowanie entuzjastycznej atmosfery i zapewnianie wsparcia podczas regularnych spotkań 4) Określenie indywidualnych celów interesariuszy, możliwości i gotowości do współpracy 5) Określenie rocznego planu działania, ról i obowiązków lokalnej grupy roboczej, znanej również jako lokalna grupa URBACT 6) Wytyczne w realizacji rocznego zbiorowego planu działania 7) Osiąganie efektów synergii niezależnie, bez udziału osoby odpowiedzialnej, a mianowicie koordynatora projektu, inaczej zwanego koordynatorem lokalnej grupy roboczej URBACT
	Większe zaangażowanie władz gminnych	1) Określenie kluczowych wydziałów i sektorów administracji, które powinny być zaangażowane i ich odpowiednich ról 2) Uzyskanie wsparcia operacyjnego 3) Bieżąca komunikacja z władzami miasta, zgodnie z instrukcjami 4) Opracowanie regulacji dla miejskiego pszczelarstwa i ich integracja w strategicznym kontekście miejskim 5) Wzmocnienie wsparcia politycznego i zapewnienie długoterminowego finansowania
	Podnoszenie świadomości i promowanie obywatelom	1) Określenie grup docelowych 2) Strategia komunikacji i podnoszenia świadomości 3) Rozwój narzędzi komunikacyjnych (np. strona internetowa, sieci społecznościowe, wiadomości lokalne itp.) 4) Regularne publikowanie wiadomości i treści, przeprowadzanie wywiadów itp. 5) Organizacja i realizacja corocznych informacyjnych i promocyjnych imprez, wystaw, wykładów itp. 6) Organizacja sympozjów na temat pszczelarstwa 7) Organizacja międzynarodowych konferencji dotyczących pszczelarstwa
	Rozwój inicjatywy Pszczela Ścieżka jako platformy promocyjnej dla produktów turystycznych i/lub związanych z pszczolami	1) Określenie kluczowych interesariuszy 2) Określenie kluczowych punktów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego 3) Zaprojektowanie pszczelej ścieżki i wyznaczenie punktów 4) Opracowanie historii kryjącej się za pszczelą ścieżką 5) Stworzenie przewodnika dla inicjatywy Pszczela Ścieżka (np. książka, broszura, ulotka itp.) 6) Projekt pakietu turystycznego dla inicjatywy Pszczela Ścieżka 7) Przeszkolenie przewodników turystycznych i tłumaczy w mieście

Moduły dobrych praktyk		Etapy opracowywania dobrych praktyk
NIEOBOWIĄZKOWE	Programy edukacyjne dla szkół podstawowych i placówek wychowania przedszkolnego	1) Dogłębne zrozumienie istniejącego systemu edukacyjnego i potrzeb grup docelowych 2) Rozwój programów edukacyjnych wraz z kluczowymi interesariuszami z lokalnej grupy roboczej, a mianowicie lokalnej grupy URBACT 3) Zaangażowanie odpowiednich ekspertów i instytucji 4) Pilotażowa realizacja programów edukacyjnych poprzez zaangażowanie nauczycieli 5) Pełna realizacja programów edukacyjnych
	Budowanie ekologicznego obrazu firm i instytucji	1) Identyfikacja potencjalnie zainteresowanych przedsiębiorstw i nawiązanie pierwszych kontaktów 2) Realizacja działań uświadamiających i promocyjnych 3) Określenie istniejących ekologicznych tematów z zainteresowanymi firmami i określenie tych, które pokrywają się z naszym obszarem działania 4) Zaprojektowanie wspólnych działań i/lub kampanii promocyjnych 5) Realizacja wspólnych działań i/lub kampanii promocyjnych 6) Ustanowienie długoterminowych porozumień w sprawie wsparcia finansowego dla sieci i jej projektów
	Zaangażowanie instytucji szkolnictwa wyższego i organizacji eksperckich	1) Identyfikacja potencjalnie zainteresowanych instytucji i nawiązanie pierwszych kontaktów 2) Określenie istniejących tematów ekologicznych zainteresowanych instytucji oraz określenie tych, które pokrywają się z naszymi obszarami działania 3) Zaprojektowanie wspólnych działań 4) Realizacja wspólnych działań 5) Ustanowienie długoterminowych porozumień w sprawie wsparcia ekspertów dla sieci i jej projektów

Moduły dobrych praktyk		Etapy opracowywania dobrych praktyk
DOSKONALENIE	Projekt koncepcyjny lokalnych promocji produktów i punktu sprzedaży	1) Określenie potencjalnych lokalizacji (nieruchomości w posiadaniu miasta) 2) Określenie potencjalnych interesariuszy 3) Opracowanie projektu koncepcyjnego i organizacyjnego lokalnej promocji produktów i punktu sprzedaży 4) Ustanowienie lokalnej promocji produktów i punktu sprzedaży 5) Wdrażanie lokalnej promocji produktów i punktu sprzedaży
	Budowanie ekologicznego obrazu firm i instytucji	1) Identyfikacja potencjalnie zainteresowanych przedsiębiorstw i nawiązanie pierwszych kontaktów 2) Realizacja działań uświadamiających i promocyjnych 3) Określenie istniejących tematów ekologicznych zainteresowanych firm oraz określenie tych, które pokrywają się z naszymi obszarami działania 4) Zaprojektowanie wspólnych działań lub kampanii promocyjnych 5) Realizacja wspólnych działań lub kampanii promocyjnych 6) Ustanowienie długoterminowych porozumień w sprawie wsparcia finansowego dla sieci i jej projektów

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

Pełna wersja wytycznych niniejszego dokumentu zawiera dodatkowy rozdział — przedstawiający dodatkowo dwa podejścia metodologiczne (strona 15). Jesteśmy głęboko przekonani, że podejście partycypacyjne jest jedynym sposobem, aby inicjatywa miejskich pszczół w Państwa mieście nie była kolejnym „zwykłym projektem” i dołączyła do ruchu „Miasta z pszczelimi ścieżkami”. Ta inkluzyjna, wielowymiarowa komunikacja między osobami, organizacjami i podmiotami rządowymi z pewnością doprowadzi do podjęcia bardzo wyrazistych, a przede wszystkim trwałych działań. Zamieściliśmy również kilka zaleceń dotyczących organizacji lokalnej grupy działania, zwanej również lokalną grupą URBACT w partnerskich miastach transferowych.

Rozdział II

Główne moduły tematyczne wykorzystywane przez sieć BeePathNet

Eksperti z miast Lublana (Słowenia), Amarante (Portugalia), Bydgoszcz (Polska), Cesena (Włochy), Hegyvidek (Węgry) i Nea Propontida (Grecja) opracowali sześć modułów tematycznych, w których można znaleźć inspirujące historie z dziesięciu miast.

Bioróżnorodność — fundament dobrych praktyk w ramach Pszczelej Ścieżki	17
Edukacja — inwestowanie w naszą przyszłość	23
Turystyka — tworzenie historii pszczół i budowanie pszczelej ścieżki w mieście	29
Produkty pszczele na pszczelej ścieżce — nieograniczone możliwości innowacji i tworzenia ekologicznych miejsc pracy	36
Podnoszenie świadomości — od projektu po ruch przyjazny dla pszczół w mieście	42
Rojenie — adaptacja ludzi do zwyczajów pszczół miejskich	47

2.

Bioróżnorodność

Fundament dobrych praktyk w ramach Pszczelej Ścieżki

Każde miasto musi pracować z uwzględnieniem własnych uwarunkowań, które nie zawsze są korzystne...

Jednak zawsze możemy pracować na rzecz lepszego jutra!

Informacje o bioróżnorodności w mieście Lublana

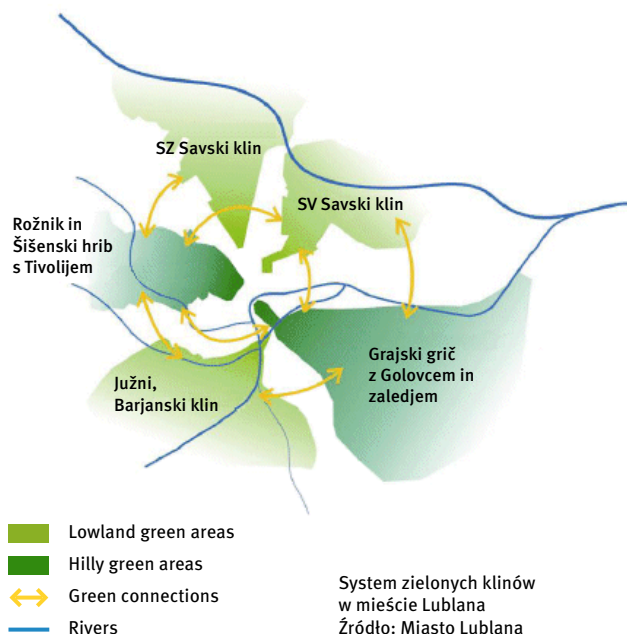
O mieście Lublana i historii jego sukcesu — dobrych praktykach w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA — napisano już wiele. Nie podkreślono jednak jeszcze, że obecny stan bioróżnorodności w mieście Lublana jest wynikiem kilku czynników:

Mozaikowy krajobraz i zarządzanie nim na przestrzeni dziejów

Mozaikowe krajobrazy są wynikiem gospodarowania człowieka, gdzie mieszanka pól, łąk, lasów i zbiorników wodnych, a także osiedli, oferuje wiele stref kontaktu, które mogą być łatwo wykorzystane przez różnorodną florę i faunę. W przeszłości Lublana i jej otoczenie były zarządzane w ten sposób, co przelożyło się na obecne bogactwo bioróżnorodności obszarów wiejskich i miejskich.

Początkowy zielony charakter miasta

Lublana zawsze była zielonym miastem z dużymi obszarami lasów miejskich, parków i ogrodów. Prawie trzy czwarte jej terytorium jest objęte rodzimymi lasami, łąkami i polami, z których 20% zaklasyfikowano jako chronione obszary naturalne. Dziś miasto oferuje 542 m² publicznych terenów zielonych na mieszkańca.

Odpowiednie wycucie czasu

Na początku lat 70. Lublana stała się w obliczu rosnącego uprzemysłowienia i urbanizacji. W połączeniu z coraz większym zanieczyszczeniem, zjawiska te doprowadziły do znacznego obniżenia jakości środowiska i warunków życia. To z kolei w latach 80. i 90 doprowadziło do geriatryzacji i pogorszenia stanu centrum miasta i starszych dzielnic.

Aktywne i ciągłe wdrażanie szeroko przyjętej polityki zrównoważonego rozwoju

Dzięki wdrożeniu nowej wizji strategii zrównoważonej rozwoju Wizja 2050 i nowego planu przestrzennego, miasto z powodzeniem rewitalizuje zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie.

Otwarta komunikacja z obywatelami i aktywne wsparcie dla oddolnych pomysłów

Miasto Lublana zachęcało i wspierało nowe koncepcje miejskie, takie jak ogrodnictwo miejskie, leśnictwo miejskie i pszczelarstwo miejskie, pochodzące od swoich obywateli. Jednak bardzo niewiele oddolnych pomysłów stałoby się rzeczywistością bez aktywnego wsparcia ze strony administracji gminy poprzez zapewnienie przywództwa, wsparcia operacyjnego i finansowania.

Operacyjne zarządzanie zielonymi obszarami w Lublanie

Zrównoważone i wspierające bioróżnorodność zarządzanie obszarami zielonymi wymaga interdyscyplinarnego podejścia i szerokiego zaangażowania władz miasta.

W Lublanie osiągnięto wspólne porozumienie: obszary zielone są traktowane jako obszary wielofunkcyjne, które mają wiele pozytywnych skutków dla codziennego życia obywateli, a także jako przyjemne otoczenie, które ludzie mogą odwiedzać w celach rekreacyjnych. Przyczyniają się one również do poprawy warunków życia — czystsze powietrze, zmniejszenia efektu wyspy ciepła itp.

Zarządzanie obszarami zielonymi Lublany odbywa się pod różnymi kątami. Obowiązki są również podzielone między różne podmioty, takie jak Departament Planowania Przestrzennego, Departament Spraw Gospodarczych i Ruchu Drogowego oraz Departament Ochrony Środowiska i Sekcję Rozwoju Obszarów Wiejskich. Wszystkie one są odpowiedzialne za rozwój, wspieranie operacyjne i finansowanie zielonej polityki. Z drugiej strony, za zarządzanie operacyjne obszarami zielonymi odpowiedzialna jest spółka publiczna VOKA SNAGA d.o.o.

Jeden z projektów rewitalizacji centrum miasta w Lublanie
Autor: Doris Kordić

Departament Planowania Przestrzennego określił obszary zielone i zapewnił ramy — prace na rzecz rozwoju różnych działań w obszarach zielonych — utrzymanie, przepisy dotyczące budowania na obszarach zielonych — poprzez plan przestrzenny miasta. Jako podstawowy dokument dotyczący planowania przestrzennego, umożliwia również realizację projektów rewitalizacji terenów zielonych, zrównoważone zarządzanie elementami krajobrazu miejskiego w centrum miasta, takimi jak klomby, pszczelarstwo miejskie i inne inicjatywy podejmowane przez obywateli.

Departament Spraw Gospodarczych i Ruchu Drogowego jest odpowiedzialny za utrzymanie operacyjne publicznych terenów zielonych i drzew, a także za zarządzanie lasami miejskimi. W 2009 r. miasto Lublana przyjęło dekret w sprawie utrzymania publicznych terenów zielonych, który określa działania, jakie władze miasta muszą realizować na publicznych obszarach zielonych — takie jak nawożenie i koszenie obszarów trawiastych, sadzenie nowych drzew, nawadnianie obszarów z nowymi posadzeniami, sadzenie

i przycinanie krzewów, odnawianie ogrodów publicznych i obsadzanie ich sezonowymi kwiatami i roślinami wieloletnimi. Lublana była również pierwszym miastem w Słowenii, które w 2017 r. zrezygnowało ze stosowania herbicydów z glifosatem i pestycydami na obszarach publicznych.

Jednym z najważniejszych zadań jest utrzymanie 228 hektarów trawników i dbanie o ponad 40 tys. drzew na obszarach publicznych, z których ponad 25 tys. to rośliny miododajne i autochtoniczne.

Departament Ochrony Środowiska wdraża program ochrony środowiska. Określono trzy bardzo ważne cele operacyjne:

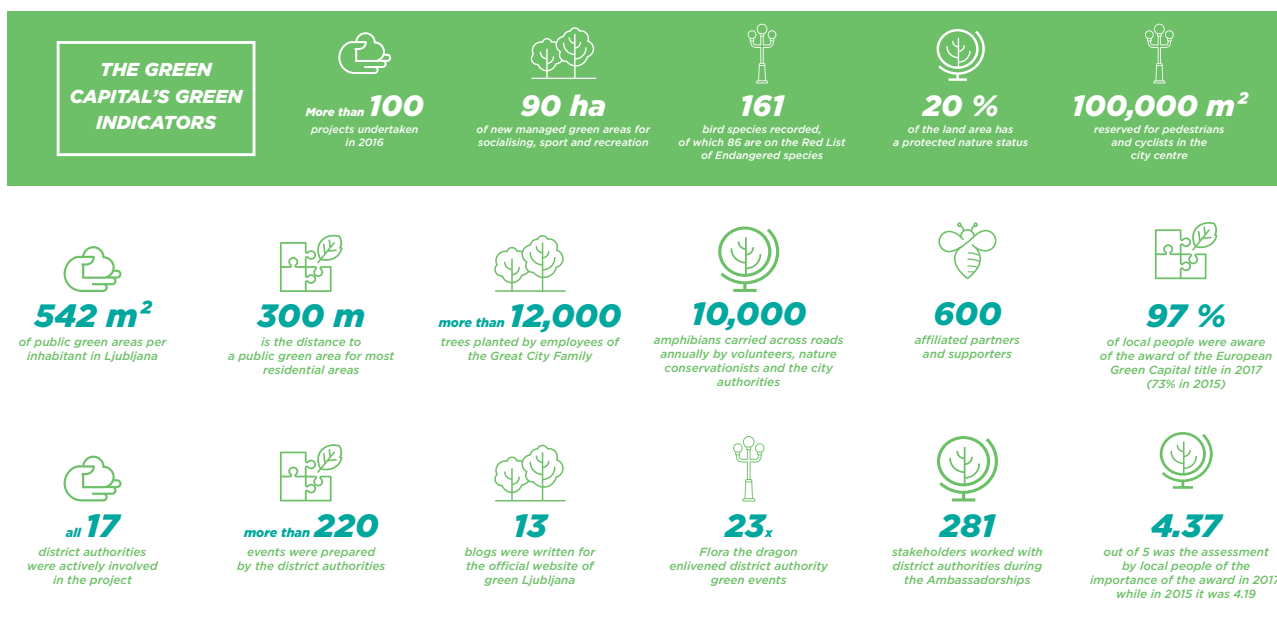
- utrzymanie i poprawa stanu bioróżnorodności;
- ustanowienie kompleksowego systemu skutecznego zarządzania wartościami przyrodniczymi i obszarami chronionymi;
- stworzenie kompleksowego systemu ekologicznego miasta i skuteczne zarządzanie nim.

W celu upewnienia się, że opisane powyżej cele zostały spełnione, miasto wdraża następujących pięć środków ochrony przyrody:

- tworzenie hoteli dla dzikich zapylaczy;
- działania mające na celu ochronę płazów (takie jak zapewnienie bezpiecznego transferu do obszaru tarła);
- zachowanie różnych siedlisk kluczowych gatunków;
- monitorowanie różnych chorób roślin;
- usuwanie gatunków inwazyjnych.

Sekcja Rozwoju Obszarów Wiejskich realizuje strategię na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa miejskiego, którą miasto Lublana wykorzystuje, aby zachęcić rolników do stosowania zasad rolnictwa ekologicznego lub zintegrowanego. W mieście wyznaczono również osiem ogrodów działkowych o łącznej liczbie 823 działek, które mają za zadanie zachęcić obywateli do uprawy własnej żywności. Na tych obszarach utworzono ogrody edukacyjne, które mają na celu poprawę wiedzy na temat odpowiednich technik ogrodniczych, a także zwiększenie świadomości na temat znaczenia bioróżnorodności i zapylaczy.

Szczególny nacisk kładzie się na pszczelarstwo na obszarach wiejskich i miejskich, komunikację i aktywną współpracę z obywatelami. W tym kontekście miasto Lublana rozpoczęło prace nad szeregiem zintegrowanych działań na rzecz bioróżnorodności i ochrony zapylaczy w różnych obszarach zainteresowania — od zarządzania zielonymi obszarami miejskimi po ochronę środowiska/zdrowia i rozwój obszarów wiejskich, w tym PSZCZELI ŚCIEŻKI. Takie podejście międzysektorowe wzmacnia lokalną politykę ekologiczną i poprawia widoczność powiązanych tematów w każdej ważnej dyskusji na temat rozwoju. Poniżej znajduje się kilka wskaźników pokazujących wyniki z roku 2016 wszystkich opisanych polityk i podejść — więcej informacji [pod tym linkiem](#).

Przybliżenie bioróżnorodności
mieszkańcom Bydgoszczy
Źródło: Miasto Bydgoszcz

„Beewatching” to warsztaty Dawida Kiloną,
podczas których uczestnicy szukają
zapyłających owadów
Autor: Dawid Kilon

Sadzenie młodych drzewek w Hegyvidék —
12. dzielnicy Budapesztu
Autor: György Sárközy

Wskazówki dla miast planujących wdrożenie tego samego podejścia w promowaniu bioróżnorodności w miastach i zrównoważonym zarządzaniu obszarami zielonymi w granicach miast

Cele: Zmiana nastawienia do wagi miejskich obszarów zielonych i zaprzestanie postrzegania ich jako „pustego miejsca”.
Rewitalizacja miasta.
Sprostanie współczesnym wyzwaniom międzysektorowym w miastach, takim jak zmiany klimatu, zrównoważony rozwój i samowystarczalność żywnościowa.
Poprawa jakości życia obywateli miasta.

Najważniejsze kroki:

- 1) Zrozumienie lokalnych zalet i wad, zagrożeń i możliwości.
- 2) Rozpoczęcie od otwartej i budującej komunikacji z obywatelami: zbieranie ich uwag/skarg, zrozumienie ich ambicji i identyfikowanie konkretnych pomysłów na rozwój/poprawę.
- 3) Zastosowanie podejścia partycypacyjnego w kluczowych fazach rozwoju polityki/strategii/planu. Ważne jest także zapewnienie, że wszystkie organy administracji miasta, jak również służby publiczne/przedsiębiorstwa, rozumieją i wspierają politykę/strategię/plan, ponieważ odgrywają one kluczową rolę w ich wdrażaniu.
- 4) Po przyjęciu polityki/strategii/planu, realizowanie jej w sposób widoczny i aktywny. Czasami oznacza to, że trzeba zmodyfikować swoje codzienne wzorce pracy i zapewnić współpracę międzysektorową w obrębie władz miasta. Ponadto, należy dopilnować, aby każde proponowane działanie miało przejrzysty i realistyczny plan działania — osobę odpowiedzialną, termin, zasoby, finansowanie itp.
- 5) Monitorowanie i rozpowszechnianie wdrażania polityki/strategii/planu oraz wyjaśnianie, w jaki sposób ten pomyslnie wdrożony krok przyczyni się do długofalowej wizji. Jeżeli monitorowanie wykaże, że niektóre działania nie są wdrażane zgodnie z oczekiwaniami lub doszło do nieprzewidzianych wydarzeń, należy ponownie zapoznać się z planem działania i poszukać alternatywnych rozwiązań.

Wyciągnięte wnioski:

Komunikacja z obywatelami i ekspertami ma kluczowe znaczenie i nie należy jej lekceważyć. Jednak rozpoczęty już proces będzie mieć charakter trwały i niekończący się. Na początkowych etapach wymaga również więcej czasu i energii ze strony zespołu ds. planowania.

Udział obywateli zapewnia szersze zrozumienie zasad i strategii, a także ich akceptację. W dłuższej perspektywie skraca to proces ostatecznego przyjmowania zasad i strategii, a także znacznie poprawia i przyspiesza ich wdrażanie.

Kluczowe znaczenie ma ciągłość decyzji strategicznych i realizacja wizji. Zasady i strategie powinny być rozumiane jako plany działania służące realizacji wspólnych i długoterminowych celów i ambicji całego społeczeństwa, nie tylko jako plany działania służące realizacji krótkoterminowych indywidualnych ambicji politycznych.

Potrzebne są cierpliwość i wytrwałość, ponieważ wyniki zaczynają się pojawiać dopiero po pewnym czasie.

Nowe koncepcje rozwoju, podejścia i pomysły są często przyjmowane ze sceptycyzmem, obawą co do zmian i sprzeciwem. Dlatego kluczowe znaczenie ma skuteczna i terminowa komunikacja z obywatelami oraz szczegółowe wyjaśnienie, co i w jaki sposób ma być realizowane, to pozwoli zmniejszyć opór. Małe programy pilotażowe okazały się kolejnym użytecznym narzędziem, ukazującym nowe koncepcje, potwierdzającym swoją efektywność, a następnie ograniczającym sprzeciw.

Bioróżnorodność na obszarach miejskich nie powstaje sama z siebie, ponieważ większość powszechnie stosowanych technik zarządzania miejskimi terenami zielonymi nie zawsze jest zrównoważona lub przyjazna dla różnorodności biologicznej. Jeśli chcemy zwiększyć bioróżnorodność zielonych przestrzeni miejskich, musimy zmienić koncepcję zarządzania nimi — na przykład zaprzestać stosowania pestycydów i herbicydów, stosować odpowiednie mieszanki gatunków autochtonicznych i nieinwazyjnych, umożliwić późne koszenie itp.

Początkowy poziom świadomości znaczenia zapylaczy i ich statusu w społeczeństwie

Jednym z najważniejszych wyzwań, przed którym muszą stanąć wszystkie miasta chcące przenieść do siebie dobre praktyki, jest „tradycyjna tożsamość” lub „kontekst kulturowy” pszczół i innych zapylaczy. To właśnie często ten obraz, który kształtuje zbiorowe postrzeganie każdego zwierzęcia i potencjalnie napędza czynnik strachu. Na przykład, w kulturze słoweńskiej pszczoła miodna odgrywa niezwykle korzystną rolę: jest pracowita, aktywna, inteligentna, zawsze przygotowana na trudne czasy, chroni swój dom i rodzinę.

Dlatego też pszczoły miodne, ale także inne zapylacze, są powszechnie akceptowane w społeczeństwie słoweńskim, a czynnik strachu jest bardzo niski. W tego rodzaju kontekście kulturowym i lokalnym bardzo łatwo jest prowadzić kampanie uświadamiające i przekonać obywateli do przyłączenia się i wspierania tej sprawy. Zupełnie inaczej jest w niektórych innych krajach, gdzie rola pszczół miodnych jest zupełnie inna, ponieważ postrzegana jest jako dzikie i potencjalnie niebezpieczne stworzenie stanowiące zagrożenie dla ludzi.

Uczciwie należy podkreślić, że w całej Europie istnieją coraz mniej agresywne rodzaje pszczół miodnych: Słoweńska autochtoniczna pszczoła miodna *Apis mellifera carnica* — znana z łagodnego charakteru oraz portugalska *A. mellifera iberica* — znana z agresji — to dwaj przedstawiciele o dość zróżnicowanych cechach. Oczywiście przyczynia się to do budowy zbiorowej percepcji pszczół.

Różne podejścia do podnoszenia świadomości — tablice edukacyjne o pszczołach, nauka w pasiekach i hotelach dla pszczół
Autorzy: zdjęcie po lewej i w środku: archiwum BeePathNet; zdjęcie po prawej: Luka Dakskobler

Z drugiej strony ludzie — zwłaszcza na obszarach miejskich i podmiejskich — odłączyli się od natury i często nadmiernie reagują na dość naturalne zjawiska i standardowe zachowania zwierząt. Oto kilka przykładów:

- Pszczoły, jak wszystkie zwierzęta, reagują na kolory i zapachy wokół nich, dlatego zmieniają swoje zachowanie zgodnie ze swoimi instynktami. Jeśli czują się zagrożone, zaatakują, ale tylko się bronią.
- Pszczoły reagują również na szybkie ruchy, dlatego też częściej czują się zagrożone i zaczynają atakować, jeśli osoba zaczyna w ich pobliżu machać rękoma. Ale znowu, one tylko się bronią.
- Pszczoły zawsze poszukują wody, zwłaszcza w czasie gorących i suchych okresów letnich, dlatego często przyciągają je baseny. Jednak chcą się tylko napić.

To właśnie niski poziom zrozumienia pszczół i ich zachowania wyjaśnia ich postrzeganie zbiorowe. Ważne jest, aby ludzie uświadomili sobie przyczyny leżące u podstaw strachu, aby miasta biorące udział w inicjatywie Pszczela Ścieżka mogły wziąć je pod uwagę i dostosować działania i narzędzia podczas edukowania innych i podejmowania prób angażowania mieszkańców. Innymi słowy:

- Należy zacząć powoli i delikatnie, jeśli trzeba, i zostawić wystarczająco dużo czasu, aby obywatele mogli przetrwać najważniejsze wiadomości.
- Nie należy lekceważyć czynnika strachu: można użyć praktycznych przykładów, o ile są one przeprowadzane w bezpiecznych warunkach. Będą one wspierać kluczowe przesłanie i w praktyce udowodnią, że pewne rzeczy można robić inaczej, a postrzeganie można zmienić.
- Należy używać określonych kanałów komunikacyjnych i zmienić kluczowe przesłanie dla określonych grup odbiorców lub grup docelowych.

Podnoszenie świadomości jest ważną częścią wydarzeń w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA.
Autor: Doris Kordić

- Dajmy sobie wystarczająco dużo czasu — nie należy zniechęcać się po jednym lub dwóch niepowodzeniach! Za cel należy wziąć osoby, które podzielają nasze opinie i będą stanowić uzupełnienie naszego potencjału, aby zbudować społeczność wspierającą i wzmocnić lokalną grupę roboczą, czy też grupę lokalną URBACT.

Znaczenie podnoszenia świadomości

Podnoszenie świadomości jest prawdopodobnie jednym z najważniejszych aspektów ochrony bioróżnorodności, zwłaszcza na obszarach miejskich. Ludzie muszą najpierw zrozumieć znaczenie i korzyści bioróżnorodności dla ludzkości, aby móc ją włączyć do swojego porządku obrad, poważnie ją traktować i działać w jej sprawie.

Niestety jest to w dużym stopniu powiązane ze wskaźnikiem rozwoju poszczególnych społeczeństw i przeciętnymi dochodami gospodarstw domowych. Krótko mówiąc, trudno przekonać każdą osobę, aby zaczęła martwić się bioróżnorodnością, gdy potrzebuje żyznej gleby do uprawy roślin, aby wykarmić rodzinę lub zwiększyć dochód rodziny. Lepszy dostęp do edukacji i informacji odgrywa również ważną rolę lub jest kluczowym powodem, dla którego bardziej rozwinięte regiony są bardziej „świadome” ekologicznych postaw indywidualnych. Jednocześnie osoby mieszkające w tych regionach zużywają więcej zasobów naturalnych na mieszkańca i pozostawiają większy ślad ekologiczny na planecie. Właśnie z tych powodów sieć BeePathNet popycha miasta, aby podjęły dodatkowy krok, aby zrobić coś więcej niż obecnie i aktywnie poszukiwać nowych rozwiązań.

Wszystkie przedstawione pomysły i koncepcje powinny aktywnie angażować obywateli poprzez komunikację i podnoszenie świadomości, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci i młodzieży. Nie dlatego, że łatwiej jest ich przekonać, ale dlatego, że są to głosy przyszłości w ich rodzinach i dzielnicach, a także mają zdolność i większy zasięg do zmiany sposobu myślenia.

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

Bardziej szczegółowy opis trzech dobrych praktyk Lublany (strona 48): Współpraca z ogrodem botanicznym przy Uniwersytecie w Lublanie, organizacja kampanii uświadamiającej „Pomóż pszczołom w mieście: Obsadź miasto kwiatami” i założenie sadu publicznego Grba i ogrodu miodnego oraz studium przypadku (strona 59): Utrzymanie bioróżnorodności miejskiej w Hegyvidék z przeglądem gminy 12. dzielnicy Budapesztu (Hegyvidék) i Zielone Biuro, Program Zarządzania, Program Miejskiej Łąki i Program Sadzonkowy.

3.

Edukacja

Inwestowanie w naszą przyszłość

Autor: Luka Dakskobler

Lublana zainwestowała w rozwój programów edukacyjnych w celu zwiększenia poziomu wiedzy o zapylaczach i świadomości ich znaczenia wśród młodzieży w Lublanie.

Szersze spojrzenie i proces rozwoju programów edukacyjnych w Lublanie

Od początku projektu PSZCZELA ŚCIEŻKA, Lublana zaplanowała opracowanie programów edukacyjnych dla dzieci w przedszkolach i w szkołach podstawowych, z zamiarem zwiększenia poziomu wiedzy o pszczołach i ich znaczeniu wśród młodych ludzi w Lublanie. Pokazuje długofalowe myślenie i strategię poświęconą rzeczywistej zmianie mentalności i stworzeniu pokolenia świadomych ekologicznie obywateli, którzy potrafią i chcą dbać o swoją przestrzeń życiową. Ten program edukacyjny nazwano „Wędrówka z pszczołą po mieście”.

Ponieważ miasto Lublana miało na celu zapewnienie atrakcyjnych programów edukacyjnych o wysokiej jakości, ich rozwój wynikał raczej z procesu partycypacyjnego, a nie z projektu jednego zespołu.

W pierwszym kroku Katarina Vrhovec przygotowała przegląd istniejących programów nauczania w szkołach podstawowych i określiła tematy, które mogłyby obejmować „pszczoły” — na przykład biologię, ekologię, matematykę, sztukę i rzemiosło itd. Następnie przygotowała pierwsze projekty programów edukacyjnych, które zostały przedstawione członkom inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA. Głosowali za wstępną współpracą między Uniwersyteckim Ogrodem Botanicznym w Lublanie, Biotechnicznym Centrum Edukacyjnym w Lublanie, Instytutem Rozwoju Empatii i Twórczości Eneja oraz Stowarzyszeniem Pszczelarzy Miejskich.

Wszystkie instytucje zostały poproszone o opracowanie ostatecznych projektów programów edukacyjnych i przedstawienie ich realizacji. Co więcej, jako że miasto Lublana chciało wnieść dodatkową wartość do programów edukacyjnych, lokalne władze zaprosiły do przyłączenia się do grupy roboczej inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA Janję Sivec ze Stowarzyszenia Legend, międzynarodowej ekspertki w interpretacji dziedzictwa. Poproszono ją o dokonanie przeglądu końcowych projektów programów edukacyjnych i ich ulepszenie z punktu widzenia interpretacji.

Pierwsze dwa programy edukacyjne zostały przetestowane w czasie jednodniowej przyrodniczo-kulturowej wycieczki terenowej dla dzieci w szkole podstawowej z drugiej i trzeciej triady – dzieci w wieku od 9 do 14 lat. Później na pierwszej triadzie przetestowano inny program edukacyjny. Następnie przekazano programy Instytutowi Rozwoju Empatii i Twórczości Eneja, której ekspert, Nina Ilić, dalej dostosowała program nauczania do rzeczywistych potrzeb i możliwości systemu szkolnictwa.

Proces ten potrwał trochę czasu – około dwóch lat – ale z pewnością warto było, ponieważ czas ten pozwolił zapoznać się z treścią programów edukacyjnych strukturom miejskim poprzez nowo utworzone kanały komunikacyjne z Departamentem Edukacji Przedszkolnej i Podstawowej. Członkowie inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA przyzwyczaili się również do idei tej nowej działalności, a gmina była w stanie zbudować miejską pasiekę w Uniwersyteckim Ogrodzie Botanicznym w Lublanie i kupić sprzęt na potrzeby programów edukacyjnych – takie jak kapelusze i rękawice ochronne. Wreszcie, programy edukacyjne zostały przedstawione przełożonym i zrealizowano pierwszy etap pilotażowy.

Jednak dopiero w 2019 roku pierwsze programy dla przedszkoli i pierwszej triady dzieci w szkole podstawowej trafiły do dzieci w wieku od 5 do 7 lat. Na podstawie bardzo pozytywnych opinii można bezpiecznie stwierdzić, że wszystkie programy edukacyjne są dobrze przygotowane i zostały dobrze przyjęte. Szkoły podstawowe już teraz włączają je do swoich kalendarzy i zastanawiają się, jak można je zintegrować z oficjalnymi zajęciami.

Warsztaty w ramach modułu edukacyjnego

Przyrodniczo-kulturowa wycieczka terenowa w ramach modułu edukacyjnego.

Autor: Urška Ilić

Program Pszczele Przedszkole miasta Lublana

W latach 2019–2020 do programu „Pszczele Przedszkole” włączono pięć pierwszych klas przedszkola, w których dzieci spędzą jeden dzień w tygodniu na zajęciach poruszających tematykę pszczół i innymi zapylaczami, produktów pszczelich, bioróżnorodności i ochrony środowiska, oraz inne tematy, takie jak zdrowy styl życia i samowystarczalność żywnościowa. Dzieci poznają również zasady zachowania się w otoczeniu pszczół, uczą się jak zapewnić bezpieczeństwo sobie i innym. Kluczowe metody nauczania to uczenie poprzez zabawę, gry, odkrywanie i eksperymenty. Nauczanie opiera się również na doświadczeniach sensorycznych dzieci w ich otoczeniu.

W 2020 r. zorganizowano 16-godzinne Seminariów dla nauczycieli z innych przedszkoli w mieście. Przeszkolono liczbę ponad 50 nauczycieli i do programu dołączyło kolejnych pięć placówek edukacyjnych. W ramach bezpośredniego efektu tego szkolenia należy się spodziewać, że w kolejnych latach do programu przystąpią kolejne placówki szkolne. W celu wsparcia tego procesu powołano specjalną grupę zadaniową ds. rozwoju „Pszczele Przedszkole”. Przyszłość wydaje się jasna!

Do 2020 roku w program Pszczele Przedszkole zaangażowanych było 10 przedszkoli, a chętnych do zaangażowania się było jeszcze więcej.

Kilka uwag na początek

Gdy mamy do czynienia z dziećmi, zwłaszcza młodymi, należy rozważyć kilka kwestii:

- Edukując dzieci w zakresie znaczenia natury, zapylania, bioróżnorodności i pszczół, należy najpierw nauczyć je zachowywania się w pobliżu pszczół. Jest to dla nich nowe doświadczenie i, jak w każdej innej sytuacji, ktoś musi im wyjaśnić podstawowe zakazy i nakazy. Dlatego od samego początku należy skupić się na zachowaniu pszczół i osobistej odpowiedzialności, a także na trosce o bezpieczeństwo osobiste i wspólne.

Wizyta w pasiekach edukacyjnych w ramach modułu edukacyjnego.
Autor: Urška Ilič

- Jeśli chcemy, aby dzieci pojęły znaczenie współistnienia z naturą, musimy wykrzesać z siebie całą empatię. Dzieci muszą dostrzec najważniejsze różnice między ludźmi i pszczołami, a także podobieństwa między nimi. W rzeczywistości, pszczoły i ludzie mają kilka podobieństw: na przykład, doceniają życie, rodzina jest dla nich priorytetem, dzielą przestrzeń wewnątrz swoich domów na wykonywanie różnych czynności i wykonują regularne prace domowe.
- Niezwykle ważne jest, aby nawet najmłodsze dzieci miały świadomość swojego wpływu na środowisko i możliwości decydowania o tym, w jaki sposób będą na nie oddziaływać.

• Dzieci należy zachęcać do aktywności umysłowej i do aktywnego uczenia się poprzez dobrze zaplanowany, systematyczny proces. Współpracują przy obserwacji, wykrywaniu i współtworzeniu wiedzy. To właśnie dzięki temu procesowi budują swoje zdolności i rozwijają osobistą tożsamość.

- Trzeba pamiętać o tym, że każde dziecko jest inne i w konsekwencji inaczej reaguje na stymulanty. Na przykład, niektóre dzieci są raczej wzrokowcami, podczas gdy inne lubią dotykać lub wąchać rzeczy. Dlatego fundamentalne znaczenie ma to, aby każdy program edukacyjny dostarczał zróżnicowanego zestawu bodźców w celu przyciągnięcia szerokiej grupy dzieci.
- Ważne jest także upewnienie się, że wszystkie dzieci biorą udział w zajęciach. Oznacza to zajmowanie tych dzieci, które pragną prześcigać innych — np. dając im dodatkowe zadania, czyniąc z nich wychowawców i pomocników — to pozwoli aktywizować mniej zaangażowanych uczestników zajęć. Aby zaangażować mniej zaangażowane dzieci, kluczowym krokiem jest elastyczność i zmiana podejścia do nauczania, jeśli dzieci nie reagują na dotychczasowe.
- W końcu każdy nauczyciel ma swój własny styl nauczania. Dzieci są niezwykle intuicyjnymi istotami, a jeśli chce się je zaciekawić, trzeba być szczerym. Trzeba być po prostu sobą! W ten sposób będziecie Państwo czuć się komfortowo, a dzieci będą dobrze reagować na Was i Wasze kluczowe przesłania.

W kolejnych dwóch rozdziałach znajduje się krótki opis dwóch najczęściej realizowanych programów edukacyjnych w Lublanie — programu edukacyjnego dla dzieci w przedszkolu i szkole podstawowej — w wieku 5–7 lat — oraz programu dla dzieci w wieku 6–14 lat.

Program edukacyjny dla dzieci w przedszkolu i szkole podstawowej (w wieku 5–7 lat)

Ten program edukacyjny składa się z trzech modułów, które zostały utworzone jako odrębne jednostki. W związku z tym można go realizować albo jako program jednodniowy, albo jako trzy sesje indywidualne. W przypadku podjęcia decyzji o jego realizacji w formie jednodniowej przyrodniczo-kulturowej wycieczki terenowej, należy zapewnić profesjonalnego przewodnika, a także uwzględnić potrzebę robienia przerw, korzystania z WC i jedzenia.

Zakres poruszanych tematów jest już dość szeroki, jednak w rzeczywistości można dodać ich o wiele więcej. Podczas tworzenia programu edukacyjnego, szczególną uwagę zwrócono na rzeczywiste potrzeby dzieci oraz na tematy, które są dla nich najbardziej istotne i do których łatwiej się im jest odnosić, jak również na ich zdolność do przyswajania wiedzy. Dlatego też położono nacisk na konstruktywny paradygmat, promujący aktywne badania, dzięki którym dzieci rozwijają umiejętności i zdolności umożliwiające im niezależne rozwiązywanie zadań.

Istotne jest, aby dzieci doświadczały rzeczy własnymi zmysłami, dzięki czemu lepiej zrozumieją treści i będą samodzielnie myśleć o potencjalnych rozwiązaniach. W ramach tego programu, dzieci uczą się poznawać otoczenie i odkrywają rośliny miododajne i pszczoły. Wszystko to z myślą o tym, aby potrafiły nawiązać kontakt z otoczeniem i uczyły się samodzielnie. Bodźce sensoryczne są wykorzystywane do wywołania procesów psychicznych u dzieci. W ten sposób rozwijana jest wewnętrzna motywacja do nauki i wiele innych zdolności, takich jak empatia, kompetencje społeczne, altruizm i poczucie związku ze środowiskiem i naturą.

Program jest przygotowany dla dzieci w wieku od 5 do 7 lat i dostosowany do indywidualnych tematów i działań każdej grupy, zgodnie z charakterystyką i możliwościami dzieci.

Program przygotowano w taki sposób, aby dzieci najpierw trenowały swoje zmysły, potem pamięć i zrozumienie, a dopiero później krytyczne myślenie na ten temat. Jest to metoda wymagająca rozmowy, ustnego wyjaśnienia, prezentacji lub demonstracji. Praca z obrazem i tekstem, ćwiczenia praktyczne i gra ruchowa są również mile widziane.

Zalecana wielkość grupy to do 30 uczestników lub innymi słowy, nie więcej niż jedna klasa w tym samym czasie. Jeśli grupy mają więcej uczestników, nie będą w stanie usłyszeć nauczyciela, nie będzie możliwości wzmocnienia ich kompetencji społecznych.

OSTRZEŻENIE!

Ten program edukacyjny, w tym zasady dobrego zachowania w pobliżu pasieki, jest dostosowany do cech słoweńskiego rodzimego gatunku pszczół — cech cichej i spokojnej pszczoły kraińskiej, *Apis mellifera carnica*. W celu właściwego stosowania programu na innych obszarach geograficznych, środki bezpieczeństwa należy dostosować do charakterystyki rodzimego gatunku pszczół na tych obszarach!

Program składa się z następujących 3 modułów:

- Moduł 1: Pszczoły, pszczoła rodzina i obszary z roślinnością miododajną
- Moduł 2: Posmakuj świata pszczół
- Moduł 3: Wizyta w pasiece

Każdy moduł trwa od 40 do 50 minut, łącznie około 2,5 godz. Jeśli program jest realizowany jako jednodniowa przyrodniczo-kulturowa wycieczka w terenie, należy uwzględnić dodatkowy czas między modułami 1 i 2, aby umożliwić zmianę lokalizacji, a także przerwę na WC. Należy też przewidzieć kolejną przerwę między modułami 2 i 3 na toaletę i przekąskę, która powinna trwać około 20 minut.

Niezależnie od zaproponowanego harmonogramu, zawsze ważne jest to, aby każdy moduł trwał tyle, ile potrzeba dzieciom, ze względu na nacisk na eksplorację i naukę. Jeśli pojawiają się dodatkowe pytania, konieczne będzie poświęcenie większej ilości czasu, aby można było na nie dobrze odpowiedzieć. Jeśli pozwoli się na taki poziom elastyczności, dzieci zachowają tę wiedzę w pamięci długotrwałej i staną się bardziej zmotywowane. Program edukacyjny dostarcza wielu interesujących informacji na temat natury, zapylaczy i pszczół, a dzieci osiągną optymalny cel, gdy wszystkie lub prawie wszystkie z nich zostaną przez nie zapamiętane.

W każdej grupie dzieci będą miały różny poziom wiedzy wstępnej. Dla wychowawcy może to być okazja do zachęcenia dzieci do uczestnictwa, a tym samym do wzmocnienia ich kompetencji społecznych — osoby o większej wiedzy pomagają osobom o mniejszej.

Program dla dzieci ze szkół podstawowych (6–14 lat)

Program edukacyjny przedstawiony w poprzednim rozdziale opracowano w oparciu o program edukacyjny dla dzieci ze szkół podstawowych. Choć program ten jest podobny do ogólnego celu i założeń, skierowany jest do trzech różnych grup odbiorców o różnych zdolnościach przyswajania wiedzy:

- 6–8-latków (1. triada),
- 9–11-latków (2. triada),
- 12–14-latków (3. triada).

Ponieważ sam program edukacyjny został już szczegółowo wyjaśniony w poprzednim rozdziale, treść dotycząca jego aktualizacji zostanie przedstawiona w podsumowaniu, jak pokazano w poniższej tabeli. Plany programów z metodami i narzędziami do realizacji przedstawiono w następujących podrozdziałach.

Nauka o pszczołach zaczyna się wcześnie w Banskó
Źródło: Archiwum BeePathNet

Ule pszczele w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Autor: Katarzyna Napierała

Gra edukacyjna rozgrywana przez nauczycieli w Nea Propontida
Autor: Evaggelia Biniou

TRIADA SZKOŁY	1. triada	2. triada	3. triada
Wiek	6–8-latki	9–11-latki	12–14-latki
Najważniejsze cele i przesłania	Wypracowanie pozytywnych postaw wobec przyrody, ochrony środowiska i bezpieczeństwa wokół pszczół dzięki praktyce.		
Stosowane techniki i podejścia	• Obserwacja • Interakcja • Zachęcanie do zainteresowania się i dobrych nawyków w pracy • Poznanie środowiska w praktyce	• Zrozumienie relacji między jednostkami • Budowanie zrozumienia w środowisku • Budowanie pozytywnych postaw wobec natury i kultury • Orientacja przestrzenna w praktyce (pomiar)	• Profesjonalna orientacja • Eksperymentowanie • Obserwacja • Wykorzystanie technologii i innych urządzeń pomiarowych • Ochrona przyrody i bioróżnorodności • Holistyczne podejście i integracja koncepcji • Ekosystemy naturalne/ antropogeniczne • Zrozumienie współzależności • Poprawa bezpieczeństwa chemicznego
Powiązania z obowiązkowymi oficjalnymi programami nauczania w szkołach	Klasa 3: • Wprowadzenie do środowiska i nauk przyrodniczych Wszystkie klasy: • Sztuka	Klasa 4: • Nauki przyrodnicze i technologia Klasa 5: • Nauki przyrodnicze i technologia • Ekonomia domowa Klasa 6: • Nauki przyrodnicze • Ekonomia domowa • Nauki techniczne i technologia • Historia • Geografia	Klasa 7: • Nauki przyrodnicze • Nauki techniczne i technologia • Etyka Klasa 8: • Chemia • Biologia • Nauki techniczne i technologia • Historia • Etyka • Geografia • Fizyka Klasa 9: • Chemia • Biologia • Historia • Geografia • Fizyka

Powiązania z opcjonalnymi oficjalnymi programami nauczania (dostępne tylko w 3. triadzie)	Klasy opcjonalne:	Klasa 7	Klasa 8	Klasa 9
	Genetyka	–	–	•
	Geografia	–	•	•
	Chemia środowiskowa (eksperymenty)	•	•	•
	Rolnictwo	•	•	•
	Nowoczesne przygotowanie żywności	•	•	•
	Historia lokalna	•	•	–
	Zaawansowana edukacja środowiskowa	•	•	•
	Organizmy w środowisku naturalnym i sztucznym	•	•	•
	Dziedziczenie	–	–	•
	Projekty z dziedziny fizyki i ekologii	•	•	•
	Projekty z dziedziny fizyki i technologii	–	•	–

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

Na stronie 74 znajduje się szczegółowy opis dwóch programów edukacyjnych Lublany: programu edukacyjnego dla dzieci z przedszkoli i szkół podstawowych (w wieku 5–7 lat) oraz programy dla dzieci ze szkół podstawowych (w wieku 6–14 lat); dodatkowo w Nea Propontida (strona 93) i w Bydgoszczy (strona 99) prowadzone są dwa studia przypadków z zakresu edukacji i pszczelarstwa.

4.

Turystyka

Tworzenie historii pszczoł i budowanie pszczelej ścieżki w mieście

Zielona
turystyka
w Lublanie

Autor: B. Cvetkovič

„Lublana to atrakcyjne i przyjazne miasto z zieloną duszą. Ma odprężającą atmosferę i jest przyjemnym miejscem zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających. Jeśli szukasz kameralnego miejsca, które zdobywa popularność wśród młodszych podróżników, dowiedz się, co sprawia, że Lublana jest wyjątkowa”.

Krótko o turystyce w Lublanie

Podobnie jak w większości miast europejskich turystyka stanowi tu ważny i szybko rozwijający się sektor gospodarczy. Lublana ma około 290 tys. mieszkańców, a według statystyk z 2019 roku, miasto odwiedzane jest co roku przez ponad 1 milion turystów. Są to głównie obcokrajowcy — około 95% odwiedzających — i zwykle przebywają w Lublanie przez 2,1 nocy, co oznacza, że spędzają między dwoma a trzema pełnymi dniami na odkrywaniu miasta i jego okolic.

Lublana była świadkiem bezprecedensowego rozkwitu turystyki w ciągu ostatnich 5 lat. Oczywiście ten turystyczny boom nie zrodził się w ciągu jednego dnia. Jest wynikiem ponad 15 -letniej ukierunkowanej realizacji długoterminowej strategii rozwoju, starannego planowania przestrzennego, ożywionej urbanistyki centrum miasta oraz poprawy infrastruktury i warunków życia. Wszystko to nie byłoby możliwe bez otwartej komunikacji pomiędzy miastem Lublana i jej obywatelami — to fakt, który jest zbyt często pomijany.

Ten sukces na szczeblu lokalnym spowodował, że miasto zdobyło sporo nagród na szczeblu międzynarodowym — na przykład tytuł Europejskiej Zielonej Stolicy 2016. Dlaczego jest to ważne? Ponieważ wszystkie te zielone nagrody przyniosły Lublanie uznanie na dużą skalę, zwiększyły jej atrakcyjność jako zielonej destynacji i pozwoliły na udaną kampanię promocyjną. A w dziedzinie turystyki także ważna jest jej promocja jako jednego z najbardziej ekologicznych, czy najbardziej zrównoważonych miast.

Nagrody te przyczyniły się również do istotnej zmiany w zakresie mentalności producentów wyrobów turystycznych i kadr zarządzających z branży turystycznej, w tym sensie, że przemysł ten stał się dość podatny na ekologiczne, zrównoważone i kameralne koncepcje turystyczne. W rzeczywistości miasto Lublana zadbało o wpisanie zrównoważonego rozwoju we wszystkie strategie i plany rozwoju. Niemniej jednak taki szybki wzrost turystyki przynosi istotne skutki uboczne, które są odczuwane zarówno przez obywateli, jak i odwiedzających.

Dlaczego jest to również ważne z punktu widzenia transferu PSZCZELEJ ŚCIEŻKI do miast URBACT? Zanim przejdziemy do procesu transferu, dobrze jest zrozumieć całą historię sukcesu turystyki w Lublanie — również dlatego, że Lublana aktywnie pracuje nad kilkoma z wyżej wymienionych kwestii, opracowując unikalne, innowacyjne produkty turystyczne o wysokiej wartości dodanej, które promują rozpraszanie turystów z najczęściej odwiedzanych miejsc, zapewniając alternatywny sposób zwiedzania i rozumienia Lublany. Tak jak PSZCZELA ŚCIEŻKA!

A potem w Lublanie powstała PSZCZELA ŚCIEŻKA

Jak została stworzona i jaka stoi za nią ogólna filozofia

W przypadku inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, miasto Lublana zrobiło dodatkową milę, poszło o krok dalej. Aktywnie zaangażowało się w rozwój inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, a także w inne powiązane produkty i usługi. Ale to nie wszystko — po początkowym sukcesie, miasto Lublana nie wycofało się z inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA ani nie oddało koordynacji innej organizacji bardziej zorientowanej na działalność biznesową — na przykład branży turystycznej w Lublanie. Dalej zapewnia wsparcie operacyjne i koordynację dla wszystkich członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, a także inwestuje w modernizację i przyszły rozwój. Co więc odróżnia inicjatywę PSZCZELA ŚCIEŻKA od innych?

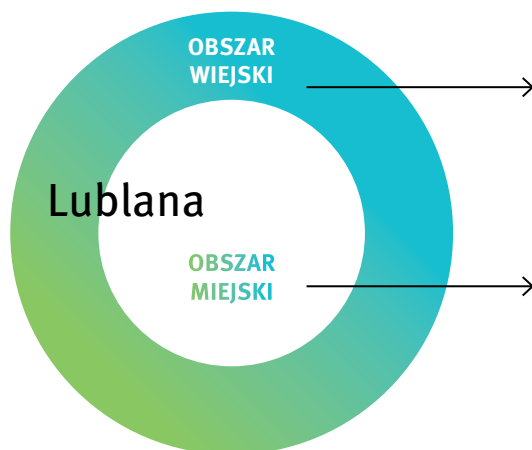
Spotkanie członków inicjatywy
PSZCZELA ŚCIEŻKA
Źródło: Miasto Lublana

Na początku pierwotny pomysł utworzenia PSZCZELEJ ŚCIEŻKI wyszedł od samych władz miasta — konkretnie z Wydziału Ochrony Środowiska, Sekcji Rozwoju Obszarów Wiejskich. Gorazd Maslo, który jest kierownikiem sekcji oraz Maruška Markovčič, koordynator PSZCZELEJ ŚCIEŻKI od pierwszego dnia. Były to kluczowe osoby odpowiedzialne za rozpoznanie potencjału pszczelarskiego Lublany, dziedzictwa kulturowego związanego z pszczelarstwem oraz jego pozytywnego wizerunku w kulturze

i kuchni słoweńskiej. W tym czasie Słoweńskie Stowarzyszenie Pszczelarzy rozpoczęło przyznawanie gminom tytułu gminy przyjaznej dla pszczelarzy. Tak w rzeczywistości narodził się pomysł stworzenia pszczelej ścieżki.

Od tego momentu Maruška Markovčič zaczęła zapisywać interesujące miejsca i identyfikować odpowiednich interesariuszy. Pierwsze spotkanie zorganizowano z przedstawicielami czterech lokalnych stowarzyszeń pszczelarskich, którzy docenili i przyjęli pomysł. Wspólnie opracowano pierwszy plan działania i rozpoczęto organizację regularnych spotkań. W 2014 r. koncepcja i pierwszy projekt inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA zostały opracowane w oparciu o prosty szkic (przedstawiony poniżej) z podziałem kluczowych tematów na miejską i wiejską część PSZCZELEJ ŚCIEŻKI.

Prezentacja oparta na poszczególnych rozproszonych miejscach (bez oznaczeń, tylko drukowany i elektroniczny przewodnik z nowoczesnymi elementami prezentacji – np. kod QR, GPS itp.)

- Pszczelarze z obszarów wiejskich – domowe punkty sprzedaży
- Różne formy pszczelej turystyki
- Edukacja
- Wydarzenia
- Lokalne rynki pszczelich produktów...

Prezentacja oparta na połączonej pszczelej trasie turystycznej – trasa pętlowa (oznakowanie trasy i poszczególnych punktów)

- Dziedzictwo kulturowe
- Punkty sprzedaży
- Ule
- Ule miejskie
- Rośliny miododajne
- Wydarzenia...

Tak więc, na początku PSZCZELA ŚCIEŻKA została zaprojektowana jako klasyczna ścieżka turystyczna, podobna do koncepcji dróg winnych lub innych tematycznych tras turystycznych. Została zaprojektowana przez gminę bez, jak często mówi Maruška Markovčič, żadnych „ukrytych interesów, wysokich oczekiwań, czy wielkiej filozofii”.

Ogólne podejście było dość proste – zorganizowanie w centrum miasta pętlowej trasy tematycznej łączącej ciekawe punkty dla turystów – punkty wyjaśniające tradycję pszczelarstwa, pszczelarstwo miejskie i dziedzictwo kulturowe – z punktami sprzedaży lokalnych wyrobów pszczelich. Taką ścieżkę można zwiedzić w około pół dnia. Ten miejski wariant został następnie uzupełniony opcją odwiedzania pszczelarzy, producentów produktów pszczelich i miejsc związanych z pszczelą turystyką na terenach wiejskich Lublany. To zintensyfikowało doświadczenia na PSZCZELEJ ŚCIEŻCE i wydłużyło czas zwiedzania do całego dnia.

Mapa PSZCZELEJ ŚCIEŻKI w Lublanie
Projekt: Borut Kajbič

Wkrótce zaangażowali się nowi interesariusze, sieć zaczęła rosnąć, a członkowie szybko zróżnicowali inicjatywy. W pierwszym cyklu ekspansji wzięło udział więcej pszczelarzy – tym razem zaangażowali się pszczelarze miejscy. W drugim cyklu ekspansji zaczęły pojawiać się tzw. „członkowie treści” – niekoniecznie byli to pszczelarze, ale za to byli w stanie zapewnić przejrzyste powiązania pomiędzy pszczelarstwem a obszarami takimi jak dziedzictwo kulturowe, edukacja i bioróżnorodność. W trzecim cyklu ekspansji, do PSZCZELEJ ŚCIEŻKI zaczęli przystępować dostawcy produktów i usług oraz większe firmy – zainteresowane ekologicznym obrazem odpowiedzialności korporacyjnej – rozszerzając w ten sposób zakres swojej działalności.

Ta szybka ekspansja wynika nie tylko z pracy w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA i pracy jej członków. Ale z równoczesnego rozwoju inicjatyw związanych z 20 maja, czyli dniem znanym na arenie międzynarodowej jako Dzień Pszczół ONZ, ogólnej zrównoważonej polityki miasta Lublana. Nie wspominając już o atrakcyjności miejskiego pszczelarstwa jako nowego tematu w dziedzinie zrównoważonego rozwoju.

Jednak inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA i jej członkowie byli skłonni i byli w stanie wykorzystać te szanse. Tak więc, PSZCZELA ŚCIEŻKA w Lublanie została oficjalnie otwarta przez burmistrza Zorana Jankovića dnia 7 października 2015 r., podczas oficjalnej ceremonii w Ogrodzie Botanicznym. Podobnie jak wszystko inne dotyczące inicjatywy PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, nawet ceremonia otwarcia była w jakiś sposób inna, a burmistrz wykonał pierwsze „honorowe rozsmarowanie miodu na kromce” zamiast przecinania wstęgi.

Eksploracja PSZCZELEJ ŚCIEŻKI dziś

Ponieważ w mieście istnieje wiele wariantów PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, zespół zdecydował się przedstawić najczęściej wybieraną i odwiedzaną opcję. Na tej mapie łatwo jest zobaczyć, jak Lublana zdecydowała się połączyć wszystkie interesujące punkty, a w niniejszej bro-szurze łatwo jest zobaczyć, jakie punkty znajdują się na mapie i jak łatwo można je połączyć z wycieczką z przewodnikiem po Lublanie.

Podczas tworzenia mapy turystycznej, ilość zawartych w niej informacji zależy od ogólnej koncepcji i projektu. Niemniej jednak mapa PSZCZELEJ ŚCIEŻKI musi również zawierać przynajmniej najbardziej podstawową prezentację każdego punktu zainteresowania, aby umożliwić odwiedzającym – nawet tym, którzy mogą odkrywać tę ścieżkę na własną

Broszura prezentująca członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA w Lublanie, etykieta zachowania w pobliżu pszczół, ...
Projekt: Borut Kajbič

Wycieczka z przewodnikiem po PSZCZELEJ ŚCIEŻCE w Lublanie
Źródło: Archiwum BeePathNet

rękę – zrozumienie kluczowych czynników przyciągających, a także tego, czego można się spodziewać w danym miejscu. Oczywiście, wszystkie podane informacje można skonfigurować przy użyciu nowoczesnych technologii, aplikacji mobilnych i kodów QR.

W jaki sposób potencjalny odwiedzający PSZCZELĄ ŚCIEŻKĘ mogą z niej w pełni skorzystać? Istnieją dwie podstawowe opcje: samodzielne odkrywanie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI lub dołączenie do wycieczki z przewodnikiem. Jeśli odwiedzający zdecyduje się wziąć udział w jednej z wycieczek, będzie mieć dostęp do wyszkolonych przewodników realizujących plan wycieczki w ciągu dwóch półdniowych wizyt lub jednej całoninowej. Oczywiście organizacja wycieczek z przewodnikiem wymaga wyższego poziomu koordynacji między poszczególnymi lokalizacjami i jest obecnie dostępna tylko na życzenie. Jednak z punktu widzenia odwiedzającego może ona zapewnić bardziej spójne i ustrukturyzowane doświadczenie.

Jeśli odwiedzający zdecyduje się na zwiedzanie PSZCZELEJ ŚCIEŻKI samodzielnie, niektóre informacje znajdzie na mapie i w broszurce, które zostały wspomniane powyżej, jak również na stronie internetowej miasta Lublana. W tym momencie Lublana pracuje również nad oznakowaniem poszczególnych lokalizacji za pomocą logo, które jest łatwo rozpoznawalne przez odwiedzających. Oczywiście indywidualni członkowie są odpowiedzialni za opracowanie własnych narzędzi i metod prezentowania swojej działalności, produktu lub usługi odwiedzającym. Jednak w nadchodzących latach doświadczenie to będzie wymagało większej uwagi.

Kluczowe kroki w procesie rozwoju inicjatywy Pszczela Ścieżka

Jak wynika z poprzednich rozdziałów, rozwój każdej pszczelej ścieżki należy rozumieć jako proces, a nie jako działanie indywidualne. W tym kontekście sugerujemy, aby każdy, kto próbuje utworzyć podobne doświadczenie, dokładnie przeprowadził następujące czynności operacyjne:

Krok 1: Wyjaśnienie, czym jest pszczela ścieżka — dla żadnych miast transferowych z sieci BeePathNet URBACT, ten krok nie był problemem, ponieważ niektórzy z lokalnych interesariuszy z innych miast odwiedzali Lublanę, aby zobaczyć PSZCZELĄ ŚCIEŻKĘ na własne oczy. Dla innych potencjalnych miast, które chcą podjąć wyzwanie związane z transferem PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, jest to kluczowy krok, ponieważ trzeba wyjaśnić pojęcie i model operacyjny pszczelej ścieżki nie tylko potencjalnym członkom, ale także osobom decyzyjnym i innym odpowiednim osobom. Nie należy lekceważyć znaczenia tego kroku.

Krok 2: Kontrola krzyżowa zainteresowanych osób, które chciałyby przyłączyć się do lokalnej grupy roboczej, czyli zostać członkami lokalnej grupy URBACT, w oparciu o kryteria kwalifikujące — kryteria kwalifikujące mają zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania każdej pszczelej ścieżki i powinny zostać dostosowane do potrzeb konkretnego miasta transferowego. Po zakończeniu należy przedstawić i wyjaśnić kryteria obecnym i potencjalnym członkom grupy roboczej, tzw. lokalnej grupie URBACT. Dopiero po właściwej prezentacji i wyjaśnieniu, dlaczego są one tak ważne dla projektu, należy podnieść pytanie „kto chce rozpocząć podróż, aby zbudować i stworzyć pszczelą ścieżkę?”.

Krok 3: Wybór lokalizacji i określenie pszczelej ścieżki — na podstawie pozytywnych odpowiedzi na wszystkie kryteria kwalifikowalności zainteresowanych osób, można wybrać swoje lokalizacje i geograficznie określić ścieżkę na mapie. Oczywiście do tego dostępne są różne techniki i narzędzia. W tym kroku zaleca się skorzystanie z wewnętrznego lub zewnętrznego wsparcia eksperta, który pokieruje procesem. W przeciwnym razie, wysiłek wytypowania ścieżki na mapie jest również owocnym punktem wyjścia do dyskusji pomiędzy członkami grupy roboczej.

Projektując każdą tematyczną ścieżkę turystyczną, ważne jest jej zaprojektowanie z punktu widzenia odwiedzającego. Dlatego też w pszczelej ścieżce należy wziąć pod uwagę różne rzeczy, które pozwolą spełnić oczekiwania odwiedzających. Mowa tutaj także m.in. o podstawowych potrzebach, takich jak dostęp do toalety, żywności i napojów, miejsc odpoczynku i tak dalej. Jeśli te aspekty nie zostaną przemyślane na pszczelej ścieżce, odwiedzający mogą stracić koncentrację i zboczyć z niej, aby szukać gdzie indziej. Gdy tylko się tak stanie, istnieje ryzyko całkowitej utraty turystów.

Kolejnym wyzwaniem jest kolejność, w jakiej oznaczać i numerować interesujące punkty na pszczelej ścieżce. Mądrze jest zacząć od punktu, który przedstawi zarys historii ścieżki, a następnie powoli dodawać coraz więcej szczegółów przy kolejnych przystankach. Historię należy opowiadać w sposób logiczny, spójny i narracyjny.

Krok 4: Określenie historii dla wybranych lokalizacji — każdy z członków grupy roboczej, znanej również jako grupa lokalna URBACT, powinien zdefiniować swój własny kluczowy temat wkładu w pszczelą ścieżkę i stworzyć wokół niego historię. W zależności od treści i formatu, można go zaprezentować i przetłumaczyć w formie wizualnej lub multisensorycznej, a także innych. Oczywiście, to członek odpowiada za wymyślenie ciekawego sposobu prezentacji miejsca dla odwiedzających w odpowiedni i profesjonalny sposób. Jeśli niektórzy członkowie są mniej doświadczeni lub nie mają do tego umiejętności, mogą uzyskać wsparcie innych członków lub ekspertów wewnętrznych i zewnętrznych. Ale co do zasady, za ich punkt na ścieżce i wszystko, co w nim się znajduje, odpowiadają oni sami. Jeśli nie są w stanie zrealizować tego zadania na zadowalającym poziomie, pomimo wewnętrznego lub zewnętrznego wsparcia, jest to pierwszy znak, że mogą nie nadawać się do inicjatywy Pszczela Ścieżka w danym mieście.

Krok 5: Określenie ogólnej historii pszczoł — jest to jeden z najbardziej złożonych kroków w całym procesie, ponieważ wszyscy zaangażowani członkowie grupy roboczej muszą wspólnie uzgodnić historię dla ścieżki. Powinna ona być powszechnie akceptowana, gdyż osoby z tej grupy będą musiały przekazywać ją odwiedzającym na co dzień. Powinna również opierać się na lokalnych faktach i legendach, co sprawi, że będzie interesująca i atrakcyjna dla odwiedzających.

Krok 6: Oznaczanie wybranych lokalizacji — kolejnym krokiem jest graficzny projekt pszczelej ścieżki — czyli logo, oznaczenia, materiały promocyjne i inne elementy wizualne marki — a następnie oznaczanie wybranych lokalizacji i miejsc widocznymi i rozpoznawalnymi oznaczeniami. To może wydawać się łatwe, ale w środowisku miejskim, gdzie jest już wiele znaków i innych elementów graficznych, może okazać się trudniejsze niż można by się tego spodziewać. W tym momencie należy również zdecydować, czy chce się używać kodów QR lub innych widocznych objaśnień — takich jak tablice informacyjne czy edukacyjne — dotyczących lokalizacji na pszczelej ścieżce i nawiązań do niej.

Krok 7: Projektowanie materiałów promocyjnych — należy również opracować co najmniej jeden materiał promocyjny o charakterze ulotkowym. W ramach sieci BeePathNet URBACT partnerskie miasta transferowe zdecydowały się na dwustronną mapę formatu A3 własnej pszczelej ścieżki, która będzie zawierała kluczowe informacje o wszystkich wybranych lokalizacjach, a także główną historię. Jest to dość złożony proces, w którym wykorzystuje się wiele sztuczek dotyczących projektowania i treści, które pomogą tej konkretnej mapie wyróżnić się spośród innych klasycznych materiałów promocyjnych dla turystów. W związku z tym, wysoce zalecane jest wsparcie ekspertów wewnętrznych lub zewnętrznych.

Krok 8: Upowszechnianie Pszczelej Ścieżki — na dzisiejszym rynku turystyki prawie żaden produkt lub usługa turystyczna nie może odnieść sukcesu bez starannie zaplanowanej kampanii promocyjnej. Zachęcamy do korzystania z już istniejących i dostępnych kanałów komunikacyjnych i narzędzi do rozpowszechniania.

Artysta lodowy Roberto Leoni, przepis na słodkie lody miodowe tylko z miejskiego miodu z Ceseny.
Źródło: archiwum lodziarni Gelateria Leoni

Piknik w Marao z doświadczeniami wewnętrznymi
Autor: Pedro Fonseca

Domek do pszczoloterapii w Anel Honey Park
Autor: Elefterios Pantelakis

**Podobnie jak same
zapylacze, Pszczele
Ścieżki są stale
ewoluującymi
organizmami...**

**Tak podobne, a mimo
to tak różne!**

Krok 9: Projektowanie wycieczek z przewodnikiem — znowu krok, który może wydawać się łatwy na pierwszy rzut oka, ale zazwyczaj okazuje się być dość dużym przedsięwzięciem. Składa się z co najmniej trzech kluczowych kroków wewnętrznych.

Na początku trzeba zaprojektować co najmniej jedną (a zwykle dwie lub trzy) wycieczkę z przewodnikiem, najlepiej we współpracy z licencjonowanym przewodnikiem. Być może warto zaoferować wycieczki z przewodnikiem o różnej długości i trudności, aby trafić do jak najszerszej grupy odbiorców. Oczywiście dalsze zmiany związane ze specyfiką grup powinny być rozpatrywane na miejscu przez odpowiedzialnego przewodnika. Jeśli skutecznie zrealizowano kroki 4 i 5, pomoże to w wielu procesach. W przeciwnym razie będzie to okazja do uaktualnienia treści kroków 4 i 5 do oczekiwanych poziomów. Projektując wycieczki, należy zwrócić uwagę na ogólną historię i wybrać odpowiednio punkty postoju na ścieżce — nie wszystkie z nich muszą być zawarte w krótszych wersjach. Ponadto, wszystkie wycieczki powinny być wcześniej uzgodnione i skoordynowane ze wszystkimi poszczególnymi lokalizacjami, sprzedawcami i dostawcami usług.

Po drugie, przewodnicy turystyczni powinni być nie tylko szkoleni w zakresie logistyki i treści wycieczek, ale także technik interpretacji. Lepiej jest współpracować z obecnymi licencjonowanymi przewodnikami turystycznymi, ponieważ znacznie skróci to okres szkolenia i wysiłek obu stron.

W końcu należy zapewnić niezawodny i dobrze wypromowany system rezerwacji i obsługi turystów. Jest to najważniejszy element każdej wycieczki z przewodnikiem i znacznie wykracza poza możliwości i obowiązki władz miasta. W związku z tym rozsądne może być ponowne wykorzystanie istniejącego systemu, zamiast tworzenia nowego.

Krok 10: Monitorowanie wydajności poszczególnych lokalizacji i przewodników — jest to krok, w którym można nie tylko zapewnić długoterminowe funkcjonowanie pszczelej ścieżki, ale także zadbać o jej stałe ulepszanie i ewolucję. Monitorowanie wyników poszczególnych lokalizacji i przewodników jest jedynym sposobem na ujawnienie prawdziwej jakości i potencjału rozwojowego tej inicjatywy w Państwa mieście. Ale co ważniejsze, stworzy system wczesnego ostrzegania.

Monitorowanie można prowadzić na różne sposoby. Ponieważ jednak wszyscy członkowie wykonują całą pracę dobrowolnie i są wyraźnie zainteresowani własnym sukcesem, zachowanie bliskich relacji może być dobrym rozwiązaniem. Nikt nie lubi urzędowych kontroli, więc regularne wizyty w poszczególnych lokalizacjach lub ankiety satysfakcji klienta mogą być lepszym rozwiązaniem.

Krok 11: Ewolucja i adaptacja do nowych okoliczności — jest to logiczny krok w każdym procesie rozwoju. Po ustanowieniu czegoś takiego jak pszczeła ścieżka, wszyscy chcą, aby odnosiła ona sukcesy, rosła i rozwijała się. Ale wszystko to powinno dziać się w sposób naturalny, jeśli lokalna grupa robocza URBACT będzie regularnie się spotykać i funkcjonować tak, jak powinna. Niewątpliwie zawsze istnieją czynniki zewnętrzne, których nie możemy kontrolować. Jeśli jednak dotrze się tak daleko, można zdać sobie sprawę z tego, jak wiele może zdziałać entuzjazm i zaangażowanie wolontariuszy.

Kilka DODATKOWYCH wskazówek i porad

Pomimo wszystkich powyższych wyjaśnień, jest jeszcze kilka bardzo ważnych rzeczy, które musimy wziąć pod uwagę, jeśli chcemy z powodzeniem utworzyć pszczelą ścieżkę w każdym mieście, które chce przenieść „Dobre praktyki inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA”.

Pszczela Ścieżka w każdym mieście musi być dopasowana do lokalnych uwarunkowań i mieć własną tożsamość!

Powiązanie pszczelej ścieżki z elementami lokalnej tożsamości — Z jednej strony należy w tym miejscu być nieco samokrytycznym i realistycznym i przyznać, że temat miejskiego pszczelarstwa jest bardzo specyficzny – są szanse, że ścieżka może nie przyciągnąć od razu wielu odwiedzających. Z drugiej strony, stanowi istotną wartość dodaną do każdej wycieczki z przewodnikiem ze względu na swoją unikalną historię i inny sposób, w jaki każde miasto może być przedstawione zwiedzającym. Dlatego też, biorąc pod uwagę doświadczenia miast należących do sieci BeePathNet, zaleca się, aby przynajmniej jedna wersja wycieczki po pszczelej ścieżce z przewodnikiem zawierała przynajmniej najważniejsze elementy klasycznego zwiedzania z danego miasta. W ten sposób można rozszerzyć grupę docelową potencjalnych zainteresowanych i rozszerzyć zasięg swojej pszczelej ścieżki.

Długoterminowe zarządzanie pszczelą ścieżką — prawda jest taka, że utworzenie takiej struktury jest trudnym procesem. Jednak po udanym utworzeniu ścieżki i skonsolidowaniu grupy członków, równie wymagająca praca związana z jej długoterminowym zarządzaniem dopiero się zaczyna. Ktoś musi zarządzać tym, koordynować wszystkie interesujące miejsca na ścieżce, monitorować jakość doświadczeń i satysfakcję gości, myśleć o przyszłości, opcjach rozwoju i tak dalej. Jest to powód, dla którego słuszne i konieczne jest wstępne uzgodnienie modelu zarządzania, ról, obowiązków i finansowania.

Otwarcie pszczelej ścieżki dla nowych zainteresowanych podmiotów — ze względu na swój niemal pozarządowy charakter, każda pszczela ścieżka powinna pozostać otwarta dla nowych zainteresowanych podmiotów, co zapewni organiczny rozwój, modyfikację i adaptację do nowych warunków w czasie, a następnie jej długoterminowe przetrwanie. Dlatego też bardzo potrzebne jest długoterminowe zarządzanie i koordynacja.

Własna droga dla każdej pszczelej ścieżki — tak samo ważna jak wszystkie poprzednie punkty. Musimy pamiętać, że każda pszczela ścieżka w każdym mieście musi znaleźć swoją własną tożsamość i własną drogę. Wszystkie przedstawione pomysły są pomysłami, które działają we konkretnym środowisku i mogą nie być odpowiednie dla Państwa miasta.

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

Przykłady bieżącej współpracy z interesariuszami w kluczowych kwestiach turystycznych (strona 122) i profesjonalne wytyczne na temat PSZCZELEJ ŚCIEŻKI (Przewodnicy i wycieczki z przewodnikiem, strona 127) w Lublanie oraz studium przypadku dot. turystyki w Nea Propontida (strona 131).

5. Produkty pszczele na pszczelej ścieżce

Nieograniczone możliwości innowacji i tworzenia ekologicznych miejsc pracy

Ul na dachu hotelu B&B Hotel Park
w Lublinie
Autor: Luka Dakskobler

Jak pszczele produkty wpasowują się w pszczelą ścieżkę?

W poprzednich rozdziałach dużo mówiliśmy o różnych podejściach do początkowej mobilizacji lokalnej grupy roboczej — a mianowicie członków lokalnej grupy URBACT — oraz o tym, jak motywować ich do wspólnej współpracy i utrzymać ich udział w dłuższej perspektywie. Prawdę mówiąc, wszystkie te wyzwania pochodzą z tego samego **głównego wyzwania** — **jakim jest zrozumienie motywacji do uczestnictwa oraz celów i ambicji członków**.

Potencjał do opracowywania nowych produktów, ulepszenia istniejących i łączenia sił we wspólnych kampaniach promocyjnych i imprezach jest jedną z najważniejszych atrakcji dla większości członków. **Jest to najważniejsza przynęta** lub „marchewka”, o której do tej pory wspomniano jedynie pobieżnie. **Co więcej produkty pszczele są jednym z najważniejszych priorytetów w pracy z lokalnymi członkami**.

Niektórzy członkowie lokalnej grupy roboczej dołączają do tego przedsięwzięcia z istniejącymi produktami — zwłaszcza pszczelarze — lub z pomysłami na nowe produkty, które chcą pokazać w grupie. Jest to naprawdę wspaniałe, ponieważ wtedy możliwa jest identyfikacja tych historii, które odnoszą sukces, i bazowanie na nich — a w konsekwencji budowanie pewności siebie członków. Nadaje to również przedsiębiorczy charakter głównie ochotniczej dynamice pracy.

Niemniej jednak ważne jest również, aby wytyczyć jasne kierunki lub granice między pracą wolontariacką związaną z pszczelą ścieżką a pracą związaną z prywatnymi interesami przedsiębiorców indywidualnych. Bardzo ważne jest również, aby otwarcie i nieprzerwa-

Rozwój nowych produktów w połączeniu ze wspólnymi kampaniami promocyjnymi i imprezami jest jedną z najważniejszych atrakcji dla większości członków lokalnej grupy URBACT.

Deser na bazie miodu inspirowany
PSZCZELĄ ŚCIEŻKĄ
Źródło: Archiwum zdjęć BeePathNet

nie omawiać te ograniczenia oraz osiągnąć porozumienie i konsensus w sprawie tych ograniczeń w grupie roboczej, zwanej również lokalną grupą URBACT.

W związku z tym należy podkreślić, że **rozwój produktów pszczelich zwykle rozpoczyna się dopiero po utworzeniu** w ramach grupy roboczej środowiska twórczego i sprzyjającego rozwojowi — członkowie mogą zacząć synchronizować własne cele i ambicje z ogólnym kontekstem pszczeliej ścieżki, tylko wtedy, gdy znają się, aktywnie komunikują się ze sobą i ufają sobie nawzajem. Nie jest to również coś, co musi być sztucznie inicjowane lub wykluczane, ale raczej ma charakter dynamiczny, który zaczyna się pojawiać jako logiczny krok naprzód podczas spotkań członków.

Ponadto, nie należy lekceważyć wielu podstawowych zasad — na przykład „wiedzę należy się dzielić”, „rozwijamy się razem”, „żaden pomysł nie jest odrzucany”, „krótki

łańcuch dostaw”, „promujemy członków lokalnej grupy URBACT”, z których wszystkie szczegółowo opisano w poprzednich rozdziałach). Mają one kluczowe znaczenie przy tworzeniu odpowiedniej atmosfery w ramach grupy roboczej.

W trakcie procesu transferu sieci BeePathNet URBACT, miasta partnerskie uświadomiły sobie, że **czas potrzebny na osiągnięcie tego celu znacznie się różnił pomiędzy poszczególnymi lokalnymi grupami URBACT, czasami w zależności od wielu czynników** — głównie od ambicji członków i aktywności koordynatora projektu.

Na przykład w Lublanie, koordynator zdał sobie sprawę, że pszczelarze nie mieli miejsca i okazji do komunikacji i dyskusji. Tak więc na samym początku inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA umożliwiła im, wraz z ich stowarzyszeniami, omawianie kluczowych możliwości i problemów związanych z miejskim pszczelarstwem w przyjaznym i przystępnym środowisku. Rozwiązania zostały określone, wdrożone i promowane, co przyciągnęło nowych członków z nowymi pomysłami. W ten sposób **platforma komunikacyjna przekształciła się w platformę rozwojową**, która zwiększa zapotrzebowanie na nowe produkty i usługi pszczelarskie. Przeworsowała też nowe kampanie uświadamiające i poprawę ofert edukacyjnych w tym zakresie. Oczywiście, sytuacja w innym mieście może być inna i trzeba będzie wymyślić różne „przynęty” — ale nadal tę logikę można łatwo zmodyfikować i zastosować.

Trzeba także mieć możliwość **realnego oszacowania potencjału i zdolności członków lokalnej grupy URBACT** do wdrażania własnych pomysłów. Będąc w stanie to zrobić, można zidentyfikować kluczowe luki w wiedzy lub potencjale i zapewnić skuteczne wsparcie swoim członkom. Jeśli dostrzegą w Państwie pomocnego i posiadającego odpowiednią wiedzę partnera, który chce dzielić się nią swobodnie, Państwa zdolność do ich przyciągania będzie rosła.

Jak więc każde miasto może wspierać członków swojej grupy roboczej, budować ich potencjał i wspierać ich w prywatnym sukcesie biznesowym? Po pierwsze, uznając, że nie ma nic złego w zapewnianiu obywatelom możliwości budowania potencjału, o ile opiera się on na swobodnym dostępie do wiedzy i informacji. Następnie, opracowując odpowiednie i skuteczne działania w celu zwiększenia ich umiejętności. I wreszcie, wspierając ich realizację i wdrażanie.

Wszystkie te etapy można łatwo rozwinąć nawet poza ramami współpracy, takimi jak inicjatywa PSZCZELA ŚCIEŻKA, ale takie potrzeby obywateli są niestety rzadko identyfikowane czy uznawane za istotne i ważne dla dobra samego miasta. Dlatego też nasza sieć BeePathNet URBACT była doskonałą okazją dla miast do określenia luk w potencjale oraz do opracowania i realizacji programów budowania potencjału, na którym przy okazji mogą skorzystać obywatele. Wnioski wyciągnięte z procesu transferu są nadal istotne i mogą być ponownie wykorzystane przez inne miasta.

Jednak członkowie nie mogą zapominać o swoich rolach, za które są odpowiedzialni. Od samego początku musi być jasne, że członkowie grupy roboczej są odpowiedzialni za swój własny proces tworzenia i ciężką pracę z nim związaną, a także za sukces lub porażkę własnych pomysłów. W ten sposób można również **ustanowić transparentny system odpowiedzialności.**

Rolą miasta w tym procesie jest bycie moderatorem, łącznikiem, koordynatorem grupy i dostawcą usług wsparcia.

Degustacja sera i miodu, współpraca między Stowarzyszeniem Pszczelarzy w Bergamo i producentem sera Branzim
Źródło: Archiwum BeePathNet Reloaded

Sklep z typowymi bułgarskimi produktami rzemieślniczymi, które są wytwarzane przez kobiece stowarzyszenie.
Źródło: Archiwum BeePathNet Reloaded

Dom w naturze „Złata greda”, w którym goście mogą wziąć udział w działaniach związanych z przyrodą
Źródło: Archiwum BeePathNet Reloaded

W jaki sposób miasto Lublana wspiera swoich przedsiębiorców?

Wsparcie w zakresie budowania potencjału przedsiębiorczości w Lublanie nie jest wynikiem dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA. Nawet jeśli zewnętrzny obserwator może z łatwością stwierdzić, że PSZCZELA ŚCIEŻKA jest jednym ze sztandarowych osiągnięć w **prawie 20-letnim procesie budowania potencjału przedsiębiorczości przez miasto Lublana**, nie jest to prawdą.

Wszystko zaczęło się od powszechnie akceptowanego przeświadczenia, że Lublana musi poprawić swoją samowystarczalność żywnościową, a następnie zidentyfikowania konkretnego problemu — niskiego poziomu dywersyfikacji dochodów w gospodarstwach rolnych i słabych umiejętności przedsiębiorczych wśród rolników. W efekcie na początku 2004 r., miasto Lublana opracowało pierwszy program budowania potencjału przedsiębiorczości dla rolników i członków ich rodzin. Szczególną uwagę poświęcono młodszym rolnikom jako przyszłym właścicielom gospodarstw rolnych.

Program szkoleniowy w zakresie przedsiębiorczości w Lublanie został opracowany w oparciu o 20-letni proces budowania potencjału przedsiębiorczości u obywateli.

Pierwsze próby

Zidentyfikowano luki i potrzeby w oparciu o istniejącą wiedzę i ocenę know-how. Przy wsparciu Bojana Ružiča, zewnętrznego eksperta ds. rozwoju umiejętności w zakresie przedsiębiorczości, koordynator inicjatyw PSZCZELA ŚCIEŻKA, Maruška Markovčič była w stanie stworzyć roczny program edukacyjny podzielony na trzy moduły. Ogólnym założeniem było to, aby każdy z uczestników nie tylko zdobył umiejętności z zakresu przedsiębiorczości, ale także — pod okiem ekspertów — stopniowo rozwijał swój własny pomysł na biznes do momentu, w którym będzie on dostępny na rynku i przetrwa w dłuższej perspektywie. Ten pierwszy program budowania potencjału został nazwany „Od pomysłu na biznes do sukcesu”.

Do udziału w tym programie zaproszono ponad 200 rolników, z których 15 wyraziło zgodę na faktyczne uczestnictwo w programie. Spośród nich program udało się ukończyć 10 rolnikom. W miarę realizacji programu był on uaktualniany i został przedłużony do 2006 r., chociaż tylko trzech rolników kontynuowało program po aktualizacji, a tylko jednemu udało się go ukończyć. Niemniej jednak, wszyscy uczestnicy poczynili wyraźne postępy w codziennej działalności i poprawili swoje umiejętności w zakresie przedsiębiorczości — oczywiście zgodnie z ich ambicjami.

Ulepszenia

W oparciu o wyciągnięte wnioski, uaktualniono i poprawiono program budowania potencjału. Następnie podzielono go na cztery moduły, z których każdy stanowił 1 etap rozwoju.

Spośród zgłoszonych ponad 700 rolników, pierwszy etap rozwoju ukończyło 27 uczestników. 17 z nich kontynuowało i zakończyło drugi etap. Trzeci etap został z powodzeniem ukończony przez 10 rolników, a czterem z nich z udało się ukończyć czwarty, ostatni etap programu.

Cztery w pełni zaangażowane gospodarstwa — jak również sześciu rolników, którzy ukończyli trzeci etap — odnotowały znaczące zmiany i w pełni osiągnęły swoje cele. W ten sposób udowodniono, że program miał pozytywny wpływ, o ile w proces angażowali się uczestnicy. Większość z nich **z powodzeniem wprowadziła na rynek nowe produkty lub była w stanie przebranżowić się i zdywersyfikować własną działalność.**

W Muzeum Schoen w Sosnowcu odbywają się różnego rodzaju warsztaty
Autor: Edyta Wykurz

Założyciele BEEing wraz z ich projektem B-Box
Źródło: archiwum BEEing

Warsztaty w sklepie Dolmen w Amarante
Źródło: Dolmen

Obecny program szkoleniowy w zakresie przedsiębiorczości w Lublanie

Po 2008 r. wstrzymano program budowania potencjału, ponieważ wszyscy odpowiedzialni za ten program czuli, że odniósł on sukces w swojej misji i że zainteresowanie nim wygasło, a przynajmniej nie było na tyle duże, aby móc uzasadnić jego kontynuację. Jednocześnie wszyscy odpowiedzialni nauczyli się wiele z pierwszej próby i zrozumieli, że **różne podejścia mogą przyciągnąć więcej uczestników i zapewnić lepsze wyniki**.

Dopiero w 2014 r. miasto Lublana zdecydowało, że nadszedł czas na ponowne działanie i ponowne uruchomienie programu budowania potencjału. Tym razem jednak do wsparcia zostało powołane Centrum Edukacji Publicznej w Lublanie — Cene Štupar — CILJ, jedna z największych organizacji w dziedzinie edukacji dorosłych w Słowenii.

Dwustopniowy program budowania potencjału skupiał się na konkretnych grupach docelowych, zwłaszcza osobach młodych — poniżej 30 roku życia — i starszych — powyżej 50 roku życia — które chciały rozwijać nowe biznesy lub dywersyfikować istniejące.

Zorganizowano wstępny kurs zatytułowany „Poszukiwanie pomysłów na przedsiębiorczość oddziałującą społecznie na obszary wiejskie” w celu opracowania i wykrzesania możliwie najlepszych pomysłów biznesowych. Większość tematów z pierwotnego programu została zachowana, ale zostały one uelastycznione i włączono dwa ważne nowe elementy:

- Podejście polegające na szkoleniu pod kątem określonego stanowiska pracy.
- Nowoczesna zasada przedsiębiorczości „Czy prowadzisz firmę czy też firma prowadzi Ciebie?!”
- Oznaczało to, że uczestnicy stale pracowali nad własnymi pomysłami, poprawiając je zgodnie z programem.

Dwa etapy były realizowane w zależności od zidentyfikowanych potrzeb lub co kilka lat — ostatni raz w 2015 roku, kiedy to bezpośrednio skontaktowano się z ponad 300 uczestnikami i zaproszono ich do udziału w programie, który był również nagłaśniany poprzez oficjalne kanały komunikacji i platformy kształcenia zawodowego. Zarejestrowano 12 uczestników, z czego ośmiu z nich z powodzeniem ukończyło pełny program nauczania i rozwinęło własne pomysły na biznes zgodnie z oczekiwaniami.

Z perspektywy dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA należy podkreślić, że w bezpośrednim wyniku tego programu opracowano kilka skutecznych pomysłów i produktów biznesowych, które dziś stanowią istotne elementy PSZCZELEJ ŚCIEŻKI w Lublanie, na przykład:

- Wynajem ulla opracowany przez pana Gorazda Trušnovca;
- Pszczela turystyka Žerjal, opracowana przez pasiekę Žerjal;
- Pszczela turystyka Slanc opracowana przez pasiekę Slanc;
- Miodowy ogród w miejskim sadzie Grba w Lublanie, wraz ze wszystkimi programami edukacyjnymi, opracowany przez panią Ninę Ilič.

Demonstracja ulu w willi Barabás
Źródło: Hegyvidek, 12. dzielnica Budapesztu

Stoisko firmy Runas Hidromel na targach
Źródło: Runas Hidromel

Oxymeli — nowy produkt firmy
Passion Honey
Autor: Vasileios Tsigganos

Aby zapewnić dalsze wsparcie, Centrum Edukacji Publicznej w Lublanie — Cene Štupar opracowało program wspierania przedsiębiorczości o oddziaływaniu społecznym — FER-FL. Zaprojektowano go jako niezależną inicjatywę, ale działa jako logiczna kontynuacja wcześniej opisanego programu. Opierał się na następujących etapach:

- Etap 1 — organizacja otwartego przetargu publicznego w celu określenia najlepszych pomysłów na przedsiębiorczość mających wpływ na społeczeństwo.
- Etap 2 — zainteresowani uczestnicy biorą udział w trzydniowym weekendzie start-upowym dla nowych przedsiębiorców.
- Etap 3 — wybrani uczestnicy realizują w ciągu następnych trzech miesięcy 120 godzin szkolenia na temat sukcesu biznesowego zatytułowanego „Wyzwanie dla wsi”.
- Etap 4 — wszystkim pozostałym uczestnikom oferuje się możliwość uczestniczenia w trzymiesięcznej „Przedsiębiorczej przestrzeni współpracy”, skupionej na dalszym rozwoju ich pomysłów biznesowych i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości.

Bardziej szczegółowy opis obecnego programu szkoleniowego dla przedsiębiorczości w Lublanie można znaleźć w rozdziale 3 naszych kompleksowych wytycznych „Kroki ewolucji w kierunku miasta przyjaznego pszczołom” (patrz strona 151).

Znaczenie komunikacji, wspólnej promocji i wydarzeń

Jak już pokazano w poprzednich rozdziałach, jeden z najważniejszych i najtrudniejszych etapów rozwoju produktu jest związany z jego promocją. Jest to umiejętność sama w sobie i jeśli pozostaje niedoceniana, może doprowadzić do słabej sprzedaży doskonałego produktu a w efekcie jego porzucenia, tylko dlatego, że jego producent nie rozpoznał tej przeszkody lub nie miał wystarczających kwalifikacji, aby ją pokonać.

Z tego względu zasadnicze znaczenie ma podkreślenie znaczenia odpowiedzi na następujące pytania:

Komu sprzedaję produkt?

Producenci muszą określić kluczowe grupy odbiorców docelowych dla ich produktów, ponieważ wszelkie dalsze działania w zakresie komunikacji i promocji muszą być ukierunkowane na nich.

Czego szukają moi kluczowi odbiorcy docelowi?

Po drugie, producenci muszą zrozumieć nastawienie, potrzeby, oczekiwania i nawyki kluczowych odbiorców docelowych, ponieważ produkt można dalej modyfikować lub dopracowywać, aby im odpowiadał. Spowoduje to natychmiastowe zwiększenie atrakcyjności produktu dla potencjalnych klientów.

Jakie kanały komunikacyjne i rodzaje komunikacji preferują moje kluczowe grupy docelowe?

Jest to bardzo ważne pytanie, ponieważ kampanie promocyjne i komunikacja z kluczowymi odbiorcami mogą przybierać wiele form. Różne rodzaje klientów — czyli starsi/młodszy,

Dzień miodu odbywa się w ramach obchodów festiwalu „Wieś w Mieście”. Interesariusze inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA mogą zaoferować swoje produkty obywatelom
Autor: Luka Dakskobler

**Swe dobre imię
budujesz przez całe
życie, ale możesz
je stracić w ciągu
sekundy!**

mężczyźni/kobiety itd. — reagują inaczej na różne opcje. Właśnie dlatego każda kampania promocyjna dotycząca produktów może nie skończyć się fiaskiem, jeśli producent zdecyduje się na wykorzystanie niewłaściwych kanałów lub metod komunikacji i promocji. Dlatego dobrze jest poświęcić pewien czas, aby znaleźć dobrą odpowiedź na to pytanie, zamiast pompować energię i fundusze w źle zaprojektowane kampanie promocyjne.

Jaką siłą nabywczą mają moi kluczowi odbiorcy?

Jest to pytanie, które każdy producent zadaje sobie automatycznie, gdy próbuje określić cenę za swój produkt lub usługę. Jednak wielu z nich opiera wartość produktu na prostej kalkulacji polegającej na „dodaniu oczekiwanego zysku do kosztów produkcji” lub po prostu wykorzystuje obecne techniki analizy porównawczej rynku. Zbyt często

zapominają, że siła nabywcza kluczowych odbiorców docelowych może wpłynąć na cenę ich produktu na jeden z trzech sposobów:

- Pozwolić im zwiększyć cenę produktu, jeśli ich klienci są gotowi zapłacić więcej niż pierwotnie ustalona cena.
- Zmusić ich do ograniczenia apetytu na większy zysk, gdy klientów po prostu nie stać na ich produkty.
- Zapewnić im możliwość dostosowania jakości, ilości lub wyglądu produktu, aby uzyskać właściwą równowagę między jakością i ceną produktu, zgodną z rzeczywistą siłą nabywczą.

Niezależnie od opcji jest to ważny, ale często pomijany etap.

W jaki sposób mogę gromadzić informacje zwrotne od klientów?

Chodzi o monitorowanie — nie tylko o zadowolenie klientów, ale także o ich komentarze i pomysły na poprawę. Bez stałej komunikacji z klientami i monitorowania ich reakcji na produkt, producent może stracić ważne możliwości poprawy produktu i jego udoskonalenia oraz dostosowania do potrzeb klienta. Komunikacja stanowi również dla producentów wczesne ostrzeżenie w przypadku popełnienia błędów i umożliwia im szybką i wydajną reakcję. Bez niej każdy produkt jest znacznie bardziej podatny na zagrożenia i może skończyć się porażką. Jak mówi stare powiedzenie: „Swe dobre imię budujesz przez całe życie, ale możesz je stracić w ciągu sekundy!”

W jaki sposób mogę poprawić swój produkt lub utworzyć jego wariant?

Poprzedni etap to także niepowtarzalna okazja – aby klienci faktycznie pracowali dla firmy i zbierali potencjalne pomysły na ulepszenie produktu, a nawet na ich warianty.

Należy zauważyć, że moduł ten nie obejmuje komunikacji i promocji, ponieważ jest to umiejętność sama w sobie. Mimo to sieć BeePathNet URBACT oferuje następujące przykłady dobrych praktyk w zakresie kluczowych dokumentów komunikacyjnych:

- Plan komunikacji BeePathNet,
- Wytyczne dotyczące komunikacji w sieci BeePathNet.

Nie jest to przykład planu komunikacji i promocji dla konkretnego produktu przeznaczonego do transferu dobrych praktyk w Lublanie. Niemniej jednak w logice i wielu przedstawionych etapach rozwoju zastosowano metody i zaproponowano rozwiązania, które można dopasowywać do indywidualnych potrzeb produktu. Zachęcamy do poszukiwania konkretnych, najlepszych przykładów lub szkoleń doskonalących tę ważną umiejętność.

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

znajduje się w niej kilka historii sukcesu inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA w Lublanie (strona 159), a także cztery studia przypadku dotyczące produktów pszczeleńskich — Cesena (strona 165) i Bydgoszcz (strona 171), Hegyvidék (strona 177), Nea Propontiga (strona 182) i Amarante (strona 187). Dodatkowo opisano projekt koncepcyjny lokalnej promocji i punktu sprzedaży produktów (strona 196).

6.

Podnoszenie świadomości

Od projektu po ruch przyjazny dla pszczół w mieście

Wędrówka z pszczołą
Autor: Luka Dakskobler

Jak to wszystko się zaczęło

URBACT przyznał Lublanie nagrodę za dobre praktyki również ze względu na podejście do podnoszenia świadomości. Sukces miasta polega na połączeniu kilku różnych rodzajów podmiotów lokalnych, takich jak pszczelarze i ich stowarzyszenia, organizacje kulturowe, edukacyjne i zdrowotne, przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe, a także osoby zainteresowane pszczelarstwem i jego rozwojem na obszarach miejskich.

Głównym zadaniem członków grupy inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA jest promowanie różnych działań związanych z pszczelarstwem miejskim i współistnieniem z pszczołami w Lublanie — dostarczanie informacji na temat znaczenia ochrony środowiska, samowystarczalności żywnościowej i zachowania bioróżnorodności. Dzięki wspólnym wysiłkom i osiągnięciom, pszczoły powoli stają się coraz ważniejszą częścią codziennego życia Lublany.

Kluczowym elementem tej organizacji grupowej jest podejście partycypacyjne. Miasto mocno wierzy, że jest to jedyny sposób na, aby pszczelarstwo miejskie było czymś więcej niż „po prostu kolejnym projektem” i aby rozwinęło się w ruch miasta przyjaznego dla pszczół. Ta inkluzyjna, wielowymiarowa komunikacja między osobami, organizacjami i podmiotami rządowymi z pewnością doprowadzi do podjęcia bardzo wyrazistych, a przede wszystkim trwałych działań.

Więcej o organizacji lokalnej grupy w Lublanie można przeczytać w rozdziale wstępnym, ale w tym momencie ważne jest, aby zwrócić uwagę na niektórych członków inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA, takich jak pionier miejskiego pszczelarstwa Franc Petrovčič, który umieścił ul na szczycie Centrum Kongresowego Cankarjev Dom; co przyciągnęło partnerów biznesowych, takich jak gmina, Merkur, Hofer, Semenarna/Kalia, SiTi Teater BTC, Me-

Partnerzy projektu BeePathNet
na dachu hotelu Park w Lublanie,
2018 r.
Źródło: Archiwum BeePathNet

dex, itp. i zainicjował kampanię uświadamiającą „Pomóż pszczołom w mieście: Obsadź miasto kwiatami”; Uniwersytet w Lublanie, zwłaszcza Wydział Biotechnologii, jego ogród botaniczny i Wydział Architektury; Gorazd Trušnovc, założyciel Stowarzyszenia Miejskich Pszczelarzy, który opracował specjalny produkt o nazwie „Wynajmij ul” i Instytut Rozwoju Empatii i Twórczości Eneja z założeniem sadu publicznego Grba i ogrodu miodowego z opracowaniem programów edukacyjnych dla pszczelich przedszkoli i pszczelich szkół.

W ramach sieci BeePathNet URBACT w 2018 r. Lublana pierwotnie przekazała swoje dobre praktyki w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA pięciu miastom UE — obejmujących swoją geolokalizacją większość warunków klimatycznych dla pszczoł, różnych rodzajów pszczoł, a także będących w różnych sytuacjach, jeśli chodzi o publiczne postrzeganie pszczoł przez ogół społeczeństwa: Amarante (Portugalia), Bydgoszcz (Polska), Cesena (Włochy), Hegyvidek, 12. dzielnica Budapesztu (Węgry) i Nea Propontida (Grecja).

W okresie późniejszym, w 2021 r., Lublana zaczęła przekazywać swoją wiedzę o pszczelarstwie miejskim dodatkowym czterem partnerskim miastom transferowym, w ramach nowej sieci URBACT BeePathNet Reloaded: Banskó (Bułgaria), Bergamo (Włochy), Osijek (Chorwacja) i Sosnowiec (Polska). Jednak w tym konkretnym rozdziale nacisk zostanie położony na pierwszą rundę miast transferowych.

Ważne jest, aby podkreślić, że przed przystąpieniem do sieci wszyscy kładą duży nacisk na ochronę środowiska i utrzymanie bioróżnorodności. Miasta wdrożyły również niektóre działania związane z pszczelarstwem, takie jak „Program zarządzania”, angażujący społeczność lokalną w zarządzanie publiczną przestrzenią zieloną oraz eksperymentalny program „Miejska łąka” w Hegyvidék, 12. dzielnicy Budapesztu. Również promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez edukację w zakresie żywności, bioróżnorodności i zmniejszania ilości odpadów spożywczych w ramach szkoleń dla pracowników technicznych gmin Cesena i Amarante w celu opracowania narzędzi i produktów służących opracowaniu i wdrożeniu strategii gminnej na rzecz dostosowania się do zmian klimatu.

W oparciu o kluczowe kompetencje i wiedzę każdego miasta partnerskiego w zakresie pszczelarstwa miejskiego, działając jako miasto-lider dobrych praktyk, Lublana powierzyła każdemu z nich jeden z pięciu kluczowych modułów transferu inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA. Oznacza to, że każde miasto było organizatorem spotkań tematycznych z udziałem przedstawicieli wszystkich pozostałych miast transferowych. Umożliwiło to partnerom zobaczenie na własne oczy oryginalnej PSZCZELEJ ŚCIEŻKI, a także przedstawienie własnych doświadczeń związanych z tematem pracy. Ponadto, każde miasto przygotowało główny artykuł i kilka innych tekstów do newslettera tematycznego, a także opis własnych dobrych praktyk, które zostały częściowo lub całkowicie zapożyczone. Partnerzy sieci BeePathNet uważają, że aktywizacja była kluczowym etapem, który prowadził do osobistego zaangażowania na wyższym poziomie.

Plan i wytyczne komunikacji w sieci BeePathNet

Działania komunikacyjne sieci BeePathNet opisane zostały w kluczowych dokumentach komunikacyjnych. Dokumenty określają działania komunikacyjne i matrycę grup docelowych, geograficzny podział potencjalnych odbiorców, ramy czasowe, proces raportowania i wiele innych. Ponadto, w wytycznych dotyczących poziomu partnerstwa, sieć BeePathNet opracowała wytyczne dotyczące komunikacji na szczeblu lokalnym, tak aby miasta transferowe mogły mieć większy wpływ na mieszkańców.

Wytyczne te szczegółowo określają, przez kogo, w jakim zakresie i w jaki sposób komunikacja powinna być realizowana na poziomie lokalnym, koncentrując się na obchodach Światowego Dnia Pszczoły 2020 oraz na wydarzeniach lokalnych, które miały mieć miejsce w każdym mieście partnerskim. Partnerzy uzgodnili obowiązkowe elementy, pozostawiając wystarczająco dużo miejsca dla każdego miasta transferowego, aby mogło ono przygotować własne wydarzenia.

Strategiczne dokumenty dotyczące komunikacji oraz szczegółowe dopracowanie ich wdrażania zostały przygotowane przez referenta ds. komunikacji w sieci Vesnę Erhart

(Lublana, Słowenia) i referentów ds. komunikacji wszystkich miast partnerskich Sónię Fíles (Amarante, Portugalia), Bożenę Katarzynę Napieratę i Natalię Majewską (Bydgoszcz, Polska), Marię Laghi i Elenę Giovannini (Cesena, Włochy), Miklósa Kelenffyego i Viktorię Soós (Hegyvidék, 12. dzielnica Budapesztu, Węgry) oraz Anastasię Liurtę (Nea Propontida, Grecja).

Referenci ds. komunikacji opracowali plany składające się z pięciu części: celów komunikacyjnych, komunikatów BeePathNet, docelowych odbiorców, okresów komunikacji, działań, oceny i planu czasowego. Jeśli chodzi o odbiorców docelowych, wybrano trzy obszary zainteresowania w zakresie komunikacji:

- na poziomie lokalnym — miasta transferowe i regiony
- na poziomie międzynarodowym — wszystkie partnerskie miasta transferowe
- instytucje UE, inni interesariusze UE i miasta UE — w szczególności nowe potencjalne miasta transferowe BeePathNet Reloaded.

Bazując na powyższym, zdefiniowaliśmy matrycę działań i grup docelowych oraz ich podział geograficzny.

Kolejnym problemem było planowanie, które podzielono na osiem okresów komunikacji. Pierwszy okres dotyczył przygotowania planu komunikacji i zestawu komunikacyjnego, zgodnie z ustaleniami przyjętymi podczas spotkania inauguracyjnego w Hegyvidék, 12. dzielnicy Budapesztu. Kolejne sześć okresów komunikacji poświęcono pięciu tematom, przydzielonym każdemu partnerskiemu miastu transferowemu zgodnie z jego kluczowymi kompetencjami i wiedzą, a ostatni obchodom Światowego Dnia Pszczół, które były naszą kluczową kampanią promocyjną. Ostatni okres poświęcony był rozpowszechnianiu rezultatów, a ostatnie wydarzenie miało miejsce w Lublanie.

Motyw	Miasto transferowe	Główne wydarzenie	Okres
Prezentacja projektu BeePathNet	Lider wspierany przez zespół Hegyvidék	Inauguracja w Hegyvidék	Grudzień 2018 – kwiecień 2019
Bioróżnorodność	Hegyvidék — 12. dzielnica Budapesztu, Węgry	Wizyta w mieście transferowym, Hegyvidék (spotkanie z Bydgoszczą)	Maj – sierpień 2019
Edukacja	Bydgoszcz, Polska	Wizyta w mieście transferowym, Bydgoszcz (spotkanie z Hegyvidék)	Wrzesień – październik 2019
Podnoszenie świadomości	Cesena, Włochy	Wizyta w mieście transferowym, Cesena	Listopad 2019 – styczeń 2020
Turystyka	Nea Propontida, Grecja	Wizyta w mieście transferowym w Nea Propontida	Luty – kwiecień 2020
Światowy Dzień Pszczół	Lider we współpracy z partnerami projektowymi	Obchody Światowego Dnia Pszczół, 20.05.2020	Maj 2020
Nowe produkty	Amarante, Portugalia	Wizyta w mieście transferowym	Czerwiec – lipiec 2020
Zarządzanie rojeniem	Cesena, Włochy	Wizyta w mieście transferowym	Marzec 2021
Końcowa konferencja sieci / okres dzielenia się	Lider	Końcowa konferencja sieci i lokalne wydarzenia w miastach partnerskich	Styczeń – czerwiec 2021

Niestety, ze względu na Covid-19, niektóre okresy zostały przesunięte i główne wydarzenia zostały przełożone. Ponadto, dodano kluczowy temat.

Opracowaliśmy zestaw komunikacyjny, każdy z partnerów przygotował vox-pop — krótki film, w którym różni interesariusze z miast wyrażają swoje opinie na temat znaczenia i wpływu miejskiego pszczelarstwa oraz siedmiu kanałów komunikacji: biuletynów tematycznych, postów na Twitterze, postów na Facebooku, aktualizacji strony URBACT, produktów sieci BeePathNet oraz broszury BeePathNet.

Prezenty VIP będą wręczone burmistrzom i innym przedstawicielom kluczowych instytucji w celu zachęcenia ich do przyłączenia się do inicjatywy miasta przyjaznego dla pszczół.
Projekt: Borut Kajbič

Główne kanały komunikacyjne

W celu wsparcia transferu dobrych praktyk do większej liczby miast — **biuletyny tematyczne** (patrz archiwum) i **kompleksowe wytyczne** „kroki ewolucji w kierunku miasta przyjaznego dla pszczół”. W celach promocyjnych opracowano dwa rodzaje produktów: książeczkę **BeePathNet** i upominki. Przewidziano **małe upominki** — torby z miododajnymi roślinami, które partnerzy dystrybuują na lokalnych imprezach w celu zwrócenia się do obywateli i **VIP-ów**, aby zaprosić nowe miasta do udziału w naszej inicjatywie miasta przyjaznego dla pszczół. To pudełko z próbkami miodu ze wszystkich sześciu partnerskich miast transferowych z pustą przestrzenią na próbkę od odbiorcy prezentu.

Niemniej jednak naszą najważniejszą **kampanią komunikacyjną** zorganizowaną na poziomie partnerstwa i miasta są **obchody Światowego Dnia Pszczół**. Odbywają się one w każdym mieście od 2019 roku i stały się częścią tradycji wszystkich dziesięciu miast (przeznaczaj ich historie).

To była naprawdę ciężka praca, ale... dzięki tłumaczeniu biuletynu na wszystkie języki miast partnerskich dotarliśmy do znacznie szerszej publiczności, a inicjatywa przyjazności dla pszczół jest obecnie znana nie tylko obywatelom naszych miast partnerskich, ale także mieszkańcom ich krajów.

Oto kilka sugestii, które mogą przekształcić Państwa projekt z „kolejnego projektu” w trwały ruch miasta:

- Należy wybrać partnera zgodnie z wiedzą, jaką wnosi do partnerstwa. Włączenie go do zadań związanych z konkretną działalnością doprowadzi do bardziej osobistego zaangażowania na wyższym poziomie.
- Ustalanie jasnych celów komunikacji, grup docelowych... szczegółowe planowanie jest trudne i żmudne, ale jest to żyzne podłoże dla twórczej i docelowej kampanii zorientowanej na grupę.
- Zapewnienie każdemu partnerowi wystarczającej ilości miejsca na wdrożenie komunikacji w swoim lokalnym stylu — oprócz wspólnie ustalonych celów — spowoduje bardziej osobiste zaangażowanie i wyższy poziom zaangażowania, lepsze zrozumienie przekazów przez miejscową grupę docelową, a w konsekwencji całkowity sukces komunikacji.
- Nie ma dobrej komunikacji i kampanii podnoszenia świadomości bez magicznego trio: copywriter, tłumacz/korektor i projektant.
- Co nie mniej ważne: należy sprawiać, aby odbiorcy byli promotorami danej inicjatywy, angażując ich w projekt. Musimy im pokazać, jak **MOGĄ** uczynić **SWOJE MIASTO** lepszym miejscem.

Obchody Światowego Dnia Pszczół w miastach partnerskich były bardzo różne, tak samo jak różni są ich obywatele. Ale muszą Państwo coś wiedzieć. Nasz przekaz dotrze do ludzi, tylko wtedy, gdy partnerzy będą mogli zachować swój lokalny koloryt.

Nie wolno iść na skróty!

Trzeba wykrywać z siebie odwagę i tworzyć kreatywne, niekonwencjonalne kampanie komunikacyjne.

Źródło: archiwum miasta Lublana

Miasto Lublana (Słowenia) przekazało skrzynkę z próbkami miodu miejskiego miast sieci BeePathNet znakomitemu Hiromichi Matsushimie, ambasadorowi Japonii, w formie zaproszenia do udziału w inicjatywie miast przyjaznych dla pszczół.

Źródło: archiwum miasta Sosnowiec

Szpital dziecięcy im. Jana Pawła II w Sosnowcu (Polska) uruchomił wystawę plenerową poświęconą roślinom miododajnym, którą odwiedził polski minister zdrowia Adam Niedzielski z przedstawicielami władz regionalnych.

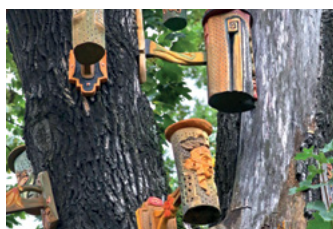
Źródło: archiwum miasta Banskó

W czasie Tygodnia Lasu w 2022 r. gmina Banskó (Bułgaria) wraz ze związkiem pszczelnictwa ROY – Banskó zorganizowała kampanię na rzecz sadzenia drzew miododajnych takich jak lipa, jesion i strączyńce cewiasty. Rozdyskutowali oni ponad 200 gatunków do mieszkańców w celu wspierania pszczelarstwa miejskiego.

Źródło: Gmina Osijek

Na festiwalu Flora Art w Osijek (Chorwacja) mieszkańcy i turyści mogli zobaczyć i kupić niewyobrażalną ilość różnorodnych kwiatów, również wielu miododajnych, a także zakupić lokalne produkty, takie jak miód i zobaczyć prezentację, jak powstaje miód.

Źródło: Gmina Bydgoszcz

Budka dla zapylaczy w stylu Art nouveau na „Murkowym drzewie” w Parku Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Polska)

Źródło: Hegyvidek — 12. dzielnica Budapesztu

Znak promocyjny „Ten obszar może zostać adoptowany” dla programu zarządzania (Hegyvidek, Węgry), zapraszający mieszkańców obszaru lokalnego / ulicy do opieki nad obszarem publicznym w ich sąsiedztwie.

Autor: Charalambos Toumbekis

Pszczoła rzeźba w Nea Moudania jako jeden z punktów na pszczelej ścieżce w Nea Propontida (Grecja), odnoszący się do bioróżnorodności, jak również i do sztuki.

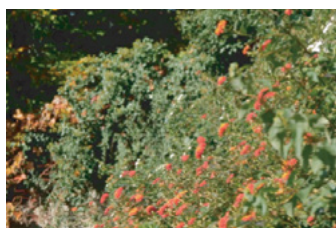
Autor: Elena Ferrario

Pierwsze obchody Światowego Dnia Pszczół w Bergamo (Włochy) połączyły 30 wydarzeń na całym mieście, wzięło w nich udział prawie 1500 osób. Najbardziej popularnym miejscem tego wydarzenia był pałac Palazzo e Giardini Moroni, który przygotował trzydniowy program.

Autor: Guido Cortese

W 2020 roku w Cesenie (Włochy) odbył się 9. Międzynarodowy Kongres Pszczelarstwa Miejskiego, w którym zaprezentowano wszystkie rewelacyjne przykłady miejskiego pszczelarstwa we Włoszech i za granicą, które mu towarzyszyły degustacje, wizyty i wycieczki po mieście.

Źródło: Gmina Amarante

Ogród BeePathNet z roślinami miododajnymi, w samym centrum Amarante (Portugalia). Pokazuje wszystkie prace, które zostały wykonane w celu dostosowania koncepcji pszczelarstwa miejskiego do tego miasta.

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

jest w niej bardziej szczegółowy opis działań komunikacyjnych (strona 202).

7.

Rojenie

Adaptacja ludzi do zwyczajów pszczół miejskich

Rojenie to naturalny proces podziału pszczelej rodziny, który zawsze napawa nas podziwem i dyskomfortem jednocześnie.
Autor: red.prof.dr. Vlasta Jenčič

W środowisku miejskim możemy być bardzo zaskoczeni w jakich miejscach roje zajmują nowe siedliska. Przedstawiony na zdjęciu rój spadł z gałęzi na samochód ze względu na swoją wagę. Droga do domu była znacznie dłuższa.
Autor: izr.prof.dr. Irena Zdovc

Czym jest rojenie się pszczół miodnych?

Rozmnażanie przez rojenie jest jednym z najbardziej chwalebnych wydarzeń w życiu kolonii pszczół. W tego typu podziale kolonii większość pszczół-robotników opuszcza ul ze starą lub nową królową, aby znaleźć nowy dom. Gdy rój wychodzi z ula, tysiące pszczół w powietrzu szuka królowej i miejsca na utworzenie kokonu. W tym niesamowitym szumie pszczół średnio z liczbą 16 tys. robotnic w klimacie umiarkowanym, choć liczba ta jest bardzo zróżnicowana; możemy znaleźć roje liczące, powiedzmy 1700 pszczół — czyli zaledwie garstkę — i nawet 50 tys. W roju jest około dwóch trzecich populacji kolonii.

Większość pszczół w roju ma żołądki wypełnione 35–55 miligramami miodu, co stanowi jedną trzecią ich wagi. Można więc powiedzieć, że jedna trzecia masy roju jest zapasem żywności. Pszczoły w roju mają wystarczającą ilość pokarmu na trzy dni, a ponieważ są to głównie młode pszczoły o znacznie powiększonych gruczołach woskowych, mają dobrą okazję do znalezienia i zbudowania nowego domu. Dzięki pełnym żołądkom i skupieniu się na zadaniu, pszczoły w roju nie są agresywne.

Czas rojenia może być różny w każdym roku, choć najczęściej występuje w maju i na początku czerwca. Jednak roje mogą występować także już w kwietniu, a nawet dopiero w sierpniu. Zazwyczaj, roje wylatują późnym rankiem lub wczesnym popołudniem, ale ponieważ czas rojenia w ciągu dnia jest znacznie uzależniony od pogody, mogą opuścić ul o każdej porze dnia.

Gdy rojące się pszczoły wylatują z rodzimej kolonii, nie lecą daleko — około 10 do 30 metrów. Następnie pszczoły siadają na gałęzi drzewa lub podobnego miejsca i tworzą kokon przypominający brodę. Większość pszczół spokojnie wisi, podczas gdy pszczoły zwiadowczynie ochoczo skanują otoczenie w poszukiwaniu nowego domu. Tańcząc na powierzchni roju, zwiadowczynie dostarczają informacji o lokalizacji najbardziej odpowiedniego miejsca. Proces ten może potrwać od kilku godzin do kilku dni. Zazwyczaj pszczoły wybierają nowy dom w odległości od kilkuset metrów do kilku kilometrów od pierwotnego. Gdy rój unosi się ponownie, może lecieć w wybranym kierunku z prędkością do 12 km/h.

W ulu proces rojenia rozpoczyna się od chowu królowej od dwóch do czterech tygodni przed opuszczeniem przez rój ulu. Na początek procesu wpływa kilka czynników w ulu, jak również warunki środowiskowe: liczba dorosłych pszczół, wielkość czerwiu, zapasy pożywienia, obfitość pożywienia w środowisku i pora wiosenna.

Pszczelarze próbują wpływać na czynniki rojenia, interweniując w ulu, aby zapobiec samemu rojeniu. Dzieje się tak dlatego, że na skutek rojenia pszczelarz traci znaczną część swoich pszczół, a zatem ilość wyprodukowanego miodu na ul. Pszczelarze różnią się w skuteczności zapobiegania rojeniu, a samo rojenie można szybko dostrzec, gdy w pasiece lub kolonii pojawiają się pszczoły w mniejszej liczbie.

Dlaczego wymagana jest kontrola?

Roje pszczół zasadniczo należą do osoby, na której terenie zamieszkały. Jeśli rój nie należy do nas, obcy rój zapewni nam nową kolonię, choć równocześnie możemy nabyć nowe patogeny i szkodniki.

Liczba rojów w okolicy jest związana z liczbą kolonii. Nawet jeśli pszczelarze starają się zapobiegać rojeniu, roje obserwuje się w mniejszym lub większym stopniu w maju i czerwcu. W mieście Lublana gęstość kolonii pszczół jest duża — wynosi ponad 30 kolonii/km². Na obszarach o wyższej gęstości pszczół należy spodziewać się większej konkurencji w odniesieniu do pszczelego pożytku, a tym samym zwiększenia ryzyka rabunku i problemów reprodukcyjnych — większej utraty królowych podczas powrotu z lotów reprodukcyjnych. Jednak największym problemem na obszarach o dużej gęstości kolonii pszczół jest znacznie większe prawdopodobieństwo przenoszenia patogenów i szkodników między sąsiednimi koloniami.

Zatem na obszarach o dużej gęstości pszczół dobre praktyki w zakresie pszczelarstwa są szczególnie ważne. Większość patogenów w ulu jest skoncentrowana w martwym czerwiu w plastrach i w magazynach pożywienia. W przypadku rojenia najniebezpieczniejszą częścią jest obszar za plastrami kolonii rodzimej.

W regionie środkowej Słowenii w ostatnich latach odnotowano najwięcej problemów zdrowotnych pszczół z powodu dwóch chorób, charakteryzujących się przenoszeniem patogenów podczas rojenia. Jedną z nich jest obecnie najbardziej problematyczna choroba zachodniej pszczoły miodnej — warroza, wywoływana przez *dręcz pszczeli*, a druga to najpoważniejsza pod względem gospodarczym choroba bakteryjna pszczół, zgnilec amerykański pszczół *pestis apium*.

Wszystkie wylapywane roje należy traktować jak potencjalnego konia trojańskiego. Mogą w nim znajdować się patogeny, które następnie szybko rozprzestrzenia się po naszej i sąsiednich pasiekach. Dotyczy to szczególnie obszarów zakażonych chorobą pszczół, która niestety obejmuje Lublanę i jej otoczenie. Dzięki właściwemu leczeniu rojów, kontroli zdrowotnej i odpowiednim środkom problem ten można rozwiązać.

Rój pszczół często wybiera drzewa owocowe. Miasta pełne są wysokich, ozdobnych drzew. Dostęp do roju jest prawie niemożliwy bez pomocy strażaków. Zdjęcie przedstawia schwytanie roju w Lublanie z wykorzystaniem ciężarówki strażackiej. Autor: dr. Lucija Žvokelj

Ze względu na duże prawdopodobieństwo przenoszenia patogenów i szkodników, wszystkie wylapywane roje należy traktować jak potencjalnego konia trojańskiego.

Zbieranie rojów pszczół
Autor: Luka Dakskobler

**W Lublanie, aby
uzyskać pomoc
łapaczy rojów,
wystarczy wybrać
numer 112!**

Jak uregulowano temat rojów w Lublanie?

W mieście Lublana o roje zadbane we współpracy z Administracją Republiki Słowenii ds. Ochrony Ludności i Reagowania w Razie Katastrof oraz strażą pożarną w Lublanie od 2016 r. We współpracy z siedmioma pszczelarzami z Lublany ustanowiono społeczność łapaczy rojów, która jest w stanie gotowości od maja do września, czyli w czasie rojenia. Mieszkańcy Lublany są informowani, aby nie obawiali się rojów. W razie potrzeby należy zadzwonić pod numer alarmowy 112 i wezwać odpowiednie służby, które wyłapią rój i zadbają o jego nowy dom.

Dlaczego uregulowanie problemu rojenia ma jeszcze większe znaczenie w mieście?

Problem rojów w środowisku można rozpatrywać pod wieloma kątami. Z perspektywy pszczelarza roje w pasiece często są niepożądane, zwłaszcza jeśli nie są w stanie ich złapać. Jeśli w pobliżu jest wiele drzew owocowych lub krzewów, większość rojów najpierw usiądzie na nich w odległości od 10 do 50 metrów od pasieki. Jeśli najbliższa sąsiednia pasieka znajduje się w odległości co najmniej 200 do 300 metrów, istnieje duża szansa, że te roje wylatują z własnych uli. Jeśli zostaną zauważone w porę i usiądą wystarczająco nisko, można je złapać i umieścić w ulach. Zatem rojenie kosztuje dużo czasu, a w przypadku, gdy wielkość kolonii ulegnie redukcji, kosztem także jest niższa produkcja miodu.

Wiele obszarów Słowenii jest bardzo gęsto zasiedlonych koloniami pszczół i często zdarza się, że roje lecą na sąsiedni obszar. Pszczelarze są szczęśliwi, że zyskują obce roje, ale muszą się z nimi odpowiednio obchodzić, aby nie wprowadzać chorób do swoich uli.

Środowisko miejskie oferuje rojom różne miejsca do siadania: dachy budynków, balkony, płoty, rynny, światła drogowe, wysokie drzewa i tak dalej. Są one zazwyczaj trudniejsze do osiągnięcia, a samo zjawisko denerwuje ludzi, którzy boją się pszczół lub nie wiedzą, co robić, gdy rój wisi na ich płocie, ławce lub dachu.

Im bardziej miejskie jest środowisko i im więcej jest w nim uli, tym mniej poinformowani są ludzie i tym częściej dochodzi do nieprzyjemnych spotkań z rojami. W związku z tym zaleca się, aby miasta uregulowały metody zarządzania rojami w sposób jak najmniej niedogodny dla mieszkańców, przy jednoczesnym informowaniu i edukowaniu ludzi o swojej działalności w akceptowalny sposób.

Z punktu widzenia ochrony pszczół ważne jest, aby rojami właściwie zarządzać zgodnie z zasadami dobrej praktyki w pszczelarstwie, zwłaszcza gdy na danym obszarze znajduje się wiele pszczół i w związku z tym są one bardziej narażone na patogeny. W takim środowisku ważne jest również dbanie o zasoby żywnościowe dla pszczół na terenie gmin, a także skuteczne informowanie obywateli i osoby odwiedzające miasto.

Około dwie trzecie pszczelej rodziny opuszcza swoje siedlisko wraz z rojem. Każdy pszczelarz chce odzyskać rojące się pszczoły, ale ich schwytanie jest często skomplikowane.
Autor: red.prof.dr. Vlasta Jenčič

Właściwe zbieranie rojów i etyczne podejście do pszczół

Każdy złapany rój umieszcza się w pudełku umożliwiającym wymianę powietrza i odkłada w ciemnym, chłodnym miejscu na co najmniej jeden dzień – zwykle w piwnicy, gdzie jest od 10 do 12 stopni Celsjusza. Najlepiej, aby jedna strona pudełka była siatką. W ten sposób możemy sprawdzić latarką, kiedy pierwsze pszczoły spadną na ziemię. Pszczoły będą w kłębie pod pokrywą, a gdy pierwsze pszczoły zemdleją z głodu, upadną na podłogę. Wtedy nadejdzie pora, aby natychmiast przenieść pszczoły do nowego lub oczyszczonego ula, włożyć ramki i rozpocząć karmienie. W ten sposób pszczoły są głodzone. Po osiedleniu się w nowym ulu i najedzeniu, pszczoły będą wypróżniać się na zewnątrz, a wszelkie zarodniki larwy (*Paenibacillus larva*) powodujące zgnilca amerykańskiego pozostaną na zewnątrz.

Instrukcje dotyczące takiej procedury były znane od dawna, ponieważ zgnilec amerykański był kiedyś chorobą, której pszczelarze obawiali się najbardziej. Chociaż pszczoły w roju mają ze sobą trzydniowy zapas miodu, nie wiadomo, jak długo roje były na wolności. Konieczne jest jak najczęstsze monitorowanie rojów w pudełku, aby nasze pszczoły nie umierały z głodu.

Należy zawsze zapewniać nowe dennice dla kolonii roju, nigdy nie dodawać już zbudowanych plastrów z innych kolonii, czy nawet plastrów z miodem. Rój, przy stałym zapewnieniu pożywienia, ma pełen potencjał, aby zbudować plaster od podstaw. Młode plastry w dużym stopniu przyczyniają się do zdrowia kolonii, a im starszy plaster, tym bardziej obciążony patogenami.

Po dwóch/trzech dniach, gdy rój osiedli się w ulu i zacznie się normalnie rozwijać, konieczne jest oczyszczenie z *dręcza pszczelego*. Na *dręcz pszczeli* najbardziej podatne są dorosłe pszczoły, więc istnieje bezwzględna potrzeba usunięcia ich zanim w kolonii pojawią się pierwsze komórki czerwia krytego. Substancje czynne mają trudności z dotarciem do *dręcza pszczelego* w komórce zasklepionego czerwia, gdzie ma miejsce faza rozrodcza cyklu życia *dręcza pszczelego*. Pszczoły pokrywają larwy w wieku od pięciu do pięciu i pół dnia lub ośmiu do ośmiu i pół dnia po rozwoju jaj. Możliwe jest bardzo skuteczne oczyszczenie kolonii poprzez podjęcie działań w ciągu siedmiu dni od osiedlenia się jej w ulu. Rój opryskuje się wodnym roztworem kwasu szczawiowego, zgodnie z instrukcjami producenta i lekarza weterynarii.

Rój karmi się roztworem cukru do momentu zasklepienia wszystkich ramek i pojawienia się w górnej jednej trzeciej wysokości silnych pierścieni pokarmowych – miodu i przetworzonego roztworu cukru.

Rojenie jest naturalnym procesem, niezbędnym do zachowania różnorodności genetycznej gatunków.

W związku z tym usługi łapania rojów poza obszarami miejskimi można nawet postrzegać jako działania wpływające negatywnie na bioróżnorodność.

Schronisko dla roju – wizja

Punkty wyjściowe – co chcemy osiągnąć dzięki temu schronisku?

Lubiana jest stolicą Słowenii, ale małe centrum miasta oznacza, że obszary miejskie i wiejskie są ze wszystkich stron ze sobą powiązane. Na tych obszarach gęstość kolonii pszczół gwałtownie wzrasta, podobnie jak w samym centrum miasta. Ze względu na dużą liczbę kolonii na małym obszarze, co roku występuje również duża liczba rojeń pszczół. Roje stanowią problem ze zdrowotnego punktu widzenia, głównie ze względu na przenoszenie i rozprzestrzenianie chorób zakaźnych, ze społecznego punktu widzenia, ponieważ obywatele, którzy mają do czynienia z rojami w swoim bezpośrednim otoczeniu, boją się użądleń pszczół i często nie wiedzą, jak się zachować, i z etycznego punktu widzenia, ponieważ uciekające roje często nie mają możliwości dalszego rozwoju.

Zakładając schronisko dla rojów pszczół, mamy nadzieję osiągnąć następujące cele:

- ustanowienie procedury dotyczącej wykrywania rojów w obszarze zamieszkania i informowanie o niej obywateli,
- zapewnienie odpowiedniej opieki nad rojami i umożliwienie rozwoju nowych kolonii,
- ustanowienie inspekcji weterynaryjnej nad zdrowiem rojów.

W ten sposób można zapewnić usuwanie rojów, które uciekły z ula w obszarach miejskich i zapobiec osiedlaniu się pszczół w nieodpowiednich miejscach, takich jak szyby wentylacyjne, wnęki, rolety i tym podobne. Zmniejszy to również prawdopodobieństwo wystąpienia użądleń i reakcji alergicznych na użądlenia pszczół w przypadkach, gdy mieszkańcy próbują usunąć pszczoły z budynków mieszkalnych i ich bezpośredniego otoczenia.

Centralne schronisko miejskie jest realnym rozwiązaniem. Nadal jednak rozważamy możliwość utworzenia schroniska niescentralizowanego.

Miasto zadba o to, aby roje lub nowe kolonie rozwijały się w miejscu, które jest dla nich odpowiednie. Co najważniejsze, zapobiegnie to rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych, które mogą być przenoszone do nowego miejsca przez roje o nieznanym pochodzeniu i poprzez niewłaściwe obchodzenie się z nimi. Wśród chorób najbardziej niebezpiecznych pod względem przenoszenia przez roje nieznanego pochodzenia jest zgnilec amerykański, który jest chorobą podlegającą obowiązkowi zgłoszenia na terenie UE. Dlatego w schronisku poświęcono największą uwagę profilaktyce i diagnostyce tej choroby. W przypadku epidemii zgnilca amerykańskiego władze lokalne będą przeprowadzać operację oczyszczania zgodnie z obowiązującymi przepisami.

PEŁNA WERSJA WYTYCZNYCH:

problemy dotyczące rojów zostały omówione w bardziej szczegółowy sposób (strona 212).

Rozdział III

Szczęśliwa trójka!

Zanim rozpoczną Państwo własną podróż transferową, zachęcamy do zapoznania się z trzema aspektami, o których należy pamiętać i które są nierozłączne:

UMYSŁ — przegląd kluczowych kanałów komunikacji sieci BeePathNet, które pozwolą zyskać szersze spojrzenie na temat

SŁOWA — kilka przyjaznych porad Klemena Strymšnika, głównego eksperta URBACT i Vesny Erhart, referenta ds. komunikacji w sieci. Oboje byli mocno zaangażowani w zarządzanie tym pszczelim projektem

AKCJA — zaproszenie do przyłączenia się do ruchu Miasto Pszczelej Ścieżki

Ale nie należy zapominać, że nie ma potrzeby zwykłego kopiowania wszystkich przedstawionych pomysłów...

Należy je zmodyfikować zgodnie z potrzebami i wdrożyć w najlepszy sposób.

A nawet lepiej, wymyślić własne pomysły i pozwolić nam uczyć się od Państwa!

8.

Przegląd kluczowych kanałów komunikacji sieci BeePathNet, które pozwolą zyskać szersze spojrzenie na temat

Mamy nadzieję, że po przeczytaniu niniejszych wytycznych w wydaniu kieszonkowym będziecie Państwo gotowi do poszerzenia swoich horyzontów. Oto kilka dodatkowych lektur, które pozwolą zainteresowanym zagłębić się w temat jeszcze bardziej.

Pełne wytyczne „Ewolucja w kierunku miasta przyjaznego dla pszczół”

Wersja elektroniczna:

www.urbact.eu/sites/default/files/media/the_evolution_steps_toward_a_bee-friendly_city.pdf

W wytycznych dotyczących modułów transferowych znajduje się opis podróży transferowej w sieci BeePathNet oraz szczegółowe instrukcje dotyczące rozwoju miejskiego pszczelarstwa.

Wytyczne mają cztery części, zgodnie z logiką transferu — po pierwsze przedstawiamy dobre praktyki i ewolucję inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA w Lublanie. W dalszej części znajduje się opis dwóch podstawowych podejść metodologicznych. Dalej jest część główna z sześcioma kluczowymi modułami tematycznymi dobrych praktyk sieci BeePathNet opisanymi szczegółowo: Bioróżnorodność, edukacja, turystyka i miejskie pszczele ścieżki, rozwój pszczelich produktów na pszczelej ścieżce, podnoszenie świadomości i rojenie. Dodatkem do nich są praktyki partnerskich miast transferowych oraz kilka bonusowych wskazówek i porad. I na koniec zdradzamy, jak to zrobiliśmy — zaglądając w kulisy podróży transferowej.

Biblioteka biuletynów tematycznych

Podczas naszej podróży transferowej „zbudowaliśmy” bibliotekę z biuletynami tematycznymi dotyczącymi bioróżnorodności, edukacji, podnoszenia świadomości, turystyki, obchodów Światowego Dnia Pszczół i pszczelich ścieżek miast partnerskich. Zawierają one ciekawe artykuły tematyczne, które wspierają artykuły naukowe — Brainy Bee. W aktualnościach z pszczelich miast i publikacji Co w trawie brzęczy można znaleźć inspirujące opowieści z miast partnerskich o spotkaniach z partnerami, promocji i upowszechnianiu. Biuletyny urozmaiciliśmy uroczymi, zaskakującymi, przemawiającymi do wyobraźni krótkimi historyjkami, które mają na celu przekazanie społeczeństwu informacji o znaczeniu pszczół — niesamowite ciekawostki o pszczołach. Aby trafić do lokalnych mieszkańców, biuletyny te zostały przetłumaczone na wszystkie języki miast partnerskich.

Nasza biblioteka biuletynów znajduje się pod adresem:
www.bit.ly/3R7q6iw

Śledź inspirujące historie w mediach społecznościowych:

BeePathNet

Adres e-mail:

beepathnet@ljubljana.si

Więcej informacji o projekcie:

www.urbact.eu/bees

9. Kilka przyjaznych porad

Miejsce na końcowe przemyślenia i pomysły

Wszystkie dobre rzeczy dzieją się tylko wtedy, gdy powiesz „tak!!!” na nowe wyzwania

Klemen Strmšnik,
Naczelny Truteń
Projektu BeePathNet

klemen@zavita.si

Szanowny czytelniku,

Jeśli czytasz ten tekst, wierzę, że masz już pełną głowę pomysłów, najlepszych praktyk, instrukcji, wskazówek, porad i wszystkiego innego, co można znaleźć w niniejszych wytycznych...

Wiem, że to brzmi świetnie, ale wiem również, że w głębi duszy pojawiają się takie myśli: „To jest dla nas zbyt dużo pracy!” lub może: „Oczywiście, świetna historia, ale to nigdy nie byłoby możliwe w naszym mieście!”

Mam nadzieję, że myślicie Państwo również tak: „Jestem przekonany, że będą tym zainteresowani!”, a może: „Ale to byłby dla nich idealny projekt!”

Jeśli tak, to gratulacje, już zaczęli Państwo tworzyć własną grupę lokalną i zrobili pierwszy krok w procesie transferu dobrych praktyk w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA do swojego miasta!

Nie można zbyt długo się zastanawiać, bo nigdy nie będzie idealnego momentu na przystąpienie do działania. Należy zacząć powoli i delikatnie, według własnych preferencji, ale zacząć. Dobre praktyki w ramach inicjatywy PSZCZELA ŚCIEŻKA i dziesięć miast, które z powodzeniem przeniosły je do siebie w ramach sieci BeePathNet, są żywym dowodem na to, że można to zrobić. Co więcej, dzięki niniejszym wytycznym dysponujecie Państwo kompleksowym przewodnikiem, jak to zrobić w praktyce.

To byłoby naprawdę wspaniałe, gdyby w pewien słoneczny rano w mojej skrzynce odbiorczej znalazł się e-mail od Państwa z informacją o udanym transferze i zaproszeniem mnie do zwiedzenia Pszczelnej Ścieżki w Państwa mieście.

Tak więc oto moje dane kontaktowe — czekam na Państwa e-maile! ☺

Inspirowanie ludzi, aby zrobili to „po swojemu” uruchomi Państwa pomysł i zamieni go w ruch

Trzeba w ten pomysł wierzyć! Wierzyć prywatnie, nie tylko w ramach obowiązków służbowych. Trzeba to powtarzać swoim ludziom stale, tydzień po tygodniu, potrzebują Państwo całej masy krótkich komunikatów, aktywności... A z drugiej strony, od czasu do czasu muszą Państwo zrobić coś wybitnego, żeby ludzie to zauważyli i zapamiętali. Działać można i szybko, i wolno — wszystko zależy od konkretnych sytuacji, od serca i duszy miasta.

Myślenie, że jest się jedyną inteligentną osobą, która wie, co należy zrobić, jest największym błędem. Niech różnorodność opinii i stanowisk nada Państwa inicjatywie charakter holistyczny i inkluzywny. Na pewno jest to powolna i trudna droga, ale za to trwała.

Na pewno trzeba starannie i szczegółowo planować i przygotowywać wszystkie działania, ale nie można bać się błędów — one są częścią procesu. „Przez pomyłkę” narodziło się kilka najważniejszych na świecie pomysłów i wynalazków!

Czasami trzeba po prostu odpuścić kilka dobrych pomysłów, aby mieć wystarczająco dużo czasu na inne. Czasami jest po prostu zbyt wcześnie, aby realizować niektóre pomysły. Nie ma się co martwić, w końcu nadejdzie odpowiedni czas. Wystarczy je zapisać na później.

To, że czytają Państwo te słowa jest dla nas potwierdzeniem, że (przynajmniej kilka rzeczy) zrobiliśmy dobrze. ☺

Teraz niech w Państwa głowach ZAROI się od pomysłów!

**Vesna Erhart,
Kreatywna Pszczoła
Marzycielka
Projektu BeePathNet**

vesna.erhart@EKOmeter.si

10.

Dołącz do ruchu miast Pszczeliej Ścieżki

Dołącz do naszego rosnącego ruchu miast przyjaznych dla pszczół w Europie!

Nasza wizja

Miasta Przyjazne Pszczołom to sieć władz miejskich zjednoczonych wspólną wizją budowy miast, które są **dobre dla owadów zapylających, a zatem i dobre dla ludzi**.

Uważamy, że dzięki **współpracy i wspólnej nauce w gronie miast** pragnących podjąć kroki pszczelą ścieżką w kierunku bardziej ekologicznych i zdrowych obszarów miejskich dla wszystkich żywych istot można wiele zyskać.

Nasze cele

- **Transfer wiedzy** — dzielenie się informacjami, pomysłami i inicjatywami na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.
- **Wspólne działanie** — znalezienie możliwości finansowania wspólnych działań w formie lokalnych działań, wymiany informacji, podnoszenia świadomości i wzmocnienie naszego ruchu na całym świecie.
- **Podnoszenie świadomości** — zwiększanie świadomości społeczeństwa na tematy powiązań między dobrobytem zapylaczy a szerszym zrównoważonym rozwojem miast.

Nasi członkowie

Założycielem tej sieci jest miasto Lublana (Słowenia).

Miasta, które dotychczas przeniosły do siebie dobre praktyki Lublany to: Amarante (Portugalia), Bansko (Bułgaria), Bergamo i Cesena (Włochy), Bydgoszcz i Sosnowiec (Polska), Hegyvidek (Budapeszt, Węgry), Nea Propontida (Grecja) i Osijek (Chorwacja).

Najnowsza lista i mapa miast inicjatywy Pszczela Ścieżka znajduje się na naszej stronie internetowej: www.urbact.eu/bees

Czy Twoje miasto wspiera filozofię opisaną w tym dokumencie? Dołącz do nas już dziś!

Dlaczego warto się przyłączyć

- Zostań częścią sieci miast wspierających.
- Dowiedz się więcej na temat korzyści płynących z obecności zapylaczy dla zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.
- Podziel się doświadczeniami ze swojego miasta z innymi.
- Skorzystaj z wiedzy i doświadczenia naszych członków.
- Utwórz własną pszczelą ścieżkę lub bazuj na oryginalnym przykładzie dobrych praktyk z Lublany.
- Czerp inspirację z konkretnych działań na rzecz wsparcia zapylaczy.

Bycie miastem Pszczeliej Ścieżki nie pociąga za sobą żadnych zobowiązań finansowych ani formalnych. Opiera się wyłącznie na wspólnym pragnieniu dzielenia się i uczenia się na podstawie doświadczeń innych miast w Europie i na całym świecie.

Jak się przyłączyć

Chcesz dowiedzieć się więcej? Dlaczego nie wziąć udziału w następnym spotkaniu naszej sieci przy porannej kawie?

Chcesz potwierdzić swoje zaangażowanie? Wypełnij formularz zgłoszenia online, aby zostać oficjalnym członkiem.

Skontaktuj się z nami, aby uzyskać więcej informacji na temat tego, w jaki sposób Twoje miasto może się zaangażować i rozpocząć podróż ku pszczeliej ścieżce.

beepathnet@ljublana.si

www.urbact.eu/bees

Program URBACT umożliwia miastom współpracę w celu opracowania zrównoważonych rozwiązań dla głównych wyzwań miejskich poprzez tworzenie sieci kontaktów, dzielenie się wiedzą i budowanie potencjału praktyków miejskich. Od 2022 r. program jest współfinansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz od 2002 r. przez państwa partnerskie i członkowskie. W ramach swoich podstawowych działań, centrum wiedzy URBACT gromadzi dobre praktyki z całej UE, wraz z najnowszymi trendami miejskimi, aby wypełnić luki i upewnić się, że wiedza jest w zasięgu każdego. Od 2013 r. program URBACT wspiera osiem sieci działających w obszarze tematów związanych ze zrównoważoną żywnością i rolnictwem miejskim. Wyciągnięte wnioski i spostrzeżenia z tych projektów zebrano i zestawiono ze sobą, aby pomóc innym miastom podjąć działania — mają być paliwem dla nowych pomysłów!

Kontakt

Sekretariat URBACT
communication@urbact.eu

Najnowsze aktualizacje można sprawdzić na stronie
www.urbact.eu/food

Więcej informacji dostępnych jest na stronie
www.urbact.eu

Twitter: @URBACT
Facebook i LinkedIn: URBACT
Instagram: [urbact.eu](https://www.instagram.com/urbact.eu)

Miasta, które dokonały transferu dobrych praktyk w zakresie pszczelarstwa miejskiego z miasta Lublana

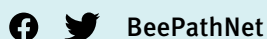
Mestna občina
Ljubljana

Więcej o projekcie BeePathNet Reloaded:
www.urbact.eu/beepathnet-reloaded

Śledź nas w mediach społecznościowych:

BeePathNet

E-mail:

beepathnet@ljublana.si

Dołącz do ruchu miast pszczelej ścieżki!

Dowiedz się więcej o wizji ruchu miasta pszczelej ścieżki oraz dowiedz się jak do niego dołączyć. Poznaj miasta, które zobowiązały się do ochrony zapylaczy.

www.urbact.eu/bees

Istnieją również inne kluczowe dokumenty, które będą wspierać proces transferu wiedzy stanowiące pełną wersję wytycznych „Kroki ewolucji w kierunku miasta przyjaznego dla pszczół” w języku angielskim i skrócone edycje w języku bułgarskim, chorwackim, angielskim, francuskim, niemieckim, greckim, węgierskim, włoskim, polskim, portugalskim, słoweńskim i hiszpańskim.